

АЙЗЪК АЗИМОВ

ГОЛОТО СЛЪНЦЕ

Част 2 от „Позитронни работи“

Превод от английски: Юлия Кенова, 1984

chitanka.info

ЗАДАДЕН Е ВЪПРОС

С всички сили Елайджа Бейли се бореше с паниката.

От две седмици тя се засилваше. Дори от повече време. Тя растеше непрекъснато, откакто го бяха повикали във Вашингтон и спокойно му бяха съобчили за новото му назначение.

Повикването във Вашингтон бе само по себе си достатъчно обезпокоително. То дойде без подробности — просто едно нареждане; и това не беше на добро. С него изпращаха билети за отиване и връщане със самолет, което влошаваше нещата още повече.

Всичко се дължеше на усещането за неотложност, породено от всяка заповед за пътуване със самолет. Донякъде се дължеше и на мисълта за самолета — и тя стигаше. Все пак безпокойството сега се надигаше в душата му и той все още успяваше да го потисне.

В края на краищата Лайдж Бейли бе летял със самолет вече четири пъти. Веднъж дори бе прекосил континента. Така че, макар и неприятно, пътуването със самолет поне нямаше да бъде крачка в неизвестното.

Пък и полетът от Ню Йорк до Вашингтон щеше да продължи само час. Излитането щеше да стане от писта номер 2 на нийоркското летище, която като всички служебни писти бе старателно изолирана и имаше изход, който се отваряше към откритото пространство едва след набирането на въздушна скорост. Кацането щеше да стане на защитената по същия начин писта номер 5 във Вашингтон.

При това, както бе добре известно на Бейли, самолетът беше без прозорци. Имаше добро осветление, прилична храна, всички необходими удобства. Радиоуправляемият полет щеше да бъде плавен — щом самолетът се вдигнеше във въздуха, движението почти нямаше да се усеща.

Той обясняваше всичко това на себе си и на съпругата си Джеси, която никога не се бе отделяла от земята и гледеше на тези неща с ужас. Тя каза:

— Не ми харесва, че ще пътуваш със самолет, Лайдж. Не е естествено. Защо не с Експресната магистрала?

— Защото това ще отнеме десет часа — продълговатото лице на Бейли бе придобило суров израз — и защото съм служител на Градската полиция и съм длъжен да изпълнявам заповедите на началниците си. Или поне трябва, ако искам да запазя ранга си К-6.

Срещу това не можеше да се възрази.

Бейли се качи на самолета и прикова поглед върху лентата с новините, която излизаше равномерно и без прекъсване от поставения на височината на очите апарат. Градската управа се гордееше с тази услуга: новини, сензационни съобщения, хумористични статии, научно-популярни четива и понякога — белетристика. Говореше се, че един ден лентите ще бъдат заменени с филми, тъй като ангажирането на вниманието с екран е още по-ефикасен начин за откъсване на пътника от околната обстановка.

Бейли задържа погледа си върху движещата се лента не само за да отвлече вниманието си, но и защото етикетът го изискваше. В самолета видя още петима пътници (не можеше да не ги забележи) и всеки от тях имаше свое лично право на толкова страх и безпокойство, колкото природата и възпитанието го караха да изпитва.

Бейли положително би се подразнил, ако някой друг наблюдаваше неговата собствена тревога. Не искаше чужди очи да видят побелелите кокалчета на пръстите му, вкопчили се в страничната облегалка, нито пък влажните следи, които те щяха да оставят, щом ги отместеше.

Каза си: „Тук съм в безопасност. Този самолет е просто един малък град.“

Но не успя да се самозалъже. Вляво от него имаше два пръста стомана; усещаше я с лакътя си. По-нататък — нищо...

Е, да, въздух! Но това всъщност бе нищо. Хиляда мили въздух в едната посока. Хиляда мили — в другата. Една миля, може би две — точно под него.

Почти му се искаше да може да погледне надолу, да зърне куполите на подземните градове, над които прелиташе — Ню Йорк, Филадельфия, Балтимор, Вашингтон. Представи си вълнообразните

струпвания от нискосводести куполи, които никога не бе виждал, но знаеше, че са там. А отдолу, на една миля под земята и на десетки мили наоколо, бяха градовете.

Безкрайните гъмжащи коридори на градовете, мислеше си той, пълни с живот; жилища, обществени кухни, заводи, магистрали; навсякъде присъствието на човека беше създало топлина и уют.

А самият той бе изолиран сред студения еднообразен въздух, в тази малка метална капсула, носеща се в нищото.

Ръцете му потрепераха и той с усилие съсредоточи погледа си върху хартиената лента, за да прочете нещо.

Това беше разказ за овладяването на Галактиката, чийто герой, то се знае, бе земен жител.

Бейли раздражено изсумтя и мигом млъкна, уплашен от шумната си невъздържаност.

Все пак беше толкова смешно. Тази претенция, че земните хора биха могли да завладеят космоса, граничеше с детинщина. Овладяване на Галактиката! Тя беше недостъпна за хората от Земята. Бе вече завладяна от космолитите, чиито прадеди преди столетия са били земни жители. Тези прадеди бяха стигнали първи до Външните светове, бяха се почувствували там добре, а потомците им затворили пътищата за по-нататъшна имиграция. Те бяха изолирали Земята и земните си братовчеди. А цивилизацията на земните градове довърши останалото, затваряйки земните хора в градовете със стена от страх от откритото пространство, която ги държеше настрана от разработваните от работи земеделски и минни области на собствената им планета, дори от тях.

Бейли си мислеше с горчивина: „Йосафате! Щом това не ни харесва, нека да направим нещо. Да не си губим времето с детски приказки.“

Но нищо не можеше да се направи и той го знаеше.

После самолетът се приземи. Бейли и неговите спътници слязоха и се пръснаха, без да се погледнат.

Той погледна часовника си и реши, че има време да се поосвежи, преди да се отпрати с Експресната линия към Министерството на правосъдието. Това го зарадва. Шумът и глъчката на живота, огромната сводеста зала на летището с градските коридори, извеждащи на различни нива, всичко, което виждаше и чуваше, го

накара да се почувствува скрит на сигурно и топло място, дълбоко в утробата на града. Това усещане прогони тревогата и само един душ му трябваше, за да бъде всичко наред.

Като временно пребиваващ му бе необходимо разрешително, за да ползва една от обществените бани, но представянето на заповедта за пътуване премахна всички трудности. Последва само обичайната заверка с право на самостоятелна кабинка (датата бе старателно отбелязана, за да се избегнат злоупотреби) и тесен фиш с указания за придвижване до означеното място.

Бейли с благодарност усещаше лентите под краката си. С някакво чувство, граничещо с блаженство, той набираще скорост, прескачайки от една движеща се лента на друга, навътре към Скоростната магистрала. С лекота се прехвърли на нея и зае мястото, което му се полагаше според ранга.

Не беше върхов час; намираха се свободни места. Банята също не бе претъпкана. Предоставената му кабинка имаше приличен вид и пералня, която работеше добре.

След като употреби с успех дажбата вода и освежи дрехите си, той бе готов да се заеме с Министерството на правосъдието. По някаква ирония на съдбата даже се поразвесели.

Заместник-министърът Албърт Миним бе нисък, набит мъж със свежа кожа и сивеещи коси, тялото му бе загладено. От него се носеше дъх на чистоплътност и на тоник. Всичко у този човек говореше за благата на живота, които идваха с обилните дажби на служителите от Висшата администрация.

В сравнение с него Бейли се почувствува изпит и кокалест. Даваше си сметка за собствените си огромни длани и хлътнали очи, за общото впечатление на недодяланост, което правеше.

Миним каза дружелюбно:

— Седнете, Бейли. Пушите ли?

— Само лула, сър — отвърна Бейли.

Докато казваше това, той я измъкна от джоба си, а Миним пъкна обратно наполовина извадената пура.

Бейли тутакси съжали. По-добре пура, отколкото нищо, а той би оценил подаръка. Въпреки увеличената дажба в резултат на

неотдавнашното му повишение от К-5 на К-6 тютюнът съвсем не беше в изобилие.

— Можете да запалите — рече Миним и зачака с бащинско търпение, докато Бейли пестеливо отмерваше дозата тютюн и сглобяваше лулата си.

Без да сваля поглед от нея, Бейли рече:

— Не ми казаха защо съм повикан във Вашингтон, сър.

— Знам — отвърна Миним. Той се усмихна: — Веднага мога да ви обясня. Временно получавате ново назначение.

— Извън Ню Йорк ли?

— Доста по-далеч.

Бейли повдигна вежди и доби замислен вид.

— Колко временно, сър?

— Не знам точно.

Бейли си даваше сметка за преимуществата и неудобствата на едно преместване. Като временно пребиваващ в град, на който не е жител, той навярно щеше да живее по-нашироко, отколкото му позволяваше служебният ранг. От друга страна, малко вероятно бе да разрешат на Джеси и сина им Бентли да заминат с него. За тях, разбира се, щяха да се грижат там, в Ню Йорк, но Бейли бе привързан към семейството си и мисълта за раздялата не го радваше.

Освен това преместването означаваше и по-специална задача, което беше добре, но и по-голяма отговорност, а това можеше да му създаде неприятности. Неотдавна Бейли бе преминал през изпитанията на едно разследване, свързано с убийството на космолит в околностите на Ню Йорк. Не преливаше от радост пред перспективата за друг такъв епизод.

Той каза:

— Бихте ли ми обяснили къде отивам? Характера на преместването? За какво става въпрос?

Опитваше се да претегли наум това „Доста по-далеч“ на заместник-министъра и да прави догадки за новото си поле на дейност. „Доста по-далеч“ бе прозвучало категорично и Бейли си помисли: „Калкута? Сидни?“

Тогава видя как Миним все пак извади пура и я запали внимателно.

Помисли си: „Йосафате! Трудно му е да ми каже. Не му се иска.“

Миним извади пурата от устата си. Като проследи с поглед дима, каза:

— Министерството на правосъдието ви изпраща с временно назначение на Солария.

За момент мисълта на Бейли потърси изплъзващите се асоциации: Солария, Азия; Солария, Австралия?...

В следващия миг той скочи от мястото си и рязко изрече:

— Искате да кажете на един от външните светове?

Миним отбягна погледа на Бейли.

— Точно така!

Бейли отвърна:

— Но това е невъзможно. Те не биха допуснали земен жител на никой от външните светове.

— Всичко зависи от обстоятелствата, инспектор Бейли. На Солария е станало убийство.

Устните на Бейли се изкривиха в машинална усмивка.

— Това едва ли може да има нещо общо с нашата юрисдикция.

— Те поискаха помощ.

— От нас ли? От Земята? — Бейли се раздвояваше между недоумението и неверието. Това, че един външен свят можеше да изпитва нещо друго освен пренебрежение към презряната планета-майка, или в най-добрия случай благосклонна снизходителност, бе немислимо. Да молят за помощ?

— От Земята? — повтори той.

— Невероятно е — съгласи се Миним, — но е така. Те настояват със случая да се заеме детектив от Земята. Въпросът е бил разискван по дипломатически канали на най-високо равнище.

Бейли отново седна.

— Но защо аз? Не съм млад. На четирийсет и три съм. Имам жена и дете. Не бих могъл да напусна Земята.

— Не ние сме направили този избор, инспекторе. Те посочиха именно вас.

— Мен?

— Детектива Елайджа Бейли, К-6 от нюйоркската Градска полиция. Знаели са какво искат. Сигурно се досещате защо.

Бейли продължи да упорствува:

— Но аз не съм подходящ за тази работа.

— Те смятат, че сте. Изглежда, са научили за работата ви по разследването на убийството на космолита.

— Това, което е стигнало до тях, трябва да е било доста объркано. Сигурно е изглеждало по-добре, отколкото беше в действителност.

Миним вдигна рамене.

— Във всеки случай те изискаха вас и ние се съгласихме да ви изпратим. Получавате ново назначение. Всички документи са подготвени, трябва да тръгвате. По време на вашето отсъствие за съпругата и детето ви ще бъдат положени грижи на ниво К-7, това ще бъде временният ви ранг, докато изпълнявате задачата си. — Той замълча многозначително. — Задоволителният край на тази задача може да направи ранга постоянен.

Всичко ставаше прекалено бързо. Не му се вярваше. Той не можеше да напусне Земята. Нима не разбираха?

Чу се да казва с равен глас, който прозвуча неестествено в собствените му уши:

— Какво убийство? При какви обстоятелства? Не могат ли сами да се справят?

С внимателни движения на пръстите Миним нареждаше разни дребни предмети върху бюрото си. Той поклати глава.

— Не знам нищо за убийството. Нито при какви обстоятелства е станало.

— Кой тогава знае, сър? Не очаквате да отида там неподготвен, нали? — И отново отчаян вътрешен глас „Но аз не мога да напусна Земята.“

— Никой не знае нищо за това. Никой на Земята. Соларианите не ни осведомиха. Ето и вашата задача: да разберете защо е толкова важно това убийство, та им трябва човек от Земята. Или по-точно — това ще бъде част от задачата ви.

Бейли беше достатъчно отчаян, за да каже:

— А ако откажа?

Той, разбира се, знаеше отговора. Знаеше точно какво би означавало за него, а още повече за семейството му, едно понижение.

Миним не спомена нищо за понижение. Той каза меко:

— Не може да откажете, инспекторе. Имате поставена задача.

— От Солария ли? Да вървят по дяволите.

— От нас, Бейли. От нас. — Миним млъкна. После продължи: — Известно ви е положението на Земята спрямо външните светове. Няма защо да говоря за тези неща.

Бейли знаеше какво е положението, а и всеки човек на Земята го знаеше. Петдесетте външни свята, взети заедно, имаха несравнимо помалобройно население от това на Земята и въпреки всичко поддържаха военен потенциал, който бе може би стотина пъти по-мощен от нейния. Тези слабораселени светове, чиято икономика се градеше на позитронния робот, имаха енергийна продукция на човек от населението, хиляди пъти по-голяма от тази на Земята. А количеството енергия, произвеждано от един-единствен човек, определяше военния потенциал, жизненото равнище, щастието и всичко останало.

Миним продължи:

— Един от факторите, които ни принуждават да търпим това положение, е невежеството ни. Да. Невежеството. Космолитите знаят всичко за нас. Бог ми е свидетел, те изпращат достатъчно мисии на Земята. Ние знаем за тях само това, което те ни казват. Досега нито един земен жител не е стъпвал на външен свят. Вие обаче ще го направите.

Бейли започна:

— Не мога да...

Но Миним повтори:

— Ще го направите. Вие единствен имате тази възможност. Ще бъдете на Солария по тяхна покана, за да вършите работа, която те ще ви възложат. Когато се завърнете, ще притежавате полезна за Земята информация.

Бейли наблюдаваше заместник-министъра с мрачен поглед:

— Искате да кажете, че трябва да шпионирам в полза на Земята?

— Не става въпрос за шпиониране. Ще вършите само онова, което ви нареждат. Просто внимавайте и си отваряйте очите на четири. Наблюдавайте! Когато се върнете на Земята, специалистите ще анализират и разтълкуват наблюденията ви.

Бейли каза:

— Изглежда, положението е критично, сър.

— Защо мислите така?

— Да се изпрати човек от Земята на външен свят е рисковано. Космолитите ни мразят. Макар да отивам там по тяхна покана и с най-

добри намерения, бих могъл да предизвикам междузвездно произшествие. Земните власти лесно са могли да отклонят тази молба. Могли са да кажат, че съм болен. Космолитите изпитват патологичен страх от болести. В никакъв случай не биха ме приели, ако смятаха, че съм болен.

— Предлагате да опитаме този трик, така ли? — каза Миним.

— Не. Ако властите нямаха друга причина за изпращането ми, без мен щяха да се сетят за това или за нещо по-добро. Значи въпросът за шпионирането е истинската причина. И ако е така, тук трябва да има нещо повече от едно „виж каквото можеш да видиш“, за да оправдае риска.

Бейли почти очакваше избухване и почти го желаше като отдушник на напрежението, но Миним само се усмихна хладно и каза:

— Проницателен сте, както изглежда. Но не съм и очаквал друго. Заместник-министърът се наведе над бюрото си към Бейли.

— Ето ви някои данни, не бива да ги обсъждате с никого, дори с други правителствени служители. Нашите социолози са стигнали до някои изводи относно сегашното състояние на Галактиката. Петдесет външни свята, слабонаселени, роботизирани, могъщи, със здрави и дълголетни хора. Самите ние — пренаселени, слаборазвити технически, с непродължителен живот, под тяхна власт. Положението ни е несигурно.

— Всичко е несигурно в края на краищата.

— Поначало всичко е несигурно. Остават ни най-много стотина години. Ние ще преживеем без съмнение, но имаме деца. Един ден ще се превърнем в прекалено голяма заплаха за външните светове, за да ни позволят да оцелеем. На Земята има осем билиона, които мразят космолитите.

Бейли рече:

— Космолитите ни изолират от Галактиката, направляват търговията ни в своя полза, диктуват условията си на нашето правителство и се отнасят към нас с презрение. Какво очакват те? Благодарност ли?

— Така е, и все пак формулата е известна. Бунт, потушаване, бунт, потушаване — и след не повече от век Земята ще бъде практически заличена като населен свят. Така казват социолозите.

Бейли се размърда неспокойно. Не можеха да се оспорват заключенията на социолозите и техните компютри.

— И какво очаквате от мен при това положение?

— Донесете информация. Слабото място в социологическите ни прогнози е липсата на сведения за космоситите. Принудени сме да правим предположения въз основа на малкото космосити, които изпращат тук. Трябва да разчитаме на онова, което те предпочитат да ни казват за себе си, тъй че ние знаем силните им страни и само силните им страни. По дяволите, имат си своите работи, и своето малобройно население, и своето дълголетие. А имат ли слаби места? Има ли фактор или фактори, които, стига да ни бяха известни, щяха да спасят обществото ни от неизбежно унищожение; нещо, което ще направлява действията ни и ще увеличи шансовете ни за оцеляване.

— Не е ли по-добре да изпратите социолог, сър?

Миним поклати глава.

— Ако можехме да изпратим когото си пожелаем, щяхме да го направим преди десет години, когато най-напред стигнахме до тези изводи. За пръв път ни се удава случай да изпратим човек там, те настояват той да бъде детектив, това ни удовлетворява и нас. Детективът е и социолог; своего рода практикуващ социолог, иначе няма да е добър детектив. От досието ви личи, че сте добър детектив.

— Благодаря ви, сър — отвърна Бейли машинално. — А ако изпадна в беда?

Миним сви рамене.

— Това е рискът на професията.

С едно махване на ръка той смени темата и добави:

— Непременно трябва да заминете. Часът на отлитането ви е определен. Корабът ви чака.

Бейли се вкамени.

— Чака! Кога тръгвам?

— След два дни.

— Тогава трябва да се върна в Ню Йорк. Жена ми...

— Ние ще се срещнем с жена ви. Тя не бива да знае нищо за естеството на работата ви, нали разбирате. Ще ѝ кажем да не очаква известия от вас.

— Но това е нечовешко. Трябва да я видя. Може никога повече да не я видя.

Миним рече:

— Това, което ще ви кажа сега, може да прозвучи още по-нечовешко, но нима има ден, в който, тръгвайки да изпълнявате задълженията си, вие не си казвате, че тя може никога повече да не ви види? Инспектор Бейли, всички ние трябва да изпълняваме дълга си.

Лулата на Бейли не гореше от петнайсет минути. Той изобщо не бе забелязал.

Нямаше какво повече да му кажат. Никой не знаеше нищо за убийството. Просто го препращаха от един служител на друг до момента, в който, все още невярващ, се озова пред космическия кораб.

Той приличаше на гигантско оръдие, насочено към небесата, и Бейли конвулсивно потръпна в студения открит въздух. Нощта го обгърна (за това бе благодарен) като тъмна стена, преливаща в черен свод над главата му. Беше облачно и макар да бе ходил в планетария, той трепна, когато една ярка звезда, проблеснала внезапно между облаците, привлече погледа му.

Малка искрица далече, далече от Земята. Взираше се в нея с любопитство, почти без страх. Тя изглеждаше съвсем близка, съвсем незначителна, и все пак около такива като нея обикаляха планети, чиито жители бяха господари на Галактиката. И слънцето е като тях, помисли си той, само че е много по-близко, огрява сега другата страна на Земята.

Внезапно си представи Земята като кълбо от камък с воал от влага и газ, и пустота, простираща се навред около него, с Градове, едва вкопани в горния слой, вкопчени несигурно между камъка и въздуха. Побиха го тръпки!

Корабът, разбира се, беше на космолитите. Междузвездната търговия бе изцяло в техни ръце. Сега беше сам, в покрайнините на града. Бяха го къпали, търкали и стерилизирали, докато прецениха, че според техните изисквания е достатъчно безопасен, за да се качи на кораба. Въпреки това изпратиха само един робот да го посрещне, тъй като носеше стотина разновидности на болестотворни микроби от душния град, към които той самият имаше имунитет, но космолитите със своята оранжерийна евгеника нямаха.

Масивното тяло на робота изплува в тъмнината, очите му — мъждиво-червеникави огънчета.

— Инспектор Елайджа Бейли?

— Точно така — рязко отвърна Бейли и косата на тила му леко се изправи. Беше твърде много землянин, за да настръхне от гняв при вида на робот, извършващ човешка дейност. Имаше един Р. Данийл Оливо, който му помагаше в разследването по убийството на космолити, но това бе друго. Данийл беше...

— Моля, последвайте ме — каза роботът и бяла светлина заля пътеката към кораба.

Бейли тръгна подир робота. Изкачи се по стъпалата в кораба и после по коридорите — в една стая. Роботът каза:

— Това е вашата стая, инспектор Бейли. Умоляваме ви да останете тук до края на пътуването.

Бейли си помисли: „Разбира се, запечатайте ме. Подсигурете се. Изолирайте ме.“

Коридорите, по които бе вървял, бяха празни. Навярно сега роботите ги дезинфекцираха. А роботът срещу него после вероятно щеше да мине през противобактерийна баня. Роботът каза:

— Има вода за пиене и течаща вода. Храна ще ви донесат. Ще разполагате с видеоматериали. Илюминаторите се контролират от това табло. Сега са затворени, но ако желаете да наблюдавате пространството...

Бейли го прекъсна трескаво:

— Така е добре, момче. Нека да останат затворени.

Той употреби думата „момче“, с която земните хора винаги се обръщаха към роботите, но този не реагира враждебно. А и не можеше, разбира се. Реакциите му бяха ограничени и се подчиняваха на законите на роботиката.

Роботът приведе огромното си метално тяло в някаква пародия на почтителен поклон и излезе.

Бейли бе сам в стаята си и можеше да разгледа обстановката. Тук поне беше по-добре, отколкото в самолета. Него можеше да обхване с поглед. Можеше да го види от край до край. Космическият кораб бе огромен. Имаше коридори, етажи, стаи. Той представляваше един малък град. Бейли дишаше почти свободно.

После блеснаха светлини и по комуникатора се разнесе металическият глас на робота, който даваше специални инструкции за предпазване от началното ускорение.

Последва тласък, опъване на предпазните колани, задвижване на хидравличната система, далечен грохот на двигатели, нажежени до червено от протонния микрореактор. Чу се свистене от разсичането на атмосферата, което изтъняваше и ставаше все по-пронизително, докато след час съвсем замря.

Бяха в космоса.

Сякаш всичките му сетива се бяха притъпили, сякаш всичко беше нереално. Казваше си, че всяка секунда го отдалечава на хиляди мили от Градовете, от Джеси, но това не стигаше до съзнанието му.

На втория ден (третия? — за времето добиваше представа единствено от редуването на ядене и сън) получи странно моментно усещане, че го обръщат наопаки. То продължи само миг и Бейли знаеше, че това бе Скок, онова особено, непонятно, почти мистично мигновено преминаване през хиперпространството, което пренася кораба и цялото му съдържание от една точка в пространството до друга, на светлинни години разстояние. Последва друг Скок, и след време — нов Скок.

Сега Бейли си казваше, че е на светлинни години от Земята, десетки светлинни години, стотици, хиляди.

Не знаеше колко са. Никой на Земята не знаеше местоположението на Солария в пространството. Можеше да се обзаложи. Те бяха невежи, всичките.

Почувствува се ужасно самотен.

После дойде усещането за забавяне на скоростта и роботът влезе. Мрачните му ръждивочервеникави очи внимателно огледаха омотания в колани Бейли. Умело затегна някаква крилчата гайка; хвърли бърз поглед към хидравличната система.

Той каза:

— Ще се приземим след три часа. Бъдете така добър да останете в тази стая. Ще дойде човек да ви вземе и ще ви придружи до жилището ви.

— Почакай — напрегнато рече Бейли. — Както беше впримчен, той се чувствуваше безпомощен. — По кое време на денонощието ще се приземим?

Роботът незабавно отвърна:

— Според Галактическото стандартно време ще бъде...

— Местно време, момче. Местно време! Йосафате!

Роботът продължи с равен глас:

— Соларийското денонощие продължава двацет и осем цяло и трийсет и пет стандартни часа. Соларийският час е разделен на десет декада, всеки от които съдържа сто сентада. По разписание ще се приземим в двацетия сентад на петия декад на денонощието.

Бейли мразеше този робот. Мразеше го заради тъпоглавата му недосетливост; заради начина, по който го принуждаваше да зададе въпроса директно и да покаже собствената си слабост.

Трябваше да го направи. Той попита направо:

— Това през деня ли е?

И след всичко роботът отвърна „Да, сър“ и излезе.

Щеше да бъде през деня! Трябваше да стъпи върху откритата повърхност на една планета денем.

Не знаеше точно как ще се чувствува. От различни места в града беше зървал части от планетната повърхност; за малко дори беше излизал на нея. Винаги обаче е бил заобиколен от стени или се е намирал близо до тях. Винаги е имал убежище под ръка.

Какво щеше да го пази сега? Нямаше да ги има дори измамните стени на мрака.

И тъй като за нищо на света не би разкрил слабостта си пред космолитите — проклет да бъде, ако го направи, — той се напрегна цял върху коланите, които го предпазваха от натоварването при кацане, затвори очи и с всички сили продължи да се бори с паниката.

СРЕЩА С ПРИЯТЕЛ

Бейли губеше битката. Само разум не бе достатъчен.

Казваше си отново и отново: Хората живеят на открито през целия си живот. Космолитите живеят така и сега. Някога и нашите предци на Земята са живели по този начин. Всъщност отсъствието на стени не крие никаква опасност. Само разумът ми казва друго, но той се лъже.

И това не помагаше. Нещо по-силно от разума жадуваше за стени, не искаше никакво пространство.

С времето започна да му се струва, че няма да издържи. Накрая щеше да се свива от страх, треперещ и жалък. Космолитът, когото щяха да изпратят (с филтри в носа да задържат бацилите и с ръкавици, за да се избегне контактът), дори нямаше истински да го презира. Щеше само да изпитва отвращение.

Бейли продължаваше да упорствува.

Когато корабът кацна и предпазните колани автоматично се освободиха, а хидравличната система се прибра в стената, той остана на мястото си. Беше уплашен, но решен да не го показва.

При първия тих звук на отваряща се врата отместа поглед. С крайчеца на окото си зърна високата фигура и златистите коси на влизания; беше космолит, един от онези горди потомци на Земята, които се бяха отказали от своето наследство.

Космолитът промълви:

— Колега Елайджа!

Бейли рязко извърна глава към говорещия. Очите му се разшириха и той се изправи почти неохотно.

Взря се в лицето му; в широките изпъкнали скули, в съвършеното спокойствие на чертите му, в симетрията на тялото и най-вече в спокойните, безизразни сини очи.

— Д-данийл.

Космолитът отвърна:

— Радвам се, че ме помните, колега Елайджа.

„Помня те!“ Бейли усети вълна на облекчение. Това същество беше частица от Земята, приятел, утеха, спасител. Обзе го почти непреодолимо желание да се спусне към космолита и да го прегърне, да го притиска силно, да се смее, да го потупва по гърба и да прави всички онези щуротии, които стари приятели вършат, когато се срещнат след дълга раздяла.

Но не го направи. Не можеше. Само пристъпи към него, протегна ръка и каза:

— Няма как да те забравя, Данийл.

— Много сте любезен — отвърна Данийл, като кимна сериозно. — Както ви е добре известно, докато съм в изправност, на мен ми е съвсем невъзможно да ви забравя. Хубаво е, че ви виждам пак.

Той взе ръката на Бейли и я стисна решително и сдържано; пръстите му се склучиха и оказаха осезаем, но безболезнен натиск, после я пуснаха.

Бейли искрено се надяваше, че непроницаемите очи на това създание няма да проникнат в мислите му и да видят онзи безумен миг, все още неотминал напълно, в който цялото му същество бе обладано от чувство на дълбоко приятелство, почти обич.

В края на краищата човек не можеше да храни приятелски чувства към Данийл Оливо, който съвсем не беше човек, а само робот.

Роботът, който толкова приличаше на човек, каза:

— Разпоредих се да свържат кораба със земеходна роботоуправляема кола чрез въздушен тунел...

Бейли се намръщи:

— Въздушен тунел ли?

— Да. Обикновено съоръжение, често го използват в космоса, за да може екипажът и материалната част да бъдат прехвърляни от един транспортен кораб в друг, без да е необходима специална противовакуумна екипировка. Както изглежда, това съоръжение не ви е познато.

— Не — рече Бейли, — но разбирам за какво става дума.

— Разбира се, доста сложно е да се монтира такова приспособление между космически кораб и земеходна машина, но аз настоях да го направят. За щастие мисията, с която ние двамата сме натоварени, е от първостепенна важност. Трудностите се отстраняват бързо.

— И ти ли ще се занимаваш с убийството?

— Не ви ли уведомиха за това? Съжалявам, че не ви го съобщих веднага. — Естествено нямаше и следа от съжаление върху безупречното лице на робота. — Доктор Хан Фастълф, когото познавате от нашето сътрудничество на Земята и когото, надявам се, помните, ви препоръча като подходящ следовател. Той постави условие в разследването да участвувам и аз, за да работим заедно.

Бейли се усмихна пресилено. Доктор Фастълф беше жител на Аврора, най-могъщия от външните светове. Очевидно препоръката на един аврорианин имаше тежест.

Бейли подхвърли:

— Добрият екип не бива да се разваля, а? — Първоначалното оживление, причинено от появата на Данийл, взе да преминава, нещо отново го стегна в гърдите.

— Не знам дали точно това е имал предвид, колега Елайджа. От характера на разпорежданията му мога да съдя, че е искал да ви изпрати за сътрудник някой, който има опит с живота на Земята и познава вашите странности.

— Странности! — Бейли се намръщи и се почувствува засегнат. Не му харесваше, че употребяват тази дума за него.

— За да мога например да осигуря въздушен тунел. Добре ми е известна вашата неприязън към откритите пространства, породена от живота в земните градове.

Навярно защото го нарекоха „странен“, той усети, че трябва да отвърне с атака или да загуби авторитета си пред тази машина; това накара Бейли да промени рязко темата. А може би просто дългогодишната практика не му позволяваше да оставя незабелязано нито едно логическо противоречие.

Той каза:

— На този кораб за моето благополучие се грижеше един робот; робот — в гласа му прозвуча злобна нотка, — който прилича на робот. Познаваш ли го?

— Говорих с него, преди да се кача на кораба.

— Какъв е номерът му? Как мога да установя връзка с него?

— РХ-2475. За Солария е обичайно към роботите да се обръщат само със серийните им номера. — Спокойният поглед на Данийл се

плъзна по командното табло до вратата. — С този бутон можете да му сигнализирате.

Бейли също погледна командното табло и тъй като бутонът, към който сочеше Данийл, носеше надпис РХ, неговото откриване съвсем не бе загадка.

Бейли го натисна с пръст и след по-малко от минута роботът — онзи, който приличаше на робот — влезе.

Бейли каза:

— Ти си РХ-2475.

— Да, сър.

— Преди малко ми каза, че ще дойде някой да ме отведе от кораба. Него ли имаше предвид? — Бейли посочи Данийл.

Погледите на двата робота се срещнаха. РХ-2475 каза:

— От документите му за самоличност е ясно, че той е лицето, което трябва да ви посрещне.

— Казаха ли ти нещо повече за него? Например как изглежда?

— Не, сър. Но знаех името му.

— Кой ти го съобщи?

— Капитанът на кораба, сър.

— Той е соларианин, нали?

— Да, сър.

Бейли облиза устни. Следващият въпрос щеше да бъде решаващ. Той рече:

— Как е името на този, когото ти съобщиха да очакваш?

РХ-2475 отвърна:

— Данийл Оливо, сър.

— Добре, момчето ми! Сега можеш да си вървиш.

Последва обичайният поклон и рязко обръщане кръгом. РХ-2475 напусна стаята.

Бейли се обърна към сътрудника си и рече замислено:

— Не ми казваш цялата истина, Данийл.

— Какво имате предвид, колега Елайджа? — запита Данийл.

— Докато разговарях с теб преди малко, сетих се за един странен факт. РХ-2475 ми съобщи, че ще дойде да ме вземе човек. Помня това много добре.

Данийл слушаше спокойно, без да пророни дума. Бейли продължи.

— Помислих си, че роботът може да е сгрешил. Помислих си също, че наистина е трябвало да ме посрещне човек, но после са изпратили теб, без да уведомят РХ-2475 за промяната. Но ти чу, че проверих това. Той е имал данни за твоята самоличност и е знаел името ти. Но не цялото ти име, нали, Данийл?

— Наистина, не беше уведомен за цялото ми име — съгласи се Данийл.

— Името ти не е Данийл Оливо, а Р. Данийл Оливо, което означава Робот Данийл Оливо.

— Вие сте напълно прав, колега Елайджа.

— От което следва, че РХ-2475 не е бил уведомен, че си робот. Позволили са му да смята, че си човек. С твоята хуманоидна външност подобен маскарад е възможен.

— Не оспорвам вашите разсъждения.

— Тогава да продължим. — В гърдите на Бейли се надигаше неудържимо задоволство. Беше на път да открие нещо. Едва ли бе нещо голямо, но за такива открития го биваше. Биваше го достатъчно, за да си струва труда да прелети половината космос. Каза: — Е, тогава защо ще искат да мамят някакъв си нещастен робот? За него е без значение дали му пращат човек или робот. Той се подчинява на заповеди и в двата случая. Оттук логично следва, че капитанът, който е осведомил робота, и соларийските власти, които са осведомили капитана, сами не са знаели, че си робот. Както казах, това е едно логично заключение и сигурно не е единственото. Вярно ли е то?

— Струва ми се, да.

— Така. Значи познах. Тогава защо? Като те е препоръчал за мой помощник, доктор Хан Фастълф е накарал соларианите да мислят, че си човек. Не е ли опасно това? Ако разберат, те може много да се ядосат. Защо го е направил?

Хуманоидният робот заговори:

— Ето какво ми обясниха, колега Елайджа. Връзката ви с човек от външните светове би издигнала престижа ви в очите на соларианите. Връзката ви с робот би го намалила. Тъй като познавам привичките ви и бих могъл да работя лесно с вас, счетоха за разумно да оставят соларианите да ме мислят за човек, без всъщност да ги заблуждават с категорични изявления в този дух.

Бейли не му вярваше. Подобна деликатна загриженост за чувствата на някакъв си землянин не бе присъща на един космолит, та бил той толкова образован като Фастълф.

Той помисли за друга възможност и каза:

— Нали сред външните светове соларианите са прочути с производството си на работи?

— Радвам се — отвърна Данийл, — че сте запознат с икономиката на Солария.

— Ни най-малко — възкликна Бейли. — Мога да се досетя как се пише „Солария“ и с това познанията ми за нея се изчерпват.

— В такъв случай не разбирам, колега Елайджа, какво ви накара да зададете този въпрос, но той е напълно уместен. Улучихте целта. Според информацията, съхранена в мозъка ми, от петдесетте външни свята Солария безусловно е най-прочута с разнообразието и съвършенството на роботите си. Тя изнася специализирани модели във всички останали външни светове.

Бейли кимна с мрачно задоволство. Естествено Данийл не можеше да проследи онзи интуитивен мисловен скок, който имаше за отправна точка човешката слабост. Нито пък Бейли чувствуваше необходимост да му изложи разсъжденията си. Щом Солария беше водеща в световната роботика, то доктор Хан Фастълф и сътрудниците му са могли да имат чисто лични и много човешки подбуди да демонстрират своя превъзходен робот. Това не би имало нищо общо със сигурността или с чувствата на един землянин.

Те щяха да доказват собственото си превъзходство, позволявайки на експертите-солариани да се заблудят и да приемат един робот — аврорианска направа — за себеподобен.

Бейли се почувствува много по-добре. Странно, целият му разсъдък, всичките умствени способности, които можа да мобилизира, не успяха да го спасят от паниката; обаче няколкото трохи, подхвърлени на собственото му тщеславие, сториха това веднага.

Мисълта за тщеславието на космолитите също помогна.

Каза си: „Йосафате, всички сме хора, дори космолитите.“

На глас рече почти нехайно:

— Докога ще трябва да чакаме тази кола? Аз съм готов.

Въздушният тунел даде признаци, че е непригоден за целта. Човекът и хуманоидът излязоха от кораба изправени и тръгнаха по еластичната мрежа, която се огъваше и олюляваше под тежестта им. (В космоса, представяше си смътно Бейли, хората, които в безтегловно състояние се прехвърлят от един кораб на друг, лесно биха могли да вземат разстоянието наведнъж с помощта на начален отскок.)

В другия край тунелът се стесняваше грубо, а мрежата се бе нагърчила, сякаш някаква гигантска ръка я стискаше. Данийл, който носеше електрическия фенер, запълзя на четири крака, същото направи и Бейли. По този начин изминаха последните двайсетина фута и влязоха най-после в нещо, което очевидно бе земеходна машина.

Данийл внимателно затвори плъзгащата се врата, през която бяха влезли. Чу се силно щракване, навярно при отделянето на въздушния тунел.

Бейли се огледа с любопитство. Нямаше нищо екзотично. Видя две разположени една зад друга седалки, всяка от които можеше да побере трима. От двете страни на седалките имаше врати. Лъскавите участъци, които при обикновени обстоятелства биха могли да бъдат прозорци, бяха черни и непроницаеми, без съмнение в резултат на съответна поляризация. Бейли беше запознат с тези неща.

Вътрешността на колата се осветяваше от две кръгли жълти лампи на тавана; накратко, единственото странно нещо беше предавателната уредба в преградната стена срещу предната седалка и, разбира се, фактът, че никъде не се виждаха контролни уреди.

Бейли каза:

— Предполагам, че шофьорът е от другата страна на преградата.

Данийл отвърна:

— Съвършено вярно, колега Елайджа. А ние можем да му даваме нарежданията си ето така. — Той се наведе леко напред и натисна един бутон. Затрептя червена светлинка. Каза спокойно:

— Вече можеш да тръгваш. Ние сме готови. — Последва приглушено бучене, което заглъхна почти веднага, едва доловим, мимолетен тласък назад, после нищо. Бейли възкликна изненадано:

— Движим ли се?

— Да. Автомобилът не се движи на колела, а се плъзга по диамагнитно силово поле. Ако не са ускорението и забавянето, няма да усетите нищо.

— А на завоите?

— Машината се наклонява автоматично и ги компенсира. Равновесието ѝ се запазва и при изкачване, и при спускане.

— Управлението сигурно е доста сложно — подхвърли сухо Бейли.

— Напълно автоматично е. Шофьорът е робот.

— Хм-м. — Това бе горе-долу всичко, което искаше да знае за колата. Каза: — Колко ще продължи пътуването?

— Около час. Въздушният транспорт е по-бърз, но исках да ви осигуря изолация, а в соларийските самолети няма пълна изолация като в този бързоходен автомобил.

Бейли се подразни от тази „загриженост“ на другия. Чувствуваше се като бебе, оставено на грижите на бавачката си. Странно, но почти толкова го дразнеха и думите на Данийл. Според него с този ненужно официален стил той лесно можеше да се издаде, че е робот.

За момент Бейли се взря с любопитство в Р. Данийл Оливо. Роботът, загледан право пред себе си, стоеше неподвижен и невъзмутим под изучаващия поглед на човека.

Тъканта на кожата му бе съвършена, всеки косъм по главата и тялото беше изработен и поставен там с любов и педантичност. Движението на мускулите под кожата изглеждаше съвсем истинско. Никакви усилия, колкото и разточителни да са били те, не бяха спестени. И все пак Бейли знаеше от личен опит, че крайниците и гръдният кош могат да се разтварят по невидими шевове, когато е необходим ремонт. Знаеше, че под тази истинска кожа има метал и силикон. Знаеше, че в черепната кухина е поставен позитронен мозък, съвършен, но все пак позитронен. Знаеше, че „мислите“ на Данийл са само временни позитронни токове, преминаващи по пътища, строго програмирани и предварително определени от производителя.

Но кои бяха признаците, които щяха да разкрият това на опитното око на специалиста? Едва забележимата неестественост в начина на изразяване? Хладната безстрастност, която се излъчваше от цялото му същество? Самото съвършенство на неговата човекоподобна външност?

Но нямаше време за губене. Бейли каза:

— Да се върнем към разговора, Данийл. Преди да дойдеш тук, сигурно си получил някои сведения за Солария.

— Да, колега Елайджа.

— Това е добре, защото аз нямам никакви. Колко е голяма тази планета?

— Диаметърът ѝ е 9500 мили. От трите планети тук тя е най-отдалечената и единствено е населена. Климатът и атмосферата ѝ са като тези на Земята; процентът на плодородната почва е по-висок; запасите от полезни изкопаеми са по-малко, но, разбира се, са по-слабо експлоатирани. Този свят има независима икономика и благодарение на износа на работи е в състояние да поддържа висок жизнен стандарт.

Бейли попита:

— Колко е населението?

— Двайсет хиляди души, колега Елайджа.

Бейли прие този факт за момент, после каза кротко:

— Имаш предвид дващсет милиона, нали? — Оскъдните му познания за външните светове бяха достатъчни, за да го накарат да мисли, че макар тези светове да са слабонаселени от земна гледна точка, населението на всеки един от тях, въпреки всичко, се изчислява в милиони.

— Дващсет хиляди души, колега Елайджа — повтори роботът.

— Искаш да кажеш, че планетата е отскоро заселена?

— Съвсем не. Тя е независима от близо два века, а е била заселена един век или повече преди това. Броят на населението се поддържа изкуствено, тъй като такова население се счита за оптимално от самите солариани.

— Каква площ от планетата населяват те?

— Всички плодородни райони.

— А в квадратни мили?

— Трийсет милиона квадратни мили, заедно с граничните области.

— За дващсет хиляди души?

— Освен това има и около двеста милиона работещи позитронни робота, колега Елайджа.

— Йосафате! Та това... това прави по десет хиляди робота на човек.

— За външните светове това без съмнение е най-високото съотношение, колега Елайджа, На второ място е Аврора само с петдесет на човек.

— За какво са им толкова много работи? Какво я правят всичката тази храна?

— Храната е фактор от второстепенно значение. По-важни са мините, а още по-важно от тях е производството на енергия.

Бейли си помисли за всичките тези работи и усети леко замайване. Двеста милиона работа! Толкова много сред толкова малко човеци. Тук сигурно гъмжеше от работи. За външния наблюдател Солария би била свят на работи и той би пропуснал да забележи тънкия пласт човешка закваска.

Изпита внезапна нужда да погледне навън. Припомни си разговора с Миним и социологическите предвиждания за надвисналата над Земята заплаха. Това сякаш бе много отдавна, струваше му се нереално, но го помнеше. Откакто бе напуснал Земята, собствените му прежеждия и грижи бяха замъглили спомена за гласа на Миним, който с хладна педантичност излагаше чудовищни факти, но не можаха да го заглушат напълно.

Бейли бе съжителствувал с дълга твърде много време, за да позволи дори на такова съкрушително обстоятелство като откритото пространство да му попречи да го изпълнява. Земните социолози вече разполагаха с данни, получени от разказа на някой космолит или, ако трябва да бъдем точни, на техен робот. Необходими бяха непосредствени наблюдения и той трябваше да ги направи, колкото и неприятно да бе това.

Огледа горната част на колата.

— Покривът подвижен ли е, Данийл?

— Извинете ме, колега Елайджа, не ви разбирам.

— Може ли да се отмести? Да се отвори към... към небето? — По навик едва не каза „купола“.

— Може.

— Тогава нареди да го отворят, Данийл. Искам да погледна.

Роботът отвърна сериозно:

— Съжалявам, но не мога да позволя това.

— Слушай, Р. Данийл — той наблегна на Р-то. — Ще ти го кажа по друг начин. Заповядвам ти да свалиш покрива.

Това създание бе робот, хуманоиден или не. То трябваше да се подчинява на заповедите.

Но Данийл не помръдна. Той каза:

— Длъжен съм да ви обясня, че моя най-голяма грижа е да ви предпазя от беда. Съдейки от инструкциите и от личния си опит, на мен ми е ясно, че ще пострадате, ако се озовете в голямо празно пространство. Следователно не мога да допусна да се изложите на такава опасност.

Бейли почувствува, че лицето му се налива с кръв и в същото време осъзна пълната безполезност на гнева си. Това същество беше робот, а Бейли добре знаеше Първия закон на Роботиката.

Той гласеше: „Роботът не може да причини вреда на човека или с бездействието си да допусне на човека да му бъде причинена вреда.“

Всичко останало в позитронния мозък на робота — на който и да е робот, в който и да е свят на Галактиката — трябваше да се подчинява на това главно изискване. Разбира се, роботът трябваше да се подчинява на заповеди, но при едно много важно условие. Изпълняването на заповеди — това беше едва Вторият закон на Роботиката.

Той гласеше: „Роботът е длъжен да се подчинява на всички заповеди на човека, освен ако заповедите не са в противоречие с Първия закон.“

Бейли направи усилие да говори спокойно и убедително:

— Мисля, че за кратко време мога да го понеса, Данийл.

— Не съм убеден в това, колега Елайджа.

— Остави ме сам да преценя, Данийл.

— Ако това е заповед, колега Елайджа, аз не мога да ѝ се подчиня.

Бейли се отпусна върху меката тапицирана седалка. С робота, разбира се, не можеше да се справи със сила. Цялата мощ на Данийл превишаваше стократно тази на човека. Той беше напълно способен да възпре Бейли, без ни най-малко да му навреди.

Бейли беше въоръжен. Можеше да насочи бластера към Данийл, но като изключим моментното чувство на надмощие, това действие щеше само да осуети плановите му. Безполезно беше да заплашваш с унищожение един робот. Самосъхранението — това беше едва Третият закон.

Той гласеше: „Роботът е длъжен да защитава своята сигурност, доколкото това не е в противоречие с Първия и Втория закон.“

Данийл не би имал нищо против да бъде унищожен, ако алтернативата е да наруши Първия закон. А Бейли не желаше да унищожава Данийл, Категорично не.

Все пак искаше му се да погледне навън. Тази мисъл не му даваше мира. Не можеше да позволи това опекунство над него да продължава.

За момент си помисли да насочи бластера към собственото си слепоочие. Отвори покрива на колата или ще се самоубия. На едно действие на Първия закон да противопостави друго — по-силно, по-неотложно.

Бейли знаеше, че не може да го направи. Беше твърде недостойно. Картината, изникнала в съзнанието му, го отвращаваше.

Той каза вяло:

— Би ли попитал шофьора колко мили ни остават до края?

— Разбира се, колега Елайджа.

Данийл се наведе напред и натисна бутона. Докато го правеше, Бейли също се наведе и извика:

— Водач! Свали покрива на колата!

Този път човешката ръка се протегна бързо към бутона и го натисна отново. Тя остана твърдо в това положение.

Леко задъхан, Бейли гледаше Данийл.

За секунда Данийл остана неподвижен, сякаш позитронните му връзки за момент бяха нарушени, докато се приспособят към новата обстановка. Но това премина бързо и в следващия миг ръката на робота се задвижи.

Бейли очакваше това. Данийл щеше да отстрани човешката ръка от бутона (внимателно, без да я нарани), да включи отново предавателя и да отмени заповедта.

Бейли каза:

— Не можеш да отместиш ръката ми, без да ме нараниш. Предупреждавам те. Сигурно ще трябва да ми счупиш пръстите.

Не беше истина. Бейли го знаеше. Но Данийл спря ръката си. На една опасност бе противопоставена друга. Позитронният мозък трябваше да прецени вероятностите и да ги превърне в

противоположни потенциали. Което просто означаваше още малко колебание.

Бейли каза:

— Вече е късно.

Той спечели. Покривът се отдръпваше плавно и в откритата кола нахлу острата, бяла светлина на соларийското слънце.

Ужасен в първия миг, Бейли поиска да затвори очи, но надви този порив. Пред погледа му се разля вълна от сини и зелени багри — в невероятно изобилие. Усещаше върху лицето си немирната насрещна струя, но не можеше да различи отделни подробности. Нещо профуча край тях: робот или животно, или някакъв предмет, издигнат от въздушен вихър. Не можеше да каже точно. Колата мина край него прекалено бързо.

Синьо, зелено, въздух, шум, движение — и над всичко яростно, безпощадно, ужасяващо се лееше бялата светлина, която идваше от едно кълбо в небето.

За кратък миг той отметна глава и погледна право в слънцето на Солария. Гледаше го, незащитен от дифузиращото стъкло на противослънчевите козирки, монтирани към най-горните етажи на градовете. Гледаше голото слънце.

И в същия момент усети как ръцете на Данийл притискат надолу раменете му. В този нереален, хаотичен миг в главата му се тълпяха множество мисли. Трябваше да гледа! Трябваше да види всичко, каквото можеше. А Данийл трябваше да бъде там, при него, за да му попречи да гледа.

Но, разбира се, един робот не би посмял да упражни насилие върху човек. Тази мисъл надделя. Данийл не можеше да му попречи със сила и въпреки това той усещаше как ръцете на робота го натискат надолу.

Бейли се опита да отблъсне тези нетленни ръце и загуби съзнание.

НАЗОВАНА Е ЖЕРТВАТА

Бейли беше отново защитен от затвореното пространство. Пред очите му изплува лицето на Данийл, осеяно с тъмни петна, които станаха червени, когато премигна.

Бейли каза:

— Какво се случи?

— Съжалявам — рече Данийл, — че пострадахте въпреки моето присъствие. Преките лъчи на слънцето увреждат човешките очи, но аз се надявам, че пораженията от краткото ви облъчване няма да бъдат трайни. Когато погледнахте нагоре, бях принуден да ви дръпна и тогава загубихте съзнание.

Бейли направи гримаса. Въпросът дали бе изпаднал в безсъзнание поради прекалена възбуда (или уплаха?), или от удара оставаше открит. Опипа челюстта и главата си, но не усети болка. Въздържа се да зададе въпроса направо. Пък и много не му се искаше да знае.

Той каза:

— Не беше чак толкова лошо.

— От реакциите ви, колега Елайджа, мога да съдя, че ви е било неприятно.

— Ни най-малко — рече твърдоглаво Бейли. Петната пред очите му се разсейваха и не бяха вече толкова ярки. — Съжалявам само, че видях толкова малко. Движехме се прекалено бързо. Покрай робот ли минахме?

— Минахме край много работи. Пътуваме през имението Кинболд, в което се отглеждат овощни дървета.

— Трябва да опитам отново — каза Бейли.

— Не бива да го правите в мое присъствие — отвърна Данийл.

— Междувременно сторих това, за което ме помолихте.

— За кое те помолих?

— Сигурно си спомняте, колега Елайджа, че преди да заповядаме на шофьора да свали покрива на колата, вие ми наредихте да го

попитам колко мили остават до края на пътуването. Остават още десет мили и ще пристигнем след около шест минути.

На Бейли му се прииска да го попита дали не се сърди, че го е надхитрил, дори само за да види как безупречното му лице се разкривява, но потисна порива си. Разбира се, Данийл просто щеше да отговори „не“ без злост или раздражение. Щеше да си остане сдържан и сериозен, както винаги, спокоен и невъзмутим.

Бейли каза тихо:

— Все едно, Данийл, ще трябва да свикна с това.

Роботът погледна човека до себе си.

— За какво говорите, колега Елайджа?

— Йосафате! За... за откритото пространство. Цялата тази планета е направена от него.

— Няма да е необходимо да излизате на открито — рече Данийл. — После, сякаш с това въпросът се изчерпваше, добави: — Колата забавя ход, колега Елайджа. Струва ми се, че пристигнахме. Ще трябва да почакаме, докато поставят друг въздушен тунел, за да ни отведе към жилището, което ще ни служи за оперативна база.

— Няма нужда от въздушен тунел, Данийл. Щом ще трябва да работя на повърхността, налага се да свиквам.

— Няма да има причина да работите навън, колега Елайджа.

Роботът понечи да каже още нещо, но с властно махване на ръката Бейли го накара да млъкне.

Сега не му беше до съчувствията на Данийл, до утехите му и уверенията, че всичко ще бъде наред, че за него ще се грижат.

Това, което всъщност желаше, бе увереността, че ще може сам да се грижи за себе си и ще изпълни задачата си. Въздействието на откритото пространство се оказа непоносимо. Възможно беше, когато настъпи моментът отново да се изправи пред него, да не му достигне смелост, дори ако трябва да пожертвува достойнството си, а навярно и сигурността на Земята. И всичко заради някакво си празно пространство.

Тази мисъл, макар и мимолетна, накара лицето му да помръкне. Тепърва му предстоеше да срещне открития въздух, слънцето и пространството!

Елайджа Бейли се чувствуваше като жител на някой от по-малките градове, например Хелзинки, който е на посещение в Ню

Йорк и със страхопочитание брои етажите. Беше си представял „жилището“ като някакво апартаментче, но то се оказа нещо съвсем различно. Стаите като че нямаха край. Панорамните прозорци бяха плътно покрити и не пропускаха нито лъч от смущаващата дневна светлина. Светлините оживяваха безшумно от невидими източници, щом пристъпеше в някоя стая, и угасваха все така безшумно, щом я напуснеше.

— Толкова много стаи — промълви Бейли удивен. — Толкова много. Прилича на мъничък град, Данийл.

— Наистина изглежда така, колега Елайджа — потвърди равнодушно Данийл.

На земния човек му се виждаше странно. Защо бе необходимо да наблъскат толкова космолити в непосредствено съжителство с него?

Той попита:

— Колко души ще живеят тук с мен?

Данийл каза:

— Аз, разбира се, има и няколко работи.

Бейли си помисли: „Би трябвало да каже и няколко други работи.“

Отново му стана ясно, че Данийл има намерение да се прави на човек докрай, та дори единствената му публика да е Бейли, комуто истината бе добре известна.

Но после тази мисъл бързо отстъпи място на друга, по-настойчива. Той извика:

— Работи! А хората колко ще бъдат?

— Нито един, колега Елайджа.

Тъкмо бяха влезли в стая, натъпкана от пода до тавана с филмокниги. В трите ъгъла на стаята бяха поставени три големи, шейсетсантиметрови вертикални екрана. В четвъртия имаше стереоскопичен екран.

Бейли се огледа с раздражение и каза:

— Нима са изхвърлили всички отук, за да ме оставят да препускам сам из този мавзолей?

— То е предназначено само за вас. Такива жилища за един човек са обичайни на Солария.

— И всички живеят по този начин?

— Всички.

— За какво са им толкова стаи?

— Прието е всяка стая да има само едно предназначение. Това е библиотеката. Има и стая за музика, гимнастическа зала, кухня, пекарна, трапезария, работилница, разни помещения за ремонт и изпитания на роботи, две спални...

— Чакай! Откъде знаеш всички тези неща?

— Това е част от информацията — отвърна Данийл с равен глас, — която ми бе предоставена, преди да напусна Аврора.

— Йосафате! Кой се грижи за всичко тук? — Той описа широк кръг с ръка.

— Ще разполагате с много работи. Те ще обслужват къщата и ще се грижат за вашето удобство.

— Но на мен не ми трябва всичко това — каза Бейли. Изпита внезапно желание да седне и да не помръдне повече. Не искаше да вижда никакви стаи.

— Можем да се настаним в една стая, ако желаете, колега Елайджа. Такава възможност се предвиждаше от самото начало. Все пак, като се имат предвид соларийските нрави, сметоха за по-разумно да построят това жилище...

— Да построят! — Бейли гледаше изумен. — Искаш да кажеш, че е било построено за мен? Всичко това? Специално за мен?

— Една изцяло роботизирана икономика...

— Да. Знам какво ще кажеш. А какво ще направят с къщата, когато всичко свърши?

— Мисля, че ще я унищожат.

Бейли стисна устни. Разбира се! Ще я унищожат! Построяват огромна сграда специално за нуждите на един землянин и после унищожават всичко, до което се е докосвал. Ще стерилизират почвата, върху която се е намирала къщата! Ще дезинфекцират въздуха, който е дишал! Космолитите изглеждаха силни, но и те си имаха своите глупави страхове.

Данийл сякаш четеше мислите му или поне ги отгатваше по израза на лицето му. Той каза:

— Навярно предполагате, колега Елайджа, че ще унищожат къщата, за да се избегне заразата. Ако е така, съветвам ви да не позволявате подобни мисли да ви смущават. Страхът на космолитите от болести в никакъв случай не е толкова голям. Работата е в това, че

усилията, положени за построяването на къщата, са съвсем незначителни. Загубите от унищожаването ѝ са също така нищожни. А и според закона, колега Елайджа, тази сграда не може да остане. Тя се намира в имението на Ханис Груър, а в едно имение може да има само едно законно жилище — на собственика. Тази къща е построена със специално разрешение, за определена цел. Предназначена е да ни приюти за определен период от време, докато мисията ни приключи.

— А кой е този Ханис Груър? — попита Бейли.

— Шефът на Соларийската служба за сигурност. Ще се срещнем с него, щом пристигнем.

— Така ли? Йосафате, кога най-после ще започна да разбирам каквото и да е тук? Аз съм като във вакуум и това не ми харесва. По-добре да се върна обратно на Земята. По-добре да...

Той почувствува, че в него се надига негодувание и млъкна. Данийл дори не трепна. Той просто изчакваше своя ред да заговори. Каза:

— Съжалявам, че се разсърдихте. Общите ми познания за Солария като че ли наистина са по-големи от вашите. Но за самото убийство знам толкова малко, колкото и вие. Инспектор Груър ще ни съобщи това, което трябва да знаем. Соларийското правителство е дало такива нареждания.

— Добре, тогава да се срещнем с този Груър. Колко ще пътуваме? — Бейли потръпна при мисълта за още едно пътуване, а познатото стягане в гърдите се обади отново.

Данийл каза:

— Няма да се наложи да пътуваме, колега Елайджа. Инспектор Груър ще ни очаква в залата за разговори.

— А, и зала за разговори! — измърмори кисело Бейли. После, по-високо: — Чака ли вече?

— Предполагам.

— Тогава да вървим, Данийл!

Ханис Груър беше плешив, и то напълно. Нямаше и следа от косъм по главата си. Тя бе съвършено гола.

Бейли преглътна и от учтивост се опита да откъсне очи от този череп, но не успя. За космолитите на Земята се бе затвърдила представата, създадена от самите тях. Те бяха всепризнатите господари

на Галактиката; високи, с бронзови коси и кожа, красиви, едри, сдържани, аристократични.

Накратко, те бяха съвсем като Р. Данийл Оливо, като прибавим и човешката им природа.

А и повечето космолити, които изпращаха на Земята, наистина изглеждаха така; навярно нарочно са ги избирали за тази цел.

Но ето един, който би могъл да бъде и землянин. Той беше плешив. А и носът му бе деформиран. Съвсем леко наистина, но у космолитите и най-малката несиметричност биеше на очи.

Бейли каза:

— Добър ден, сър. Съжалявам, ако сме ви накарали да чакате.

Малко любезност нямаше да му навреди. Предстоеше му да работи с тези хора.

Усети мигновено желание да прекоси цялата стая (колко абсурдно голяма бе тя) и да протегне ръка за поздрав. Той лесно потисна този порив. На космолита положително не би се понравил такъв поздрав: ръка, покрита със земни микроби.

Груър седеше със сериозно лице в най-отдалечения край, с ръце, скрити в дълги ръкави, а в ноздрите му вероятно имаше филтри, макар Бейли да не ги виждаше.

Стори му се дори, че Груър хвърли неодобрителен поглед към Данийл, сякаш искаше да каже: „Странен космолит сте вие, да стоите толкова близо до един землянин.“

Кое то щеше да означава, че Груър просто не знае истината. Тогава Бейли внезапно забеляза, че Данийл всъщност стои на известно разстояние от него; по-далеч от обикновено.

Разбира се! Прекалената близост можеше да се стори на Груър подозрителна. Данийл полагаше всички усилия да мине за човек.

Груър заговори с приятен, добронамерен тон, но все поглеждаше крадешком към Данийл; отместваше очи, после отново го поглеждаше. Каза:

— Не съм чакал дълго. Добре дошли на Солария, господа. Добре ли се чувствувате?

— Да, сър. Напълно — отвърна Бейли. Запита се дали етикетът не изискваше Данийл като космолит да говори от името на двамата, но с възмущение отхвърли тази възможност. Йосафате! Именно него помолиха да се заеме с разследването, а Данийл беше включен след

това. При тези обстоятелства Бейли дори на истински космолит не би отстъпил водачеството; това бе напълно изключено, щом ставаше дума за робот, макар и такъв като Данийл.

Но Данийл не направи опит да играе водеща роля, нито пък Груър изглеждаше изненадан или недоволен от това. Той веднага насочи вниманието си към Бейли, като не изпускате от очи и Данийл.

Груър каза:

— Инспектор Бейли, все още не знаете нищо за престъплението, заради което потърсихме услугите ви. Предполагам, че сте любопитен да научите подробности.

Той разтърси ръце, така че ръкавите му се смъкнаха назад и хлабаво склучи пръсти в скута си.

— Няма ли да седнете, господа?

Седнаха и Бейли каза:

— Любопитни сме. — Той забеляза, че ръцете на Груър не бяха защитени с ръкавици.

Груър продължи:

— Направихме го нарочно, инспекторе. Искахме да се заловите за работа със свежа глава. Искахме да се заемете със случая без предубеждения. Скоро ще ви предоставим подробен доклад за престъплението и за разследванията, които успяхме да направим. Боя се, инспекторе, че разследванията ни ще ви се сторят смешно малко от гледна точка на вашия личен опит. На Солария няма полиция.

— Никаква? — попита Бейли.

Груър се усмихна и вдигна рамене.

— Знаете ли, при нас няма престъпления. Населението ни е нищожно и е пръснато върху огромна площ. Няма условия за престъпления; следователно няма нужда и от полиция.

— Разбирам. И въпреки всичко тук е станало престъпление.

— Да, но това е първият случай на насилие в двестагодишната ни история.

— Жалко тогава, че трябва да започнете с убийство.

— Жалко наистина. Още по-жалко е, че жертвата бе човек, когото едва ли можехме да си позволим да загубим. Изключително неподходяща жертва. А и убийството е било извършено най-брутално.

— Предполагам — рече Бейли, — че убиецът е напълно неизвестен. — Струваше ли си иначе да докарат детектив чак от

Земята?

Груър изглеждаше явно смутен. Той хвърляше коси погледи към Данийл, който седеше неподвижно — един абсорбиращ информация, безшумен механизъм. Бейли знаеше, че Данийл ще може по-късно по всяко време да възпроизведе който и да е разговор независимо от дължината му. Той бе регистрираща машина, която ходеше и говореше като човек.

Знаеше ли Груър това? Той хвърляше крадливи погледи към Данийл, в които се долавяше и боязън.

— Не бих казал — рече той, — че убиецът е съвсем неизвестен. Всъщност има само една личност, която е могла да извърши убийството.

— Сигурен ли сте, че не искате да кажете само една личност, която би могла да извърши убийството? — Бейли се отнасяше с недоверие към пресилените изявления и не му се нравеше този кабинетен философ, който в хода на разсъжденията предпочиташе да прави категорични заключения вместо предположения.

Но Груър поклати плешивата си глава.

— Не. Има само един възможен убиец. Всички други се изключват. Напълно.

— Напълно ли?

— Уверявам ви.

— В такъв случай нямате никакви проблеми.

— Напротив. Имаме един проблем. И тази единствена личност не би могла да го направи.

Бейли каза спокойно:

— Тогава никой не го е направил.

— Все пак убийството е налице. Рикейн Делмар е мъртъв.

Това вече е нещо, помисли си Бейли. Йосафате, най-после открих нещо. Името на жертвата.

Той извади бележник и си го записа с важен вид, донякъде подтикван от лукавото желание да покаже, че най-после се е добрал до нещо като факт, пък и да не стане прекалено очевидно, че до него се намира една регистрираща машина която не се нуждае от бележник.

Той попита:

— А професията му, сър?

— Фетолог.

Бейли си го написа, както го чуваше, и го остави така. Каза:

— Кой може да ми опише обстоятелствата около убийството?
Искам сведения от първа ръка, ако е възможно.

Усмивката на Груър бе ледена; той отново обърна поглед към Данийл, после го отместа.

— Съпругата му, инспекторе.

— Съпругата му...?

— Да. Името ѝ е Гладиа. — Груър го произнесе на три срички, поставяйки ударение върху втората.

— Деца? — Бейли съсредоточено гледаше бележника си. Когато не последва отговор, вдигна очи.

— Имат ли деца?

Но Груър бе стиснал уста, сякаш бе вкусил нещо кисело. Имаше вид на болен. Най-сетне каза:

— Едва ли бих могъл да знам.

— Какво? — подскочи Бейли.

Груър добави забързано:

— Както и да е, мисля, че е по-добре да започнете утре. Зная, че сте имали тежко пътуване, господин Бейли, сигурно сте уморен и гладен.

Бейли се канеше да възрази, но внезапно откри, че мисълта за ядене е необикновено привлекателна в този момент. Той попита:

— Ще ни правите ли компания? — Не мислеше, че Груър като космолит би се съгласил. (И все пак беше го принудил да каже „господин Бейли“ вместо „инспектор Бейли“, и това бе нещо.)

Както се предполагаше, Груър отвърна:

— Чакай ме служебни задължения. Налага се да ви оставя. Съжалявам.

Бейли стана. Учтивостта изискваше да придружи Груър до вратата. Но, първо, никак не гореше от желание да се приближава до вратата и откритото пространство. От друга страна, не знаеше къде точно се намира тя.

Остана прав, без да знае какво да прави.

Груър се усмихна и кимна. Той каза:

— Ще се видим пак. Вашите работи знаят кода, в случай че искате да разговаряте с мен.

И изчезна.

Бейли възкликна силно.

Груър и стола, на който седеше, просто ги нямаше там. Стената зад Груър, подът под краката му се смениха с шеметна бързина.

Данийл каза спокойно:

— Той изобщо не е присъствувал тук. Това бе тримерно изображение. Мислех, че знаете. Имате подобни неща на Земята.

— Не съм съмнел — измърмори Бейли.

На Земята тримерният образ се намираше в кубично силово поле, което искреше на околния фон. Самият образ излъчваше слабо сияние. Там човек не можеше да обърка изображението с истинския обект. Тук...

Нищо чудно, че Груър не носеше ръкавици. Нямаше нужда и от филтри в носа. Данийл попита:

— Желаете ли да се храните вече, колега Елайджа?

Обядът се оказа неочаквано изпитание. Появиха се роботи. Един сложи масата. Друг донесе храната.

— Колко такива ги има в къщата, Данийл? — заинтересува се Бейли.

— Около петдесет, колега Елайджа.

— Тук ли ще стоят, докато се храним? — Един от тях беше застанал в ъгъла, обърнал към Бейли лъскавото си лице с проблясващи очи.

— Обикновено роботът стои наблизко, в случай че се нуждаят от услугите му. Ако не желаете това, трябва просто да му наредите да напусне.

Бейли сви рамене.

— Нека остане!

При нормални обстоятелства храната навярно би му се сторила прекрасна. Сега ядеше машинално. Разсеяно забеляза, че Данийл също яде с някакво равнодушно старание. Разбира се, по-късно той щеше да изпразни флуоровъглеродната си торбичка, където сега се събираше „изядената“ храна. Междувременно Данийл продължаваше маскарада.

— Нощ ли е навън? — попита Бейли.

— Да — отвърна Данийл.

Бейли гледаше мрачно към леглото. Беше прекалено голямо. Цялата спалня бе прекалено голяма. Нямаше одеяла, в които да се сгуши, само чаршафи. Те бяха лошо прикритие.

Всичко го затрудняваше! Беше минал вече през едно неприятно преживяване, вземайки душ в кабинка, която всъщност бе свързана със спалнята. Това беше върхът на лукса в известен смисъл, но, от друга страна, такова разпределение изглеждаше нехигиенично.

— Как се гаси светлината? — попита рязко той. Таблото над главата му бе обляно в мека светлина, навярно това улесняваше гледането на книги преди сън, но Бейли нямаше настроение за такова нещо.

— За осветлението ще се погрижат, щом си легнете и започнете да заспivate.

— Роботите следят за това, нали?

— Това им е работата.

— Йосафате! Има ли нещо, което соларианите вършат сами? — измърмори Бейли. — Интересно, защо някой робот не дойде да ми изтрие гърба в банята.

Без ни най-малко да се шегува, Данийл отвърна:

— Ако бяхте поискали, някой щеше да го направи. Що се отнася до соларианите, те вършат това, което им харесва. Никой робот не прави нещо, ако не му е заповядано, освен, разбира се, ако се налага заради благополучието на човека.

— Е, хайде, лека нощ, Данийл.

— Аз ще бъда в другата спалня, колега Елайджа. Ако се нуждаете от нещо, по което и да е време на нощта...

— Знам. Роботите ще дойдат.

— На масичката до леглото, има сигнален бутон. Достатъчно е само да го докоснете. Аз също ще дойда.

Сънят не идваше. Бейли мислено си представяше къщата, кацнала несигурно върху външната обвивка на планетата, и пустотата наоколо, дебнеща като хищен звяр.

На Земята неговият апартамент — неговият уютен, удобен, претъпкан апартамент — се беше сгушил под множество други. От повърхността на Земята го делиха десетки етажи и хиляди хора.

Дори на Земята, повтаряше си той, хора живеят на най-горния етаж. Те са в непосредствена близост с пространството. Наистина! Но

тъкмо затова наемите на тези апартаменти са толкова ниски.

После си помисли за Джеси, отдалечена на хиляди светлинни години.

Ужасно му се прииска още в същия миг да стане, да се облече и да отиде при нея. Мислите му се объркаха. Ако имаше тунел, хубав, надежден тунел, прокаран през сигурен, твърд камък и метал от Солария до Земята, би вървял, вървял, вървял...

Би се върнал обратно на Земята, при Джеси, при спокойствието и сигурността...

Сигурността.

Бейли отвори очи. Ръцете му отмаляха и той се повдигна на лакти, едва съзнавайки какво прави.

Сигурност! Този човек, Ханис Груър, беше шеф на Соларийската служба за сигурност. Така му беше казал Данийл. Какво означаваше „сигурност“? Ако означаваше това, което и на Земята — и навярно беше така, — този Груър носеше отговорност за защитата на Солария срещу нападение отвън и подривна дейност отвътре.

Защо го интересуваше това убийство? Дали защото на Солария нямаше полиция и Службата за сигурност, като орган с най-близко предназначение, трябваше да вземе съответните мерки?

Груър изглеждаше спокоен в присъствието на Бейли, но защо бяха тези недоверчиви погледи, които постоянно хвърляше към Данийл?

Подозираше ли Груър какви бяха намеренията на Данийл? Самият Бейли бе инструктиран да бъде нащрек, а вероятно и Данийл бе получил подобни нареждания.

Естествено би било Груър да се страхува от възможен шпионаж. Такива подозрения бяха част от работата му. И едва ли би се страхувал чак толкова от Бейли, землянина, представител на най-безопасния свят в Галактиката.

Но Данийл бе жител на Аврора, най-стария, най-големия и най-могъщия от външните светове. А това бе съвсем друго.

Бейли си спомни, че Груър не беше разменил нито дума с Данийл.

Защо все пак трябваше Данийл така усърдно да се преструва на човек? Предишното обяснение, което Бейли бе намерил за себе си — че това е игра на честолюбие от страна на създателите на Данийл —

сега изглеждаше безсмислено. Очевидно този маскарад имаше по-сериозни мотиви.

Един човек можеше да очаква да получи дипломатически имунитет, известно внимание и любезни обноски. Това роботът не можеше да получи. Но тогава защо Аврора не бе изпратила истински човек? Защо рискуваха така безразсъдно с тази имитация? Отговорът дойде мигновено. Един истински аврорианин, един истински космолит не би се съгласил да прекара дълго време в компанията на землянин.

И ако всичко това беше вярно, защо някакво си убийство трябваше да има толкова голямо значение за Солария, че да допуснат на планетата си един землянин и един аврорианин?

Бейли се чувствуваше като в клопка.

Беше попаднал в клопката на обстоятелствата; клопката на служебните си задължения на Солария; клопката на опасността, застрашаваща Земята; клопката на обкръжението, което с мъка понасяше; клопката на отговорността, от която не можеше да избяга. И освен всичко друго, се бе забъркал в един космически конфликт, съвсем непонятен за него.

ВИДЕОКОНТАКТ С ЖЕНА

Най-после заспа. Не си спомняше кога всъщност настъпи преходът към съня. Мислите му блуждаеха все повече, после таблото над главата му засия, а таванът се обля в студена бяла светлина. Погледна часовника си.

Бяха изминали часове. Роботите, които обслужваха къщата, бяха решили, че е време да се събуди и бяха действували по съответния начин.

Запита се дали Данийл е буден, но веднага осъзна колко нелогична е тази мисъл. Данийл не можеше да спи. Чудеше се дали той се е правил на заспал — като част от ролята, която играеше. Дали се бе съблякъл и сложил пижама?

Като по даден знак се появи Данийл.

— Добро утро, колега Елайджа.

Роботът беше напълно облечен, а лицето му излъчваше съвършено спокойствие. Той каза:

— Добре ли спяхте?

— Да — сухо рече Бейли, — а ти?

Той стана от леглото и се повлече към банята да се обръсне и да свърши другите неща от сутрешния ритуал. Оттам изкрещя:

— Ако някой робот дойде, за да ме обръсне, отпрати го. Лазят ми по нервите. Дори да не ги виждам, пак ми лазят по нервите.

Докато се бръснеше, той разглеждаше лицето си, поучуден, че то така много прилича на отражението, което бе виждал в огледалото на Земята. Да можеше този образ от огледалото да е земен човек, с когото да се посъветва, вместо собственото му огледално отражение. Да можеше с някого да обсъди това, което вече знаеше, колкото и малко да бе то...

„Малко е! Трябва още“ — измърмори той в огледалото.

Бейли излезе от банята, бършейки лицето си, и навлече панталони върху съвсем новите гащета. (Роботите се грижеха за всичко, дявол да ги вземе.)

Той каза:

— Ще ми отговориш ли на няколко въпроса, Данийл?

— Както знаете, колега Елайджа, аз отговарям на всички въпроси, доколкото е по силите ми.

Или доколкото ти позволяват инструкциите, помисли си Бейли и каза:

— Защо на Солария има само дваисет хиляди души?

— Това е един факт — отвърна Данийл. — Цифра. Данни, получени в резултат на преброяване.

— Да, но ти избягваш същността на въпроса. Планетата може да изхранва милиони; защо тогава са само дваисет хиляди? Беше ми казал, че за соларианите това е оптималното число. Защо?

— Такъв е начинът им на живот.

— Искаш да кажеш, че упражняват контрол върху раждаемостта?

— Да.

— И планетата им стои празна? — Бейли не знаеше защо бе взел на прицел точно този въпрос, но броят на населението бе един от няколкото сигурни факта, които знаеше, а и нямаше много други неща, за които би могъл да попита.

Данийл отвърна:

— Планетата не е празна. Тя е разделена на имения, всяко от които се управлява от соларианин.

— Искаш да кажеш, че всеки живее в имението си. Дваисет хиляди имения и във всяко по един соларианин.

— Именията са по-малко, колега Елайджа. Съпругите живеят в същото имение.

— И никакви градове? — Бейли усети хлад.

— Никакви, колега Елайджа. Те живеят напълно изолирано и никога не се срещат, освен при изключителни обстоятелства.

— Отшелници?

— И да, и не.

— Какво имаш предвид?

— Вчера видяхте тримерното изображение на инспектор Груър. Соларианите свободно си правят посещения по този начин, само по този начин.

Бейли се втренчи в Данийл и каза:

— Това отнася ли се и за нас? И ние ли ще трябва да правим същото?

— Така е прието тук.

— Тогава как ще разследвам случая? Ако поискам да се срещна с някого...

— В това жилище, колега Елайджа, може да получите тримерно изображение на всеки жител на планетата. Няма да има никакви затруднения. Всъщност това ще ви спести неприятностите, свързани с напускането на къщата. Ето защо, когато пристигнахме, ви казах, че няма да се наложи да свиквате с откритото пространство. Това е добре. Всеки друг начин на работа би бил извънредно неприятен за вас.

— Сам ще преценя кое е неприятно за мен — отвърна Бейли. — Най-напред трябва да се свържа с тази Гладиа, жената на убития. Ако тая история с тримерния образ не ми върши работа, ще отида при нея лично. Това ще реша аз.

— Ще видим кое е най-добро и най-приемливо, колега Елайджа — отвърна Данийл уклончиво. — Ще се разпоредя за закуската. — И понечи да излезе.

Почти озадачен, Бейли впери поглед в широкия гръб на робота. Данийл Оливо се държеше като господар. Ако бе получил инструкции да попречи на Бейли да научи повече, отколкото е абсолютно необходимо, то на Бейли все пак му оставаше един коз.

В края на краищата онзи беше само Р. Данийл Оливо. Достатъчно бе да съобщи на Груър или на който и да е соларианин, че Данийл е робот, а не човек.

Но, от друга страна, неговата хуманоидност можеше да се окаже и много полезна. Козът не биваше да се играе веднага. Понякога той е по-полезен, когато го държиш в ръцете си.

Ще почакаме и ще видим, помисли си Бейли и последва Данийл.

Бейли попита:

— Как се установява контакт?

— За това ще се погрижат, колега Елайджа. — отвърна Данийл и пръстът му потърси един от бутоните за повикване на роботите.

В същия миг се появи робот.

Откъде ли се вземат, учуди се Бейли. Ако човек се разхождаше безцелно из необитаемия лабиринт на къщата, не можеше да види нито един робот. Дали не се разбягваха, като идваха хора? Дали не си предаваха един на друг съобщения да опразнят коридорите?

И въпреки това, щом ги повикаха, появяваха се начаса.

Бейли заразглежда новопристигналия. Той бе гладък, но не лъскав. Повърхността му бе матовосивкава и единственото цветно петно бе подобният на шахматна дъска участък на дясното му рамо. Квадрати в бяло и жълто (в действителност сребърни и златисти поради металния отблясък) образуваха наглед произволни фигури.

Данийл каза:

— Отведи ни в стаята за разговори.

Роботът се поклони и се обърна, но не каза нищо.

— Почакай, момче — извика Бейли. — Как ти е името?

Роботът се обърна с лице към Бейли. С ясен тембър и без никакво колебание той отвърна:

— Нямам име, господарю. Серийният ми номер — един метален пръст се вдигна и се задържа върху шарката на рамото — е АСХ-2745.

Данийл и Бейли го последваха в огромна стая и Бейли разпозна залата, в която Груър и столът му се бяха появили предния ден.

Друг робот ги очакваше с безкрайната, търпелива невъзмутимост на машина. Първият се поклони и излезе.

Докато правеше това, Бейли сравни фигурите върху рамената на роботите. Сребърно-златните шарки бяха различни. Шахматната мозайка бе образувана от шест на шест квадратчета. Тогава броят на възможните подреждания щеше да бъде 2^{36} , или седемдесет билиона. Повече от достатъчно. Бейли каза:

— Както изглежда, за всяко нещо си има робот. Един ни води в залата. Друг обслужва видеоапаратурата.

Данийл отвърна:

— На Солария съществува тясна специализация на роботите, колега Елайджа.

— При толкова много работи това е напълно обяснимо. — Бейли погледна втория робот. С изключение на шарките върху рамото и навярно схемата от невидими позитронни връзки в порестия му платинено-иридиев мозък, той беше копие на първия.

— Сериен номер? — попита Бейли.

— АСС-1129, господарю.

— Ще те наричам просто „момче“. Сега искам да говоря с някоя си Гладиа Делмар, съпруга на покойния Рикейн Делмар. Данийл, има ли някакъв адрес или начин да се установи точното ѝ местонахождение?

Данийл отвърна тихо:

— Не мисля, че е необходима друга информация. Бих могъл да попитам робота...

— Остави на мен — рече Бейли. — Е, момче, знаеш ли как да се свържеш с дамата?

— Да, господарю. В мен са заложени кодовете за установяване на контакт с всички господари. — Това бе изречено без гордост. То беше просто факт; каза го така, сякаш казваше: „Аз съм направен от метал, господарю.“

Данийл се намеси:

— Не бива да се учудвате, колега Елайджа. В паметта им са заложени по-малко от десет хиляди кода, а това не е много.

Бейли кимна.

— Няма ли случайно и друга Гладиа Делмар? Може да стане недоразумение.

— Господарю? — след този въпрос роботът остана в мълчаливо недоумение.

— Струва ми се — обади се Данийл, — че роботът не разбира въпроса ви. Сигурен съм, че на Солария имената не се дублират. Те се регистрират при раждане и едно име може да се приеме само ако няма друг със същото име.

— И така — подхвърли Бейли, — всяка минута научаваме по нещо. Виж какво, момчето ми, ти ще ми обясниш как да свърша онова, което трябва да свърша; ще ми дадеш кода или както там го наричате и после ще си вървиш.

Последва значителна пауза, преди роботът да отговори. Той каза:

— Сам ли искате да установите контакт, сър?

— Точно така.

Данийл внимателно докосна ръкава на Бейли.

— Един момент, колега Елайджа.

— Сега пък какво има?

— Предполагам, че роботът би могъл да осъществи необходимия контакт много по-лесно. Това е неговата област.

Бейли отвърна мрачно:

— Сигурен съм, че ще го направи по-добре от мен. Аз може да объркам всичко. — Той гледаше невъзмутимо равнодушния Данийл. — Все едно, предпочитам лично да установя контакта. Аз ли командувам тук или не?

— Вие, колега Елайджа — каза Данийл. — И вашите заповеди ще се изпълняват, доколкото това не противоречи на Първия закон. Все пак, ако позволите, бих искал да ви съобщя някои неща за тукашните работи, които трябва да знаете. На Солария роботите са далеч по-специализирани, отколкото на другите светове. Въпреки че физически са способни на много неща, в умствено отношение те са предназначени за един определен вид дейност. Изпълняването на функции извън специализацията им изисква голямо напрежение поради непосредственото прилагане на един от трите закона. Също неизвършването на дейностите, за които са предназначени, води до прилагането на трите закона.

— И в такъв случай една моя заповед поставя в действие Втория закон, нали?

— Така е. Но напрежението, което той ще предизвика, е „неприятно“ за работа. Обикновено такива неща не се случват, тъй като соларианинът почти никога не се намесва във всекидневните занимания на роботите. Най-напред, защото не би му хрумнало да свърши вместо него някоя работа; освен това той не би имал нужда да го стори.

— Да не искаш да кажеш, Данийл, че ще причиня болка на работа, ако аз свърша неговата работа?

— Както знаете, колега Елайджа, думата „болка“ в човешкия й смисъл е неприложима за реакциите на работа.

Бейли вдигна рамене.

— Тогава?

— Въпреки всичко — продължи Данийл, — доколкото мога да преценя, тези усещания имат същото въздействие върху него, както болката върху човека.

— Все пак — подхвърли Бейли — аз не съм соларианин. Аз съм землянин. Не обичам роботът да прави това, което аз искам да направя.

— Имайте предвид също — поде Данийл, — че ако причините беда на робот, това може да се приеме от нашите домакини като акт на нелюбезност, защото в общество от този тип вероятно съществуват някои повече или по-малко установени схващания за начина, по който следва да се отнасяте с един робот. Може да обидим домакините, а това едва ли ще направи задачата ни по-лека.

— Е, добре — рече Бейли, — нека роботът да си върши работата.

Той отстъпи. Инцидентът не беше съвсем безполезен. Той бе поучителен пример за това колко безкомпромисно можеше да бъде едно роботизирано общество. Веднъж създадени, роботите не можеха да бъдат лесно отстранени и този, който искаше да се отърве от тях, макар и временно, откриваше, че е невъзможно.

През полузатворените си очи Бейли видя как роботът се приближи към стената. Нека земните социолози да поразмислят над това, което току-що се случи, и да си направят изводи. Той беше започнал да си създава собствено мнение.

Половината стена се плъзна встрани и командното табло, което се откри, би направило чест и на земна електростанция.

Бейли копнееше за лулата си. Бяха го предупредили, че на непознаващата тютюна Солария пушенето би било ужасно незачитане на приличието, затова дори не му бяха позволили да си вземе лулата. Той въздъхна. Имаше моменти, когато усещането на мундщука между зъбите и на сгорещеното ѝ огнище в ръката би било безкрайно успокоително.

Роботът действуваше бързо, като побутваше леко тук-там по някое съпротивление и активизираше силовото поле с бързи движения на пръстите.

Данийл обясни:

— Необходимо е най-напред да се сигнализира на този, с когото човек желае да установи видеоконтакт. Сигнала, разбира се, ще приеме робот. Ако индивидът, на когото сигнализираме, е на разположение и желае да приеме видеообраза, контактът се осъществява докрай.

— Необходими ли са всички тези контролни уреди? — попита Бейли. — Та роботът почти не се докосва до повечето от тях.

— Информацията ми по този въпрос е непълна, колега Елайджа. Понякога все пак е необходимо да се осъществяват едновременни и

подвижни видеоконтакти. Последните особено изискват сложно и непрекъснато регулиране.

Роботът каза:

— Връзката е установена. Когато сте готови, ще започнем.

— Готови сме — изръмжа Бейли и сякаш това бе сигнал, та отсрещната половина на стаята се обля в светлина.

— Пропуснах — обади се веднага Данийл — да наредя на робота да ги предупреди да покрият всички отвори, които гледат навън. Съжалявам за това, но трябва да се разпоредим...

— Няма значение — намръщи се Бейли. — Ще се справя. Не се намесвай.

Това, което се появи, беше баня, или поне така предположи Бейли, съдейки по обстановката. Единият край, както му се стори, беше козметичен салон и той си представи как някой робот (или роботи?) с безпогрешна сръчност работи върху прическата на жената и останалите подробности от тоалета ѝ, превръщайки я в гледката, която тя представяше на света.

Някакви уреди и принадлежности, по които просто плъзна поглед. Не можеше да отгатне предназначението им поради липсата на опит. Стените бяха украсени със сложни фигури, които караха окото да повярва, че изобразяват реални предмети, преди да се прелеят в абстрактни форми. Това завладяваше вниманието и имаше успокояващ, почти хипнотичен ефект. Отделението с душа бе доста голямо и преградено с нещо, което не изглеждаше материално, а бе по-скоро светлинен трик, образуващ непрозрачна, блещукаща стена. Не се виждаше никакъв човек.

Погледът на Бейли попадна върху пода. Къде свършваше неговата стая и започваше другата? Лесно можеше да се разбере. Имаше ивица, където характерът на светлината се променяше — сигурно там.

Той пристъпи към ивицата и след моментно колебание протегна ръка отвъд нея.

Не усети нищо повече от онова, което би усетил, ако си беше пъхнал ръката в някое от не така свършените земни тримерни изображения. Там поне щеше да вижда ръката си; едва-едва може би, и с наслоен върху нея образ, но все пак щеше да я вижда. Сега тя изчезна напълно. Ръката му свършваше рязко до китката.

Какво щеше да стане, ако самият той преминеше ивицата? Навярно нямаше да може да вижда. Щеше да се озове в пълен мрак. Мисълта за такава ефикасна изолация беше почти приятна.

Един глас го прекъсна. Той вдигна очи и отстъпи назад с почти тромава припряност.

Говореше Гладиа Делмар. Поне така реши Бейли. Горният участък от трепкация светлинен параван пред душа бе изчезнал и сега ясно се виждаше нечия глава.

Тя се усмихваше на Бейли.

— Здравейте, съжалявам, че ви накарах да чакате. Скоро ще бъда суха.

Лицето ѝ, триъгълно, с широки скули (които изпъкваха, когато се усмихваше), се стесняваше в нежна извивка покрай пълничките ѝ устни и завършваше с малка брадичка. Главата ѝ не беше много над пода. Бейли прецени, че тя е около сто петдесет и седем сантиметра висока. (Не беше типично. Поне така смяташе Бейли. Предполагаше се, че космолитянките са по-скоро високи и величествени.) Нито пък косите ѝ имаха характерния червеникав цвят. Те бяха светлокестеняви със златист оттенък, не много дълги. В момента бяха бухнали от струя топъл въздух, както предполагаше Бейли. Гледката беше приятна. Смутен, той каза:

— Ако желаете да прекъснем връзката и да изчакаме, докато се пригответе...

— О, не. Почти съм готова, а междуременно можем да разговаряме. Ханис Груър ми съобщи, че ще поискате видеовръзка с мен. Както разбрах, идвате от Земята. — Очите ѝ дълго се задържаха върху него, сякаш го поглъщаше с поглед.

Бейли кимна и седна.

— Моят придружител е от Аврора.

Тя се усмихна, но не отмести очи от Бейли, като че той, въпреки всичко, си оставаше любопитният обект, а и Бейли, разбира се, смяташе, че е така.

Тя вдигна ръце над главата си, като прекара пръсти през косата и я разпръсна, сякаш да ускори изсушаването. Ръцете ѝ бяха нежни и грациозни. Много е привлекателна, помисли си Бейли.

После си каза неловко: „На Джеси това не би ѝ харесало.“

Данийл се обади:

— Възможно ли е, госпожо Делмар, да покриете прозореца, който се вижда, или да поляризирате светлината. Моят колега се дразни от дневната светлина. На Земята, както може би сте чували...

Младата жена (тя изглеждаше на двацет и пет, но на Бейли му хрумна горчивата мисъл, че видимата възраст на космолитите може да е напълно измамна) притисна ръце към бузите си и възкликна:

— Ами да. Знам за това. Много глупаво от моя страна. Моля да ме извините, само за минутка. Ще повикам някой от роботите...

Като не преставаше да говори, тя излезе от кабинката за изсушаване, с ръка, протегната към контактния бутон.

— Винаги съм смятала, че в тази стая трябва да имам повече от един бутон. Каква полза от къща, в която бутоните не са ти под ръка, където и да си — например на не повече от пет стъпки. Просто... Но какво има, случило ли се е нещо?

Тя гледаше смаяно Бейли, който, след като подскочи от стола и го прекатури, се изчерви до корена на косите си и бързо се извърна.

Данийл каза спокойно:

— Добре би било, госпожо Делмар, ако след като се свържете с робота, се върнете в кабинката или поне си сложите някоя дреха.

Гладиа погледна голото си тяло с изненада и отвърна:

— Но да, разбира се.

ОБСЪЖДА СЕ ЕДНО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

— Та това е само видеоконтакт, нали разбирате — с разкаяние рече Гладиа.

Беше загърната в нещо, което оставяше ръцете и раменете ѝ открити. Кракът ѝ бе оголен до средата на бедрото, но Бейли, който се бе съвзел напълно и се чувствуваше истински глупак, стоически пренебрегна това.

Той каза:

— Беше толкова неочаквано, госпожо Делмар...

— Моля ви. Може да ме наричате Гладиа, освен ако... ако не е в навиците ви.

— Тогава, Гладиа. Не се тревожете. Повярвайте ми, в това нямаше нищо отблъскващо. Беше неочаквано. — Достатъчно глупаво се бе държал, дори да не беше накарал бедното момиче да смята, че я намира за неприятна. Всъщност беше доста... доста...

Е, не можа да намери думата, но знаеше със сигурност, че никога няма да може да разкаже на Джеси за това.

— Знам, че ви обидих — каза Гладиа, — но не исках. Просто не се сетих. Разбира се, знам, че човек трябва да се съобразява с порядките на другите планети, но тези порядки са толкова ненормални понякога; не точно ненормални — побърза да добави тя. — Нямах предвид това. Искам да кажа странни, разбирате ли, и човек лесно може да забрави. Както забравих да се погрижа за прозорците.

— Всичко е наред — промърмори Бейли.

Сега тя се намираше в друга стая и всички прозорци бяха затъмнени, а светлината имаше онзи малко по-различен и по-приятен оттенък на изкуственото осветление.

— Колкото до другото — продължи тя със сериозен тон, — то е само визуално, нали разбирате. В края на краищата вие няхахте нищо против да разговаряте с мен, когато бях под сешоара, а тогава също не бях облечена.

— Все пак — отвърна Бейли, желяейки тя да спре да говори за това — да ви слушам е едно, а да ви виждам е съвсем друго.

— Тъкмо това искам да ви кажа. Вие не ме виждате. — Тя леко поруменя и сведе поглед. — Сигурно не мислите, че мога да направя подобно нещо, искам да кажа, да изляза гола, ако знам, че някой ме вижда. Това беше просто видеоконтакт.

— Не е ли все същото? — каза Бейли.

— Съвсем не. В момента вие наблюдавате моя образ. Не можете да ме докоснете, нали, нито да ме помиришете, или нещо подобно. Това можете да направите, ако ме виждате. В този момент аз съм най-малко на двеста мили от вас. Как може тогава да е същото?

Това възбуди интереса на Бейли.

— Но аз ви виждам с очите си.

— Не, не ме виждате. Виждате изображението ми. Това е видеоконтакт.

— Нима има разлика?

— Огромна разлика.

— Разбирам.

В известен смисъл разбираше. Не можеше да каже точно каква бе разликата, но в това имаше някаква логика.

Тя каза, накланяйки леко глава:

— Наистина ли разбирате?

— Да.

— Означава ли това, че няма да имате нищо против, ако си сваля халата? — Тя се усмихваше.

Той си помисли: „Шегува се, трябва да го приема само като шега.“ Но на глас каза:

— Недейте, това ще ми отвлича вниманието. Ще поговорим друг път.

— Да остана ли по халат или да сложа нещо по-официално? Питам ви сериозно.

— Няма значение.

— Мога ли да ви наричам с малкото ви име?

— При подходящ случай.

— Как е малкото ви име?

— Елайджа.

— Добре. — Тя се сгуши в един стол, който изглеждаше от твърд материал, едва ли не от керамика, но той плавно поддаде и я обгърна нежно.

Бейли каза:

— А сега на въпроса.

— На въпроса — рече тя.

На Бейли му беше изключително трудно. Не знаеше дори как да започне. На Земята би попитал за името, длъжността, града и сектора на местоживеене, имаше безброй други въпроси, които се задават в такива случаи. В началото навярно щеше да знае и отговорите, но това би улеснило преминаването към по-сериозната част. Би му помогнало да се представи на другия, да обмисли тактиката, с която да постигне нещо повече от догадки.

Но сега? Можеше ли да бъде сигурен в каквото и да е? Самият глагол „виждам“ означаваше различни неща за него и за жената. Колко ли още други думи щяха да бъдат различни? Колко ли пъти щяха да изпадат в недоразумения?

Бейли попита:

— Колко време бяхте женени, Гладиа?

— Десет години, Елайджа.

— На колко години сте?

— Трийсет и три.

Бейли почувствува смътно задоволство. Тя спокойно можеше да бъде на сто трийсет и три.

— Щастлив ли беше бракът ви?

Гладиа изглеждаше смутена.

— Какво точно имате предвид?

— Ами... — За момент Бейли се обърка. Какво ли определение можеше да се даде за щастлив брак? По-точно как ли един соларианин си представяше щастливия брак? Той продължи: — Виждахте ли се често?

— Какво? Надявам се, не. Не сме животни, нали?

Бейли се намръщи.

— Все пак сте живели в едно жилище? Мислех, че...

— Разбира се. Бяхме женени. Но аз си живеях в моята част от къщата, а той — в неговата. Той си имаше своята кариера и това му

отнемаше голяма част от времето, а аз си имам моята работа. Осъществявахме видеовръзка, когато беше необходимо.

— Той ви виждаше, нали?

— За тези неща не се говори, но той наистина ме виждаше.

— Имате ли деца?

Гладиа скочи на крака, видимо възмутена.

— Това е прекалено. Всякакви, граници на приличието...

— Един момент. Почакайте! — Бейли удари с юмрук по облегалката на стола. — Не ми създавайте затруднения. Това е разследване на убийство. Давате ли си сметка? Убийство. И вашият съпруг е жертвата. Искате ли убиецът да бъде открит и наказан или не?

— Тогава питайте за убийството, а не за... за...

— Трябва да питам за всичко. Най-напред искам да знам дали скърбите за смъртта на съпруга си. — После добави с преднамерена жестокост: — Не изглеждате натъжена.

Тя го изгледа надменно.

— Винаги съжалявам, когато някой умре, особено ако той е млад и полезен.

— А фактът, че той е бил ваш съпруг, не ви ли кара да съжалявате малко повече?

— Той беше определен за мен и ние се виждахме така, както бе предвидено по програма, и... и — следващите думи тя изрече на един дъх — и щом искате да знаете, нямаме деца, защото все още не бяха запланувани. Не виждам какво общо имат тези неща с нечия скръб по нечия смърт.

Възможно е това да няма нищо общо със случая, помисли си Бейли. Зависеше от начина им на живот, а него той не познаваше. Смени темата:

— Казаха ми, че имате лични впечатления от обстоятелствата около убийството.

За момент тя сякаш се изопна като струна.

— Аз... намерих трупа. Правилно ли се изразих?

— Значи не сте видели самото убийство?

— О, не — едва чуто промълви тя.

— Хайде, разкажете ми какво се случи. Без да бързате и със свои думи. — Той се облегна и се приготви да слуша.

Тя започна:

— Беше третата втора от петия...

— А по Стандартното време? — бързо попита Бейли.

— Не знам точно. Наистина не знам. Предполагам, че можете да направите справка.

Гласът ѝ зазвуча неуверено, а очите ѝ се разшириха, Забеляза, че са повече сиви, отколкото сини. Тя каза:

— Той дойде при мен. По програма този ден трябваше да се видим и знаех, че ще дойде.

— Винаги ли идваше в определените дни?

— О, да. Беше много съвестен човек, добър соларианин. Никога не пропускаше деня за среща и идваше винаги по едно и също време. Разбира се, не оставаше дълго. Не беше запланувано да имаме д...

Тя не можа да произнесе думата, но Бейли кимна.

— Както и да е — продължи тя, — идваше винаги по едно и също време, за по-голямо удобство. Разговаряхме по малко; срещите са истинско изпитание, но той разговаряше с мен по най-обикновен начин. Това му беше присъщо. После отиваше да се занимава с проекта, над който работеше; не знам какъв бе точно. В моята част от къщата има специална лаборатория, където можеше да се оттегля в дните за среща. Естествено той си имаше много по-голяма лаборатория в своята част.

Бейли се питаше с какво ли се е занимавал той в тези лаборатории. С фетология навярно; каквото и да означаваше това.

Попита:

— Виждаше ли ви се променен? Неспокоен?

— Не. Не. Никога нищо не го тревожеше. — Тя едва не се засмя, но в последния момент успя да се сдържи. — Винаги се владееше отлично, като вашия приятел там. — Тя бързо протегна малката си ръка и посочи Данийл, който не помръдна.

— Разбирам. Е, продължавайте.

Гладия не продължи. Вместо това тя прошепна:

— Няма ли да възразите, ако си поръчам нещо за пиене?

— Моля.

Ръката на Гладия незабавно се плъзна покрай облегалката на стола. След по-малко от минута безшумно влезе някакъв робот и в ръката ѝ се появи чаша топла напитка. (Бейли виждаше парата.) Тя бавно отпи, после остави чашата.

Каза:

— Така е по-добре. Мога ли да ви задам един личен въпрос?

Бейли отвърна:

— Питайте.

— Чела съм много за Земята. Знаете ли, винаги ми е било интересно. Такъв ненормален свят. — Тя млъкна и бързо добави: — Не исках да кажа това.

Бейли леко се намръщи.

— Всеки свят изглежда ненормален за хората, които не живеят там.

— Искам да кажа, че е различен. Разбирате ли? Както и да е, искам да ви задам един неприличен въпрос. Поне, надявам се, че за човек от Земята няма да изглежда неприличен. Разбира се, не бих го задала на соларианин. За нищо на света.

— Какъв въпрос, Гладиа?

— За вас и приятеля ви... господин Оливо, така ли беше?

— Да.

— Това не е видеовръзка, нали?

— Какво имате предвид?

— Искам да кажа, за вас двамата. Вие се виждате. Там сте заедно.

Бейли отвърна:

— Физически сме заедно. Да.

— И бихте могли да го докоснете, ако поискате.

— Точно така.

Тя погледна от единия към другия и възкликна:

— О?!

Това можеше да означава всичко. Възмущение? Погнуса?

Забавляваше го мисълта да стане, да отиде при Данийл и да сложи разперената си длан върху лицето му. Би било любопитно да наблюдава реакциите ѝ.

Той каза:

— Бяхте започнали да разказвате какво се случи, когато съпругът ви дойде да ви види. — Нямахте съмнение, тъкмо това искаше да избегне тя, когато зададе този въпрос, колкото и да бе интересен той за нея. Тя отново отпи от чашата. После рече:

— Няма много за разказване. Разбрах, че е зает, знаех го, защото винаги се занимаваше с някаква изследователска работа, затова се върнах към моите занимания. Тогава, може би петнайсетина минути по-късно, чух вик.

Настъпи пауза и Бейли я подкани:

— Какъв вик?

— Вика на Рикейн. На моя съпруг. Само един вик. Никакви думи. Вик на ужас. Не! По-скоро на изненада, шок. Нещо такова. Никога не бях го чувала да вика.

Тя притисна ръце към ушите си, сякаш да прогони дори спомена за този вик, а халатът ѝ бавно се свлече до кръста. Гладиа не обърна внимание на това, а Бейли съсредоточено загледа бележника си.

Той каза:

— И какво направихте?

— Втурнах се нататък. Тичах. Не знаех къде е...

— Казахте, струва ми се, че отишъл в лабораторията, във вашата част от жилището.

— Наистина, Елайджа, но не знаех къде се намира тя. Не бях съвсем сигурна. Никога не ходех там. Тя беше негова. Знаех само в коя посока е. Някъде в западната част, но бях толкова объркана, че дори не се сетих да повикам някой робот. Щеше да ме заведе веднага, но, разбира се, те не идват, без да ги повикаш. Когато стигнах там — успях да го открия някак си, — той беше мъртъв.

Гладиа неочаквано млъкна, наведе глава и заплака, а Бейли се почувствува ужасно неловко. Тя не направи опит да скрие лицето си. Просто затвори очи и по бузите ѝ бавно потекоха сълзи. Не се чуваше никакъв звук. Раменете ѝ едва потръпваха.

После вдигна клепачи и го погледна с плувнали в сълзи очи.

— Никога не бях виждала мъртъв човек. Беше облян в кръв, а главата му беше... просто... всичко... успях да повикам един робот, той доведе други и сигурно те са се погрижили за мен и за Рикейн. Не помня нищо. Не знам...

Бейли попита:

— Как са се погрижили за Рикейн?

— Отнесли са тялото и са почистили мястото. — В гласа на жената, господарка на къщата, загрижена за реда в нея, долови нотки на негодувание. — Беше истински хаос.

— И какво направиха с тялото?

Тя поклати глава.

— Не знам. Изгорили са го сигурно. Като всяко мъртво тяло.

— Не съобщихте ли в полицията?

Тя го погледна с недоумение и Бейли си помисли: „Никаква полиция!“ Той каза:

— Предполагам, че сте казали на някого. Другите са се научили за това.

— Роботите повикаха лекар — отвърна тя. — А аз трябваше да се обадя в неговата лаборатория. Роботите там трябваше да знаят, че няма да се върне.

— Предполагам, че лекарят е бил повикан за вас.

Тя кимна. Едва сега сякаш забеляза, че халатът се бе свлякъл до бедрата ѝ. Тя го вдигна отново, като мълвеше отчаяно:

— Съжалявам, съжалявам.

Бейли се чувствуваше неловко, като я гледаше как седи там безпомощна, трепереща, с лице, разкривено от крайния ужас, който я бе връхлетял заедно със спомена.

Никога не бе виждала мъртъв човек. Никога не бе виждала кръв и разбит череп. И ако брачната връзка на Солария не означаваше непременно дълбока привързаност, то тя все пак бе видяла мъртво човешко същество.

Бейли не знаеше какво да каже или да направи. Изпита желание да се извини, но все пак той бе полицай и просто изпълняваше дълга си.

Но в този свят не съществуваше полиция. Щеше ли да разбере тя, че това е негов дълг?

Бавно и с възможно най-внимателния тон той попита:

— Гладя, не чухте ли нещо? Нещо друго освен вика на съпруга ви?

Тя вдигна поглед, лицето ѝ бе все така хубаво въпреки очевидното страдание — може би тъкмо поради него. Каза:

— Нищо.

— Нечии стъпки? Някакъв глас?

Тя поклати глава.

— Не чух нищо.

— Когато намерихте съпруга си, той беше съвсем сам, така ли? Само двамата ли бяхте?

— Да.

— И никакви следи от присъствието на друг човек?

— Не забелязах нищо. Пък и не виждам как някой е могъл да влезе там.

— Какво значи това?

За момент тя изглеждаше смаяна. После добави обезсърчено:

— Вие сте от Земята. Все забравям. Знаете ли, просто никой не би могъл да бъде там. Съпругът ми не се срещаше с никого освен с мен; не беше виждал никого от детските си години. Той положително не беше от тези, които се срещат с други хора. Не и Рикейн. Беше много стриктен; строго съблюдаваше порядките.

— Може да не е станало по негово желание. Представете си, че някой просто е влязъл без покана, без вашият съпруг да знае изобщо за това. Той не би могъл да избегне натрапника, колкото и строго да е съблюдавал порядките.

Тя каза:

— Възможно е, но той веднага би повикал роботите, за да отведат човека. Точно това би направил! Пък и никой не би се опитал да влезе при съпруга ми, без да е бил поканен. Немислимо е. И бъдете сигурен, че Рикейн никога не би поканил когото и да е. Смешно е да се помисли.

Бейли каза меко:

— Съпругът ви е бил убит с удар по главата. Нали така?

— Предполагам. Беше... целият...

— Сега не ви питам за подробностите. В стаята нямаше ли следи от някое механично приспособление, което би позволило на някого да разбие черепа му с дистанционно управление?

— Разбира се, не. Поне аз не забелязах нищо такова.

— Ако там е имало нещо подобно, сигурно сте щели да го видите. Оттук следва, че нечия ръка е държала предмет, с който може да се разбие човешки череп, и тази ръка е замахнала. Някой е трябвало да бъде на не повече от четири крачки от съпруга ви, за да го направи. Значи някой все пак се е виждал с него.

— Изключено — чистосърдечно възкликна тя. — Един соларианин просто не би могъл да се види с когото и да е.

— Този, който се е решил на убийство, не би се смутил от това, нали?

(На него самия това твърдение му се стори неубедително. На Земята му беше известен случай, когато съвършено безскрупулен убиец бе заловен само защото не бе могъл да наруши обичая да се пази пълна тишина в обществената баня.)

Гладиа поклати глава.

— Това с виждането не го разбирате. На Земята хората се виждат с когото си искат по всяко време, затова не можете да разберете...

У нея сякаш се пробуди любопитство. Погледът ѝ се пооживи.

— Да се виждате за вас е напълно в реда на нещата, нали?

— Винаги съм го приемал като нещо естествено — отвърна Бейли.

— И това не ви смущава?

— Защо да ме смущава?

— Знаете ли, във филмите не се казва нищо, а пък на мен винаги ми се е искало да знам... Мога ли да ви попитам нещо?

— Питайте — каза Бейли вяло.

— Определена ли ви е съпруга?

— Аз съм женен. Колкото до определянето, не знам нищо.

— Значи виждате жена си винаги когато искате, тя също ви вижда, и никой не мисли нищо лошо за това.

Бейли кимна.

— И когато я виждате, да речем, че искате да... — Тя повдигна ръце и замълча, като че търсеше подходящите думи. Опита отново: — Можете ли ей така... по всяко време... — Тя не довърши.

Бейли не се опита да ѝ помогне. Тя каза:

— Е, няма значение. Защо ли трябва да ви безпокоя с тези въпроси в края на краищата? Свършихте ли с мен? — Изглеждаше готова да се разплаче отново.

Бейли каза:

— Да опитаме още веднъж, Гладиа. Забравете за това, че не е възможно някой да се е виждал със съпруга ви. Да допуснем, че някой го е направил. Кой би могъл да е той?

— Просто е безполезно да правим догадки. Никой.

— Все трябва да е някой. Инспектор Груър твърди, че има основания да подозира една определена личност. Така че, както

виждате, трябва да е някой.

Слаба, безрадостна усмивка трепна върху лицето на момичето.

— Зная кого подозира той.

— Е, добре. Кого?

Тя сложи малката си ръка върху гърдите си.

— Мен.

ОТХВЪРЛЕНА Е ЕДНА ХИПОТЕЗА

— Трябваше веднага да ви кажа, колега Елайджа — обади се неочаквано Данийл, — че това е неизбежно заключение.

Бейли хвърли изненадан поглед към своя партньор-робот.

— Защо да е неизбежно? — попита той.

— Жената — отвърна Данийл — сама твърди, че е била единственият човек, който е виждал или би могъл да види съпруга ѝ. Социалните условия на Солария са такива, че дори тя не би могла да представи доказателства, които да ни убедят в обратното, инспектор Груър напълно логично, дори непременно би си помислил, че на Солария съпругът може да бъде посещаван единствено от съпругата. И тъй като само един човек би могъл да го види, то само един човек би могъл да бъде убиецът. Или по-скоро убийцата. Както навярно си спомняте, инспектор Груър каза, че само един човек е могъл да го направи. Според него всеки друг се изключва.

— Той спомена още — отвърна Бейли, — че и този единствен човек не би могъл да го направи.

— С което навярно е искал да каже, че на местопрестъплението не е било намерено оръжие. Може би госпожа Делмар ще обясни тази аномалия.

С хладната любезност на робот той посочи към Гладиа, която, все още във фокус, седеше със сведен поглед, стиснала малката си уста.

„Йосафате! — помисли си Бейли. — Забравихме дамата.“

Навярно раздражението го бе накарало да забрави за нея. Дразнеше го безстрастието, с което Данийл пристъпваше към проблемите. Или може би собственото му пристрастие.

Не се опита да анализира нещата.

Каза:

— Засега това е всичко, Гладиа. Не знам какво казвате в този случай, но преустановете връзката. Сбогом.

Тя промълви тихо:

— Обикновено казваме: „Край на връзката“, но това „Сбогом“ ми харесва повече. Изглеждате притеснен, Елайджа. Свикнах да си мислят, че аз съм го направила, затова не бива да се тревожите.

Данийл каза:

— Вие ли го убихте, Гладиа?

— Не — отвърна тя гневно.

— Тогава сбогом.

И преди още гневът да се бе заличил от лицето ѝ, тя изчезна. За миг обаче Бейли отново усети въздействието на тези необикновени сиви очи.

Макар да казваше, че е свикнала да я смятат за убийца, това бе очевидна лъжа. Гневът ѝ бе по-красноречив от думите.

Бейли се питаше на колко ли други лъжи беше способна.

Бейли остана сам с Данийл.

— Слушай, Данийл. Не съм чак такъв глупак.

— Никога не съм ви смятал за глупак, колега Елайджа.

— Тогава кое те накара да кажеш, че на местопрестъплението не е било намерено смъртоносно оръжие? Не можем да бъдем сигурни; още не съм чул нищо, което да води до подобно заключение.

— Вие сте прав. Аз притежавам допълнителна информация, с която още не сте запознат.

— Бях сигурен. Каква информация?

— Инспектор Груър спомена, че ще изпрати екземпляр от доклада за тяхното разследване. Екземплярът е у мен. Пристигна тази сутрин.

— Защо не си ми го показал?

— Чувствувах, че поне в началния етап за вас ще бъде полезно да водите разследването според собствените си разбирания, без да се влияете от заключенията на други хора, които, то се знае, не са постигнали нищо задоволително. И тъй като аз самият чувствувах, че моите логически процеси може да са се повлияли от тези заключения, не взех участие в разговора.

Логически процеси! Ненадейно в съзнанието на Бейли изникна част от разговор, който някога бе водил с робоспециалист. Роботът, беше казал човекът, има логика, но не и разум.

Той каза:

— Накрая ти се намеси в разговора.

— Наистина, колега Елайджа, но само защото до този момент аз за себе си бях получил доказателства, които потвърждаваха подозренията на инспектор Груър.

— Какви доказателства?

— Такива, каквито могат да се открият в самото поведение на госпожа Делмар.

— Да бъдем конкретни, Данийл.

— Ако предположим, че жената е виновна и се опитва да докаже, че е невинна, за нея би било изгодно детективът, разследващ случая, да повярва, че е невинна.

— Е, и?

— Ако можеше да повлияе върху преценките му, използвайки някоя негова слабост, тя би го направила, нали?

— Това е само предположение.

— Съвсем не — дойде спокойният отговор. — Трябва да сте забелязали, че тя съсредоточи вниманието си изцяло върху вас.

— Аз водех разговора — отвърна Бейли.

— Вниманието ѝ беше насочено към вас от самото начало; преди още да знаеше, че вие ще водите разговора. Всъщност тя, съвсем логично, би трябвало да очаква аз като аврорианин да играя водеща роля в разследването. Въпреки това насочи цялото си внимание към вас.

— И до какво заключение стигаш?

— Че именно на вас, колега Елайджа, тя възлага всичките си надежди. Вие сте землянинът.

— Какво от това?

— Тя е проучила Земята. Загатна го неведнъж. Знаеше за какво говоря, когато я помолих да изолира дневната светлина в самото начало на разговора. Не се държеше като човек, който е изненадан или не разбира за какво става дума, както навярно би направила, ако нямаше действителни познания за условията на Земята.

— И?

— И тъй като познава Земята, съвсем логично може да се предположи, че е разбрала за една слабост, която земните хора притежават. Сигурно знае, че голотата там е табу, знае и какво въздействие може да има тя върху земния човек.

— Тя... тя обясни за видеоконтакта...

— Да, наистина. Но прозвуча ли ви напълно убедително? Два пъти позволи да я видят, както вие бихте го нарекли, в неприлично облекло...

— Ти смяташ — прекъсна го Бейли, — че тя се е опитала да ме съблазни. Това ли имаш предвид?

— Да ви отклони от професионалното ви безпристрастие. Така ми се струва. И макар че не мога да отгатвам подбудите зад човешките реакции, от данните, постъпили в паметта ми, мога да съдя, че жената отговаря на средното изискване за физическа привлекателност. Поведението ви освен това ме кара да мисля, че вие го съзнавате и одобрявате външността ѝ. Стигнах дори до заключението, че госпожа Делмар е била права, като е смятала, че този начин на поведение ще ви предразположи.

— Слушай, Данийл — каза Бейли неловко, — както и да ми е повлияла, аз все пак съм служител на закона с ненакърнено чувство за професионална етика. Запомни това. А сега да видим доклада.

Бейли мълчаливо прочете доклада. Той свърши, обърна на първата страница и го прочете още веднъж.

— Това внася нов елемент — каза той. — Роботът.

Данийл Оливо кимна.

— Тя не спомена за него — добави Бейли замислено.

Данийл каза:

— Вие зададохте въпроса неправилно. Попитахте я дали той е бил сам, когато е намерила тялото. Попитахте дали някой друг е присъствувал там. Роботът не е „някой друг“.

Бейли кимна. Ако самият той беше заподозрян и го бяха попитали кой друг е бил на местопрестъплението, едва ли щеше да отговори: „Никой освен тази маса.“ Той каза:

— Сигурно трябваше да попитам дали е имало и работи. — По дяволите, какви въпроси всъщност трябва да задава човек в един толкова различен свят? — До колко са законни показанията на роботите?

— Какво имате предвид?

— Може ли роботът да бъде свидетел? Да дава показания?

— Защо се съмнявате в това?

— Роботът не е човек, Данийл. На Земята той не може да бъде законен свидетел.

— Но отпечатък от стъпка може, колега Елайджа, макар той да е много по-малко човек, отколкото роботът. В това отношение становището на вашите хора е нелогично. На Солария показанията на робота, когато са компетентни, се приемат.

Бейли не възрази. Той опря брадичка върху кокалчетата на ръката си и започна да обмисля въпроса за робота.

Обезумяла от ужас, надвесена над тялото на съпруга си, Гладиа Делмар беше повикала роботите. Когато те са се появили, тя е била в безсъзнание.

Роботите съобщили, че са я намерили при трупа. И още нещо е имало там — робот. Този робот не е бил повикан; бил е вече там. Не е принадлежал към домакинството. Никой друг робот не го е виждал преди и не е знаел за функцията или предназначението му.

Нито пък е можело да се разбере нещо от въпросния робот. Той не е бил в изправност. Когато го намерили, движенията му били нарушени, повреден бил и позитронният му мозък. Не могъл да отговаря правилно нито с думи, нито автоматично и след щателен преглед, извършен от експерт, бил обявен за непоправимо повреден.

Единствената му дейност със следи на организираност било непрекъснатото повтаряне на думите: „ще ме убиеш... ще ме убиеш... ще ме убиеш...“

Не е било открито оръжието, с което навярно са разбили черепа на убития.

Неочаквано Бейли рече:

— Ще хапна, а после пак ще се видим с инспектор Груър... или ще установим видеокontakt с него, все едно.

Ханис Груър все още ядеше, когато бе осъществен контактът. Хранеше се бавно, като подбираше внимателно всяка хапка от разнообразните блюда и загрижено се взираше във всяка, като че търсеше някоя скрита комбинация, която щеше да се окаже най-задоволителна.

Бейли си помисли: „Може да е на неколкостотин години. Възможно е яденето да го отегчава вече.“

Груър каза:

— Моите почитания, господа. Надявам се, че сте получили доклада ни. — Плешивата му глава лъсна, когато се наведе над масата, за да си вземе някакво лакомство.

— Да. Освен това имахме интересен разговор с госпожа Делмар — отвърна Бейли.

— Добре, добре — каза Груър. — И до какви изводи стигнахте, ако има такива?

— Че е невинна, сър.

Груър рязко вдигна поглед.

— Така ли?

Бейли кимна.

— Все пак — поде Груър — тя е единственият човек, който е могъл да го види, единственият, който е могъл да бъде наблизо...

Бейли каза:

— Това ми е ясно, но колкото и непоклатими да са социалните порядки на Солария, този аргумент не е от решаващо значение. Мога ли да ви обясня?

Груър се бе върнал към обяда си.

— Разбира се.

— Всяко убийство има три опорни точки — каза Бейли, — и трите — еднакво важни. Те са мотив, средство и възможност. За да се докаже нечия вина, всяка от тях трябва да е налице. Съгласен съм с вас, че госпожа Делмар е имала възможност да го убие. Колкото до мотива, не съм чул за такъв.

Груър вдигна рамене:

— На нас не ни е известен. — За момент погледът му се премести върху смълчания Данийл.

— Е, добре. Мотивът не е известен, но тя може да е патологичен убиец. Да оставим това за малко и да продължим. Тя е в лабораторията с него и по някаква причина иска да го убие. Размахва заплашително някакъв тежък предмет. Той не разбира веднага, че жена му наистина иска да го удари. Ужасен изкрещява: „Ще ме убиеш“ и тя го удря. Той понечва да избяга, но ударът се стоварва и смазва тила му. Впрочем някой лекар видял ли е тялото?

— Да и не. Роботите повикали лекар за госпожа Делмар и той, разбира се, е видял и трупа.

— За това не се споменава в доклада.

— Едва ли е уместно. Мъжът е бил мъртъв. Всъщност когато лекарят е бил в състояние да разгледа тялото по видеофона, то е било вече съблечено, измито и подготвено за кремация, както се прави в такива случаи.

— С други думи роботите са унищожили уликите — подхвърли раздражено Бейли. После добави: — По видеофона ли казахте? Не го ли е видял?

— Велики Космосе! — възкликна Груър. — Каква мрачна мисъл! Разбира се, че по видеофона, във всички възможни положения и в едър план, уверявам ви. При известни обстоятелства лекарите са принудени да виждат пациентите си, но не разбирам защо трябва да виждат трупове. Медицината е мръсна работа, но дори и лекарите не прехвърлят известна граница.

— Ето какво имам предвид. Лекарят съобщи ли нещо за раната, която е причинила смъртта на доктор Делмар?

— Разбирам накъде клоните. Смятате, че раната може да е била твърде тежка, за да бъде нанесена от жена.

— Жената е по-слаба от мъжа, сър. А госпожа Делмар е дребна жена.

— Но изглежда силна, инспекторе. При наличието на подходящо оръжие гравитацията и опорната точка биха свършили по-голямата част от работата. Дори и без тях една обезумяла жена може да извърши невероятни неща.

Бейли сви рамене.

— Вие говорите за оръжие? Къде е то?

Груър се размърда. Той протегна ръка към някаква празна чаша, в зрителното поле се появи робот и я напълни с безцветна течност, която би могла да бъде и вода.

Груър вдигна пълната чаша веднага, после я остави, сякаш се бе отказал да пие. Каза:

— Както е отбелязано в доклада, не успяхме да го открием.

— Зная какво пише в доклада. Искам да си изясня няколко неща. Претърсвахте ли за оръжието?

— Навсякъде.

— Вие лично ли?

— Роботите, но под моя непрекъснат надзор. Не успяхме да открием нищо, което да прилича на оръжие.

— Това прави обвинението срещу госпожа Делмар неубедително, нали?

— Така е — отвърна спокойно Груър. — Това е едно от нещата, които не разбираме. Това е една от причините да не предприемем нищо срещу госпожа Делмар. Това е една от причините да ви кажа, че виновната също не би могла да извърши престъплението. Трябваше да добавя, че така изглежда само на пръв поглед.

— Защо мислите така?

— Навярно се е отървала от оръжието по някакъв начин. Не сме достатъчно находчиви, за да го открием.

Бейли попита кисело:

— Обмислихте ли всички възможности?

— Струва ми се, да.

— Наистина ли? Да видим. С някакво оръжие е бил разбит човешки череп и то не е намерено на местопрестъплението. Единствената възможност е да е било изнесено. Рикейн Делмар не е могъл да го изнесе. Той е бил мъртъв. Могла ли е Гладиа Делмар да го изнесе?

— Сигурно — подметна Груър.

— Как? Когато са се появили роботите, тя е била на пода в безсъзнание. Може да е симулирала, но във всеки случай е била там. Колко време е минало до появяването на първия робот?

— Зависи кога точно е било извършено убийството, а това не ни е известно — смутено отвърна Груър.

— Аз прочетох доклада, сър. Един от роботите съобщил, че е дочул шум и вик, който според него бил на доктор Делмар. Както изглежда, той е бил най-близо. Сигналът за повикване светнал пет минути по-късно. На работа му е необходимо по-малко от минута да стигне до мястото. — Бейли си спомни случаите, когато бе наблюдавал скорострелното появяване на работи. — За пет минути, дори за десет, на какво разстояние би могла госпожа Делмар да отнесе оръжието и да се върне навреме, за да симулира припадък?

— Тя е могла да го унищожи в анихилатора.

— Според доклада анихилаторът е бил изследван и остатъчната активност на гама-лъчите е била съвсем слаба. Нищо обемисто не е било унищожавано в него в продължение на двацет и четири часа.

— Знам — отвърна Груър. — Само ви казвам какво е могло да стане.

— Съгласен съм — рече Бейли, — но възможно е да има много просто обяснение. Предполагам, че роботите от домакинството на Делмарови са били проверени и разпитани.

— О, да.

— И всички ли бяха в добро състояние?

— Да.

— Възможно ли е някой от тях да е отнесъл оръжието, без да съзнава, че това е оръжие?

— Нито един от тях не е изнасял нищо от мястото на престъплението. Нито пък е докосвал нещо, ако трябва да бъдем точни.

— Не е вярно. Те все пак са отнесли тялото и са го приготвили за кремация.

— Е, да, разбира се, но това не влиза в сметката. То е тяхно задължение.

— Йосафате! — измърмори Бейли. С мъка запази спокойствие. Каза: — Да допуснем, че още някой е бил там.

— Невъзможно! — възкликна Груър. — Как би могъл някой да се натрапи на доктор Делмар?

— Да допуснем! — извика Бейли. — На роботите никога не би им хрумнало, че може да се е появил натрапник. Не вярвам някой от тях да е претърсвал района около къщата веднага след престъплението. В доклада не се споменава такова нещо.

— Не е правен оглед до момента, в който започнахме да търсим оръжието, но това стана доста по-късно.

— И не сте ли търсили следи от земеходна или летателна машина в района?

— Не.

— Тогава, ако някой е имал дързостта да се натрапи на доктор Делмар, както се изразихте, той е могъл да го убие и след това да си отиде спокойно. Никой не би го спрял, нито би го видял дори. После би могъл да разчита на пълната увереност на другите, че никой не е бил там.

— И наистина никой не е бил там — отсече Груър.

Бейли продължи:

— И още нещо. Само едно. Замесен е робот. На местопроизшествието е имало робот.

За пръв път се намеси Данийл:

— Роботът не е бил там. Ако е бил там, нямаше да има престъпление.

Бейли рязко извърна глава. А Груър, който повторно бе вдигнал чашата си, отново я остави и се втренчи в Данийл.

— Не съм ли прав? — попита Данийл.

— Напълно — рече Груър. — Роботът би попречил на човека да навреди на друг човек. Първият закон.

— Добре — каза Бейли. — Съгласен съм. Но сигурно е бил наблизко. Той е бил на местопроизшествието, когато са пристигнали другите роботи. Да предположим, че е бил в съседната стая. Убиецът настъпва към Делмар и Делмар изкрещява: „Ще ме убиеш.“ Домашните роботи не са чули тези думи; най-много да са чули вик, но никой не ги е повикал и не са отишли. Обаче този робот е чул думите и по силата на Първия закон е пристигнал без повикване. Било е твърде късно. Може да е видял самото убийство.

— Сигурно е видял края на убийството — съгласи се Груър. — Това го е извадило от равновесие. Да наблюдава как причиняват вреда на човека, без да я предотврати — това е нарушение на Първия закон и според обстоятелствата позитронният мозък повече или по-малко се поврежда. В нашия случай повредата е била значителна.

Груър бе втренчил поглед във върха на пръстите си и поклащаше пълната чаша напред-назад, напред-назад.

Бейли каза:

— В такъв случай роботът е бил свидетел. Беше ли разпитан?

— Каква полза? Беше повреден. Можеше само да казва „Ще ме убиеш.“ Съгласен съм с версията ви. Това сигурно са били последните думи на Делмар, те са се врязали в съзнанието на робота, докато всичко останало е било разрушено.

— Известно ми е, че Солария се е специализирала в роботиката. Нима не е било възможно да се поправи роботът? Да се възстановят връзките?

— Не — рязко отвърна Груър.

— Къде е сега роботът?

— Превърнат е в отпадъци.

Бейли повдигна вежди.

— Доста странен случай. Няма мотив, няма средство, няма свидетели, няма доказателства. Когато се е намерило някакво доказателство, с което да се започне, то е било унищожено. Подозирате една жена и май всички са убедени във вината ѝ; поне всички смятат, че никой друг не може да е виновен. Това очевидно е и вашето мнение. Тогава питам се: „За какво съм изпратен аз?“

Груър се намръщи.

— Изглеждате възбуден, господин Бейли. — Той рязко се обърна към Данийл: — Господин Оливо.

— Да, инспектор Груър.

— Бихте ли проверили дали всички прозорци в жилището са затворени и затъмнени? Възможно е инспектор Бейли да чувства влиянието на откритото пространство.

Това изявление удиви Бейли. Той понечи да опровергае предположението на Груър и да нареди на Данийл да остане на мястото си, но в последния момент долови паническа нотка в гласа на Груър, някаква молба в искрящите му очи.

Облегна се и изчака Данийл да напусне стаята.

Сякаш маска падна от лицето на Груър и го остави оголено и изплашено. Груър каза:

— Стана по-лесно, отколкото очаквах. Бях обмислил толкова начини да останем насаме. Не вярвах, че аврорианинът ще се махне при първата молба, но в момента не можах да се сетя за нищо друго.

Бейли рече:

— Е, сега съм сам.

— Не можех да говоря свободно в негово присъствие — започна Груър. — Той е аврорианин и е тук, защото ни беше натрапен — това е цената, която трябваше да платим за вас. — Соларианинът се наведе напред. — Тук има нещо повече от убийство. Не ме интересува само кой го е извършил. На Солария съществуват партии, тайни организации...

Бейли го погледна.

— Наистина там не мога да ви помогна.

— Разбира се, че можете. Трябва да знаете следното: доктор Делмар беше Традиционалист. Вярваше в старите нрави, в добрите

нрави. Но сред нас се надигат нови сили, които искат промени, и Делмар е бил заставен да млъкне.

— От госпожа Делмар ли?

— От нейната ръка може би. Това е без значение. Зад нея стои организация и то е по-важно.

— Сигурен ли сте? Имате ли доказателства?

— Само някои неизяснени неща. Нищо повече. Рикейн Делмар беше попаднал на следа. Уверяваше ме, че има неопровержими доказателства и аз съм сигурен в това. Познавах го достатъчно добре и знам, че не беше нито глупак, нито дете. За жалост той ми каза много малко. Естествено искаше да завърши разследването си, преди да направи разкритията си достояние на властите. Навярно е бил към края, иначе не биха рискували да го убият така жестоко и неприкрито. Едно нещо той все пак ми каза. Цялата човешка раса е застрашена.

Бейли беше потресен. За момент му се стори, че отново слуша Миним, но това бяха още по-ужасяващи неща. Нима всички щяха да го занимават с космически заплахи?

— Защо смятате, че аз мога да помогна? — попита той.

— Защото сте землянин — каза Груър. — Разбирате ли? Тук нямаме опит в тези работи. В известен смисъл ние не разбираме хората. Твърде малко сме.

Изглеждаше смутен.

— Не ми е приятно да ви го казвам, господин Бейли. Моите колеги ми се смеят, някои се гневят, но съм убеден в едно нещо. Струва ми се, че вие, земляните, сигурно разбирате човека много по-добре от нас просто защото живеете сред тълпи от хора. А детективът ги разбира повече от всички. Не е ли така?

Бейли едва-едва кимна и не отрони дума. Груър продължи:

— В известен смисъл имахме късмет с това убийство. Не се осмелих да говоря с другите за разкритията на Делмар, защото не знаех кой би могъл да е замесен в заговора, а самият Делмар не беше склонен да говори, докато не приключи с разследването си. Дори да беше завършил работата си, какво щяхме да предприемем по-нататък? Как се постъпва с враждебно настроени хора? Аз не знам. От самото начало чувствавах, че ни трябва землянин. Когато чух за работата ви във връзка с убийството в Спейстаун на Земята, разбрах, че имаме нужда от вас. Свързах се с Аврора, с чиито хора сте работили в тясно

сътрудничество, и чрез тях установих контакт със земните власти. Но не можах да склоня колегите си да се съгласят на това. После дойде убийството и то бе достатъчно силен шок, за да ми осигури съгласието, от което имах нужда. В този момент те щяха да се съгласят на всичко.

Груър се поколеба, после добави:

— Не е лесно да молиш за помощ землянин, но съм принуден да го направя. Запомнете, каквото и да е станало, човешката раса е застрашена. Земята също.

Тогава над Земята бе надвиснала двойна опасност. Беше доловил отчаяната откровеност в гласа на Груър.

Но ако убийството бе за Груър удобен случай да направи онова, което толкова отчаяно бе искал да направи, беше ли то и щастлив случай? Това тласна мислите му в нова посока, но лицето, очите и гласът му не издадоха нищо.

Бейли каза:

— Изпратен съм тук, сър, за да ви помогна. И ще го направя, доколкото е по силите ми.

Най-после Груър вдигна забравената чаша и погледна към Бейли над ръба ѝ.

— Добре — каза той. — Умолявам ви, нито дума на аврорианина. За каквото и да става въпрос, Аврора може да е замесена. Те живо се заинтересуваха от случая. Настояха например господин Оливо да бъде включен като ваш партньор. Аврора е могъща; трябваше да приемем. Увериха ни, че го правят само защото господин Оливо е работил вече с вас, но е по-вероятно да искат да имат техен надежден човек на мястото на събитията, нали?

Той отпи бавно, без да откъсва очи от Бейли.

Бейли потърка замислено буза с кокалчетата на пръстите си.

— Ако това...

Без да довърши, той скочи от стола и почти се хвърли към другия, преди да си спомни, че това отсреща бе само изображение.

Защото Груър, впил обезумял поглед в чашата, се беше хванал за гърлото, хриптейки: „Гори... гори...“

Чашата падна от ръката му и се разля. С нея падна и Груър, с лице, разкривено от болка.

ЕДИН ЛЕКАР Е ЗАСТАВЕН ДА ГОВОРИ

Данийл се появи на вратата.

— Какво се е случило, колега Елай...

Но нямаше нужда от обяснения. Гласът му се извиси до силен, отекващ вик:

— Роботи на Ханис Груър! Господарят ви е в беда! Роботи!

Незабавно една метална фигура се появи в трапезарията, а след нея, за минута-две, влязоха около дузина други. Три от тях внимателно отнесоха Груър. Останалите с усърдие се заловиха да оправят безпорядъка и да съберат пръснатите по пода съдове.

— Вие там, роботите! — внезапно се провикна Данийл. — Оставете стъкларията. Организирайте претърсване. Проверете дали няма човек в къщата. Вдигнете под тревога роботите в района. Да се претърси всеки акър от имението. Ако откриете човек, задръжте го. Не го наранявайте — излишен съвет, — но и не го изпускате. Ако не намерите никого, съобщете ми. Аз ще остана на тази видеокомбинация.

След като роботите се пръснаха, Елайджа промърмори на Данийл:

— Това се казва начало. Отрова, разбира се.

— Да. Поне това е ясно, колега Елайджа. — Данийл седна бавно, сякаш усети слабост в коленете си. Бейли никога не беше го виждал да извършва действие, напомнящо нещо толкова човешко като отмалели колене.

Данийл каза:

— Не е добре за моя механизъм да гледам как страда човек.

— Не можеше да направиш нищо.

— Разбирам и все пак мисловните ми връзки са нарушени. Това, което изпитвам, от човешка гледна точка би могло да се нарече шок.

— Тогава се опитай да го превъзмогнеш. — Бейли не можеше да прояви нито търпение, нито съчувствие към този разкиснал се робот.

— Трябва да обсъдим дребния въпрос за виновника. Няма отрова без отровител.

— Би могло да е натравяне с храна.

— Случайно натравяне с храна ли? В свят, така прецизно устроен? Никога. Освен това отравата беше сложена в течност и последиците бяха внезапни и фатални. Дозата е била голяма. Слушай, Данийл, отивам в съседната стая да пообмисля нещата. Свържи се с госпожа Делмар. Разбери дали си е вкъщи и провери разстоянието между имението ѝ и това на Груър.

— Нима смятате, че тя...

Бейли вдигна ръка.

— Просто провери. Хайде.

Той напусна стаята, търсейки уединение. Разбира се, в толкова кратко време не можеше да има два самостоятелни опита за убийство в свят като Солария. И ако съществуваше връзка, първото предположение бе, че думите на Груър за заговора са истина.

Обземаше го познатото чувство на възбуда. Беше дошъл тук с мисълта за опасността, застрашаваща Земята и него самия. Самото убийство стоеше на по-заден план, но ето че започваше преследването. Стисна челюсти.

В края на краищата убиецът или убийците (или убийцата) бяха нанесли удар в негово присъствие и това го засегна. Нима дотолкова го подценяваха? Професионалната му гордост бе наранена. Бейли съзнаваше това и то бе добре дошло за него. Най-малкото, този факт му даваше основание да разглежда случая като най-обикновено убийство, без дори да го свързва със заплахата, надвиснала над Земята.

Данийл го беше открил и сега идваше насреща му.

— Изпълних нарежданията ви, колега Елайджа. Свързах се с госпожа Делмар по видеофона, тя си е вкъщи — на повече от хиляда мили от имението на инспектор Груър.

Бейли отвърна:

— Ще се видя с нея по-късно. Искам да кажа, ще се свържа по видеофона. — Той отправи замислен поглед към Данийл. — Как мислиш, има ли тя някаква връзка с това престъпление?

— Очевидно пряка връзка няма, колега Елайджа.

— Това означава ли, че може да има косвена връзка?

— Тя е могла да накара някой друг да го направи.

— Някой друг ли? — попита бързо Бейли. — Кой?

— Това не мога да зная, колега Елайджа.

— Ако някой е действувал вместо нея, този някой трябва да е бил на местопрестъплението.

— Да — рече Данийл, — някой трябва да е бил там, за да постави отровата в течността.

— Не допускаш ли, че отровната течност може да е била приготвена предварително същия ден? Да кажем, доста по-рано.

— Мислих върху това, колега Елайджа — поде спокойно Данийл — и затова употребих думата „очевидно“, когато заявих, че госпожа Делмар не е пряко свързана с престъплението. Било е в кръга на нейните възможности да се появи там много по-рано. Добре би било да проверим какво е правила през деня.

— Ще го направим. Ще проверим дали физически е присъствувала у дома си през цялото време.

Устните на Бейли потръпнаха. Беше допускал, че в някои случаи логиката на работа може да се окаже неефикасна, но сега бе убеден в това. Както беше казал експертът: логични, но не и разумни.

Той добави:

— Хайде да се върнем в залата за видеоконтакти и да се свържем с имението на Груър.

Стаята блестеше от чистота и ред. Нищо не напомняше, че тук, преди по-малко от час човек се бе мятал в агония.

Три робота се бяха изправили с гръб към стената, в обичайната за тях поза на почтително смирение. Бейли попита:

— Какво ново за господаря ви?

Средният отвърна:

— Лекарят го преглежда, господарю.

— По видеофона или лично?

— По видеофона, господарю.

— Какво казва лекарят? Ще оживее ли господарят ви?

— Още не е сигурно, господарю.

Бейли каза:

— Претърсихте ли къщата?

— Основно, господарю.

— Открихте ли следи от друг човек, освен вашия господар?

— Не, господарю.

— Няма ли следи от човешко присъствие през последните часове?

— Няма, господарю.

— Претърсват ли района наоколо?

— Да, господарю.

— Някакви резултати до този момент?

— Не, господарю.

Бейли кимна и каза;

— Искам да говоря с робота, който обслужваше масата тази вечер.

— Той е на преглед, господарю. Реакциите му са объркани.

— Може ли да говори?

— Да, господарю.

— Тогава го доведете незабавно.

Но роботът се забави и Бейли започна отново:

— Казах да...

Данийл го прекъсна с равен глас:

— Между този тип работи съществува радиовръзка. Роботът, който ви е нужен, е повикан. Ако се бави, то това се дължи на разстроените му реакции в резултат на случилото се.

Бейли кимна. Можеше да се досети за радиовръзката. В този свят, който изцяло се крепеше на работи, би била необходима някаква вътрешна връзка между тях, за да съществува системата. Това обясняваше защо при повикване на един робот можеха да се явят цяла дузина, но само в случай на нужда, иначе не.

Влезе един робот. Той накуцваше и тътреше единия си крак. Бейли се зачуди, после сви рамене. Дори при по-примитивните земни работи последиците от увреждането на позитронните връзки са незабележими за неспециалиста. Прекъснатата връзка би могла да наруши функционирането на крака, както бе в случая, и този факт би бил показателен за робоспециалиста, но без никакво значение за останалите.

Бейли започна внимателно:

— Спомняш ли си безцветната течност на масата на господаря си, от която ти му наля в бокала?

Роботът отговори:

— Та, госпотарю.

И дефект в артикулацията! Бейли каза:

— Какво представляваше течността?

— Вота, госпотарю.

— Само вода? Нищо друго?

— Само вота, госпотарю.

— Откъде я взе?

— От крана на ретервоара, госпотарю.

— Тя престоя ли в кухнята, преди да я донесеш?

— Госпотарят я претпочиташе не много стутена, госпотарю.

Имахме постоянна заповест та я наливаме етин час прети храна.

Колко удобно за всеки, който е знаел това, помисли си Бейли.

— Нека някой робот да ме свърже с лекаря, който преглежда господаря ви, веднага щом се освободи. А докато стане това, искам друг да ми обясни как работи кранът на резервоара. Искам да знам как става водоснабдяването тук.

Лекарят се освободи скоро. Това беше най-старият космолит, когото Бейли бе виждал, което означаваше, че той може да е на повече от триста години. По ръцете му изпъкваха вени, а ниско подстриганата му коса бе чисто бяла. Имаше навика да почуква с нокът издадените си предни зъби, при което се чуваше слаб потракващ звук, който беше неприятен за Бейли. Казваше се Алтим Тул. Лекарят каза:

— За щастие той повърна значителна част от отровата. Но може и да не оживее. Трагична история. — Въздъхна тежко.

— Каква е отровата, докторе? — попита Бейли.

— Боя се, че не знам. — Трак-трак-трак.

— Какво? — възкликна Бейли. — Как го лекувате тогава?

— Директно стимулиране на нервно-мускулната система, за да се предотврати парализата, но като изключим това, оставил съм нещата да следват естествения си ход. — Лицето му, с бледожълтеникав цвят като на износена висококачествена кожа, придоби умолително изражение. — С тези неща нямаме много опит. Не помня друг такъв случай в повече от двестагодишната си практика.

Бейли го изгледа с презрение.

— Сигурно ви е известно, че съществуват такива неща като отрови?

— О, да. — Трак-трак. — Всеки го знае.

— Имате филми-справочници, от тях можете да получите информация.

— За това са нужни дни. Има безброй видове минерални отрови. Тук използваме инсектициди и не е невъзможно да получим бактериен токсин. Дори да са описани във филмите, ще ни трябва много време, за да намерим апаратура и да открием начина на изследването им.

— Ако на Солария никой не знае — каза мрачно Бейли, — бих ви препоръчал да се свържете с някой от другите светове и да разберете. Междувременно би било добре да проверите за отрова в резервоара на Груър. Идете лично, ако трябва, и го направете.

Бейли се отнасяше с груба безцеремонност към един уважаван космолит, нареждаше му като на някакъв робот, без да си дава сметка колко неуместно е това. Пък и другият не се противеше.

Доктор Тул се обади колебливо:

— Как може да има отрова в резервоара? Не е възможно.

— Вероятно няма — съгласи се Бейли, — но все пак проверете, за да сме сигурни.

Резервоарът — каква нищожна вероятност наистина. От обяснението на работа бе станало ясно, че това е типичен за Солария начин на самозащита. Водата можеше да попадне там от всякакви източници и да бъде пригодена за употреба. Микроорганизмите и мъртвите органични вещества биваха отстранявани. Извършваше се аерация в необходимата степен и се вкарваше точно това минимално количество от разновидни йони, което бе най-благоприятно за тялото. Малко вероятно беше някоя отрова да остане след една или друга от пречиствателните операции.

Все пак, ако надеждността на резервоара беше непосредствено установена, това би изяснило въпроса за времето на убийството. Трябваше само да се установи този час преди ядене, когато каната с вода (изложена на въздействието на въздуха, помисли си с раздражение Бейли) е била оставена да се затопля бавно благодарение на прищявката на Груър.

Но доктор Тул попита намръщено:

— Ами как да проверя резервоара?

— Йосафате! Вземете едно животно с вас. Инжектирайте във вените му вода от крана или го накарайте да пие от нея. Напрегнете си мозъка. И направете същото с онова, което е останало в каната; ако откриете отрова — както и трябва да се очаква, — направете някои от анализите, описани във филмите. Намерете някой по-прост начин за анализ. Направете нещо.

— Чакайте, чакайте. Каква кана?

— Каната, в която е била водата. Каната, от която роботът е налял отровното питие.

— Боже мой... предполагам, че са я измили. Домашната свита, разбира се, не би я оставила там.

Бейли изпъшка. Естествено! Невъзможно беше да се запазят някакви доказателства при толкова усърдни работи, които непрекъснато ги унищожават в името на домакинските си задължения. Би трябвало да им заповяда да оставят каната, но, разбира се, в това чуждо общество той никога не можеше да реагира правилно.

Йосафате!

Най-накрая дойде съобщение, че имението на Груър е чисто; никаква следа от непозволено присъствие на човек.

Данийл каза:

— Това като че усложнява загадката, колега Елайджа, защото, както изглежда, няма кой да изпълни ролята на отровителя.

Бейли бе потънал в мисли и едва го чу. Той каза:

— Какво?... Съвсем не. Съвсем не. Това изяснява нещата. — Той не му обясни нищо, съзнавайки напълно, че Данийл не би разбрал, нито би повярвал това, което Бейли със сигурност знаеше, че е истина.

Но Данийл не поиска обяснение. Подобно нахлуване в човешките мисли не би подобавало на един робот.

Бейли неспокойно крачеше напред-назад, плашейки се от приближаването на периода за сън, когато страховете от откритото пространство нарастваха, а копнежът по Земята се усилваше. Изпитваше почти трескаво желание непрекъснато да върши нещо.

Каза на Данийл:

— Какво пък, бих могъл отново да се видя с госпожа Делмар. Нареди на робота да установи контакт.

Отидоха в залата за видеоконтакти, където някакъв робот умело манипулираше с металните си пръсти. Бейли го наблюдаваше разсеяно, потънал в обърканите си мисли, които отстъпиха място на внезапно удивление, когато богато наредена маса изпълни ненадейно другата половина на стаята.

Чу се гласът на Гладиа:

— Здравейте. — Миг по-късно тя се появи в зрителното поле и седна. — Не се учудвайте, Елайджа. Просто е време за вечеря. И съм доста грижливо облечена. Виждате ли?

Наистина беше така. Бледосинята рокля обгръщаше с мек блясък крайниците ѝ чак до китките и глезените. Жълта пелеринка прилепваше около шията и раменете ѝ, малко по-светла от косата ѝ, която сега бе оформена в грижливо подредени вълни.

— Не исках да прекъсвам вечерята ви — каза Бейли.

— Не съм започнала още. Хайде да се храним заедно.

Той я погледна подозрително.

— Заедно ли?

Тя се разсмя.

— Вие, земляните, сте толкова забавни. Не искам да кажа да присъствувате лично. Нима е възможно? Исках да кажа да отидете във вашата трапезария, тогава ще можем да вечеряме заедно.

— Но ако изляза оттук...

— Видеотехникът може да поддържа контакта.

При тези думи Данийл кимна съдържано, а Бейли се обърна и тръгна малко несигурно към вратата. Гладиа, заедно с масата, с цялата ѝ украса и с всичко върху нея, се движеше с него.

Тя се усмихваше окуражаващо.

— Виждате ли? Вашият техник поддържа контакта.

Бейли и Данийл се заизкачваха по някаква неподвижна рампа — Бейли не си спомняше да е минавал оттам. Очевидно имаше множество възможни пътища между всеки две стаи в този невъзможен дом, а той знаеше само няколко от тях: Данийл, разбира се, ги знаеше всичките.

И движейки се през стените, понякога малко под нивото на пода, понякога малко над него, до тях винаги беше Гладиа с нейната маса.

Бейли се спря и промърмори:

— Трябва време, за да свикне човек.

— Свят ли ви се завива? — бързо се обади Гладиа.

— Малко.

— Тогава знаете ли какво. Накарайте техниците да ме замразят на това място. Като се настаните във вашата трапезария и всичко е готово, могат отново да ни свържат.

Данийл каза:

— Аз ще се разпоредя, колега Елайджа.

Когато пристигнаха, масата бе сложена за вечеря, от чиниите с тъмнокафява супа, из която плуваха кубчета месо, се издигаше пара, а в центъра огромна печена патица чакаше да бъде нарязана. Данийл каза нещо на обслужващия робот и пригответените два стола спокойно и сърчно бяха преместени от едната страна на масата.

Като по даден знак, отсрещната стена сякаш се отдръпна, а масата видимо се удължи и на срещуположния край седна Гладиа. Стая със стая и маса с маса се съединиха така съвършено, че ако не бяха различните шарки по стените и пода и различните сервизи на масата, човек лесно би повярвал, че тримата действително вечерят заедно.

— Ето — рече Гладиа със задоволство, — така е по-приятно, нали?

— Наистина — отвърна Бейли.

Той предпазливо опита супата, видя му се много вкусна и започна да яде с охота.

— Научихте ли за инспектор Груър?

В миг тревога помрачи лицето ѝ и тя остави лъжицата си.

— Не е ли ужасно? Бедният Ханис.

— Наричате го с малкото му име. Познавате ли го?

— Познавам почти всички влиятелни хора на Солария. Повечето солариани се познават. Това е естествено.

Естествено е наистина, помисли си Бейли. В края на краищата колко ли бяха? Каза:

— Тогава сигурно познавате доктор Алтим Тул. Той се грижи за Груър.

Гладиа се засмя тихо. Роботът, който ѝ сервираше, нарязва месото на филийки, прибави пържени картофчета и резенчета моркови.

— Разбира се, че го познавам. Той ме лекуваше.

— Лекуваше ли ви? Кога?

— Веднага след... след тази неприятност. Исках да кажа, със съпруга ми.

— Той единственият лекар на планетата ли е? — удиви се Бейли.

— О, не. — За момент тя размърда устни, сякаш броеше наум. — Има най-малко десет. Зная и един младеж, който учи медицина. Но доктор Тул е от най-добрите. Той е най-опитният. Горкият доктор Тул.

— Защо горкият?

— Е, разбирате какво искам да кажа. Толкова противно е да бъдеш лекар. Понякога просто се налага да се виждаш с хората и дори да ги докосваш. Но доктор Тул, изглежда, се е примирил с това и посещава пациентите си винаги когато трябва. Лекува ме от дете и е бил винаги толкова любезен и мил, и наистина няма да имам нищо против, ако се наложи да ме види. Последния път например той ме видя.

— Искате да кажете, след смъртта на мъжа ви?

— Да. Можете да си представите как се е чувствувал, когато е зърнал и мен, просната до него.

— Казаха ми, че е разгледал тялото по видеото — рече Бейли.

— Тялото — да. Но след като се уверил, че съм жива и извън опасност, наредил на роботите да поставят възглавница под главата ми, да ми сложат някаква си там инжекция и да ме оставят сама. Долетял с реактивен самолет. Наистина! С реактивен самолет. Пристигнал за по-малко от половин час, прегледал ме и се убедил, че съм добре. Когато дойдох на себе си, бях толкова замаяна, помислих си, че това е само изображението му, разбирате ли, и едва след като ме докосна, разбрах, че е до мен и изпищях. Бедният доктор Тул. Беше ужасно смутен, но знам, че е имал добри намерения.

Бейли кимна.

— Сигурно на Солария няма голяма нужда от лекари.

— Надявам се, че не.

— Знам, че и дума не може да става за заразни болести. А метаболчни заболявания? Склероза? Диабет? Неща от този род?

— Случва се, ужасно е неприятно. Лекарите могат да направят живота по-поносим за такива хора, но това е най-малкото.

— О?

— Разбира се. Това означава, че генният анализ е бил несъвършен. Да не мислите, че умишлено позволяваме на разни

дефекти като диабета да се развиват. Всеки, у когото се забележат подобни неща, минава през много обстоен повторен анализ. Брачният подбор трябва да се анулира, което е ужасно неприятно за партньора. И това означава никакви... никакви — гласът ѝ се сниши до шепот — деца.

— Никакви деца? — повтори Бейли с нормален глас.

Гладиа се изчерви.

— Човек дори не може да го каже. Каква ужасна дума! Д-деца!

— След време се произнася по-лесно — отвърна сухо Бейли.

— Да, но ако ми стане навик, някой ден ще я кажа пред друг соларианин и просто ще потъна в земята... Както и да е, ако двамата вече имат деца (ето, отново я казах), трябва да ги открият и да ги изследват — всъщност това беше част от работата на Рикейн — и всичко става много объркано.

Толкова за Тул, помисли си Бейли. Некомпетентността на доктора беше естествена последица от развитието на обществото и не криеше нищо подозрително. Нищо непременно подозрително. Зачеркни този човек, помисли си той, но леко.

Наблюдаваше как Гладиа се храни. Движенията ѝ бяха изискани и подчертано деликатни, а апетитът ѝ изглеждаше нормален. (Неговата патица бе чудесна. В едно отношение — храната — лесно можеха да го разглезят на тези външни светове.)

Каза:

— Какво мислите за отравянето, Гладиа?

Тя вдигна поглед.

— Опитвам се да не мисля за това. Напоследък стават толкова ужасни неща. Може да не е бил отровен.

— Отровен е.

— Но не е имало никой там, нали?

— Откъде знаете?

— Не би могло да има. Съпругата му не е при него сега, вече е изпълнил задължението си по отношение на д... знаете какво. Така че не е имало кой да сложи отровата, как може да е бил отровен?

— Но той е бил отровен. Това е факт и трябва да го приемем.

Погледът ѝ помръкна.

— Не допускате ли — каза тя, — че може да го е направил сам?

— Съмнявам се. Защо? И така открито?

— Тогава това е невъзможно, Елайджа. Просто е невъзможно.

Бейли отвърна:

— Напротив, Гладиа. Би могло да стане много лесно. И съм сигурен, че знам как точно.

ПРЕДИЗВИКАН Е КОСМОЛИТ

Гладиа като че затаи дъх за момент. Той излезе през свитите й устни почти като изсвирване. Тя каза:

— Наистина не разбирам как. Знаете ли кой го е направил?

Бейли кимна.

— Този, който е убил съпруга ви.

— Сигурен ли сте?

— А вие не сте ли? Убийството на съпруга ви е първото в историята на Солария. Месец по-късно става второ убийство. Може ли да е съвпадение? Две самостоятелни убийства за един месец в свят, непознаващ престъпността? Освен това втората жертва е разследвала първото престъпление, значи е представлявала огромна опасност за убиеца.

— Добре! — Гладиа се залови с десерта и рече, преглъщайки: — Щом е така, аз съм невинна.

— Как така, Гладиа?

— Ами да, Елайджа. Никога не съм се доближавала до имението на Груър, никога през целия си живот. Значи не бих могла да отровя инспектор Груър. И щом не съм го отровила — то тогава не съм убила и съпруга си.

Но после, тъй като Бейли запази строго мълчание, въодушевлението й като че се изпари, а угълчетата на малката й уста се отпуснаха.

— Не мислите ли така, Елайджа?

— Не съм сигурен — отвърна Бейли. — Казах ви, че знам как е бил отровен Груър. Хитро е замислено и всеки на Солария би могъл да го направи независимо дали е бил в имението на Груър, или не; независимо дали изобщо някога е бил в имението на Груър, или не.

Гладиа сви ръце в юмруци.

— Да не искате да кажете, че аз съм го направила?

— Не казвам това.

— Намеквате тогава. — Устните ѝ побледняха от ярост, по високите ѝ скули избиха петна. — Това ли ви накара да поискате видеовръзка с мен? Да ми задавате коварни въпроси? Да ми поставите капан?

— Ей, почакайте...

— Изглеждахте изпълнен със съчувствие. Толкова отзивчив. Ех, вие... Землянино!

Нейният контралт премина в измъчено стържене на последната дума.

Безупречното лице на Данийл се наклони към Гладиа и той каза:

— Извинете ме, госпожо Делмар, но в ръката си стискате нож и може да се порежете. Моля ви, внимавайте.

Гладиа впери безумен поглед в късия, тъп и несъмнено съвсем безопасен нож, който държеше в ръката си. С поривисто движение тя го вдигна високо.

— Не бихте могли да ме стигнете, Гладиа — обади се Бейли.

Тя се задъха.

— Кой иска да ви стигне? Ах! — Тя потрепера от прекомерно възмущение и изкрещя: — Незабавно прекратете връзката!

Думите бяха отправени към робот извън зрителното им поле и Гладиа заедно със своята част от стаята изчезна, а стената отново изникна на мястото си.

Данийл каза:

— Прав ли съм, като мисля, че сега считате тази жена за виновна?

— Не — отсече Бейли. — Който и да го е направил, той трябва да е притежавал някои качества, които на това бедно момиче му липсват.

— Момиче с характер.

— Какво от това? Повечето хора са такива. Пък и не забравяй, че дълго време живее в голямо напрежение. Ако аз бях изживял подобно нещо и някой се бе нахвърлил върху мен, така както тя си помисли, че се нахвърлям върху нея, щях да направя много повече, вместо да размахвам някакво си смешно ножче.

Данийл рече:

— Не успях да открия начина за отравяне от разстояние, който сте открили вие.

За Бейли беше удоволствие, че можеше да каже:

— Знам, че не си успял. Липсва ти способността да дешифрираш точно такива загадки.

Той го каза категорично, а Данийл прие думите му спокойно и сериозно, както винаги.

— Имам две задачи за тебе, Данийл — рече Бейли.

— Какви са те, колега Елайджа?

— Първо, свържи се с този доктор Тул и разбери какво е било състоянието на госпожа Делмар след убийството на съпруга ѝ. Колко е продължило лечението и тъй нататък.

— Нещо конкретно ли искате да установите?

— Не. Просто се опитвам да събера факти. Това не е лесно тук. Второ, разбери кой ще замести Груър като шеф на Службата за сигурност и се разпорежи за видеовръзка с него веднага щом стана сутринта. Колкото до мен — каза той без следа от задоволство, — аз си лягам и се надявам все пак да заспя. — После почти раздражено: — Мислиш ли, че може да се намери една прилична филмокнига в тази къща?

— Бих ви предложил — отвърна Данийл — да повикате робота, който се грижи за библиотеката.

Бейли изпита само раздражение при мисълта да се занимава с робота. Би предпочел сам да се порови на воля.

— Не — каза той, — не класика; най-обикновен роман за съвременния живот на Солария. Около половин дузина такива.

Роботът се подчини (би трябвало), но докато манипулираше със съответните механизми, които изваждаха нужните филмокниги от местата им и ги прехвърляха първо до един изходен отвор, а после в ръката на Бейли, нареждаше с почитителен глас за останалите раздели на библиотеката.

Господарят може да хареса някой приключенски роман за времето на първите заселници, предлагаше той, или да погледне нещо из областта на химията, чудесно илюстрирано с движещи се модели на атоми, или фантастика, или пък Галактография. Списъкът беше безкраен.

Бейли мрачно чакаше своята половин дузина, каза: „Тези ще свършат работа“, пресегна се със собствените си ръце (със собствените си ръце) за филмоскопа и си тръгна.

Когато роботът го последва и попита: „Необходима ли ви е помощ за настройването, господарю?“, Бейли се обърна и го сряза:

— Не. Стой си на мястото.

Роботът се поклони и остана.

Легнал в леглото, с обляно в светлина табло, Бейли почти съжаляваше за решението си. Филмоскопът не приличаше на нито един от моделите, които бе използвал, и той се залови с него без всякаква представа как да зареди филма. Но упорито продължи да се занимава с това, докато накрая, след като го разглоби и внимателно разгледа всяка част, успя да направи нещо.

Поне можа да види филма и макар да имаше какво още да се желае по отношение на фокусирането, това бе малка отплата за мига независимост.

В следващия час и половина набързо прегледа четири от шестте филма и остана разочарован.

Беше си създал теория. Най-добрият начин, мислеше си той, човек да вникне в живота и мисленето на соларианите е да прочете романите им. Имаше нужда от такова вникване, ако искаше да проведе едно свястно разследване.

Но ето че трябваше да изостави теориите си. Видя романите им и успя само да разбере, че това бяха хора с абсурдни проблеми, които се държаха глупаво и реагираха по загадъчен начин. Защо трябваше една жена да напусне работата си, научавайки, че детето ѝ се е заловило със същата професия, и да откаже да обясни причините, докато не настъпят нетърпими и абсурдни усложнения? Защо трябваше лекар и художничка да се чувствуват унижени от това, че са били определени един за друг и какво толкова благородно има в решението на един лекар да се залови с роботика?

Той зареди петия роман във филмоскопа и го намести пред очите си. Беше капнал от умора.

Толкова беше уморен, че по-късно не можа да си спомни нищо от петия роман (за който се предполагаше, че е приключенски), освен началото, когато новият собственик на имението влиза в дома си и

разглежда счетоводните филми на предшественика си, представени от почтителен робот.

Сигурно тогава бе заспал с филмоскопа на главата си и със запалени светлини. Сигурно някой робот бе влязъл смирено, внимателно бе свалил филмоскопа и бе угасил светлините.

Във всеки случай спа и сънува Джеси. Всичко си беше както обикновено. Никога не бе напускал Земята. Готвеха се да отидат в обществената столова, а после щяха да гледат субетерно представление с приятели. Щяха да пътуват с експресните линии, да се срещат с познати и бяха съвсем безгрижни. Беше щастлив.

А Джеси бе красива. Някак поотслабнала. Защо ли беше толкова елегантна? И толкова красива?

И още нещо не беше наред. Слънцето някак си грееше над тях. Той вдигна поглед, но видя само сводестите основи на горните етажи и въпреки това слънцето грееше, сипейки ярка светлина върху всичко наоколо, и никой не се страхуваше.

Бейли се събуди обезпокоен. Остави роботите да сервират закуската и не заговори Данийл. Не каза нищо, не попита нищо, изгълта превъзходното кафе, без да усети вкуса му.

Защо му се беше присънило видимото-невидимо слънце? Да сънува Земята и Джеси беше разбираемо, но какво общо имаше слънцето с тях?

И защо всъщност трябваше да го тревожи мисълта за слънцето?

— Колега Елайджа — обади се тихо Данийл.

— Какво?

— След половин час ще имаме видеовръзка с Коруин Агълбиш. Разпоредих се за това.

— Кой, по дяволите, е този Коруин как-му-беше-името? — попита рязко Бейли и повторно напълни чашата си с кафе.

— Главният адютант на инспектор Груър, а сега изпълняващ длъжността шеф на Службата за сигурност.

— Тогава ме свържете веднага.

— Срещата, както ви обясних, колега Елайджа, трябва да се състои след половин час.

— Не ме интересува за кога е срещата. Свържете ме веднага. Това е заповед.

— Ще направя опит, колега Елайджа. Все пак той може да не се съгласи да приеме повикването.

— Нека да си опитаме късмета. Действуй, Данийл.

Изпълняващият длъжността шеф на Службата за сигурност прие връзката и за пръв път на Солария Бейли видя космолит, който отговаряше на обичайната земна представа за такъв. Атълбиш беше висок, слаб и с бронзов загар. Очите му бяха светлокафяви, брадичката — широка и издадена напред.

Забелязваше се прилика с Данийл. Но докато Данийл беше идеализиран, почти богоподобен, Коруин Атълбиш имаше човешки черти на лицето си.

Атълбиш се бръснеше. Малкият абразивен молив изпускаше струя фини частици, които покриваха бузите и брадата му, поглъщайки прецизно всеки косъм, след което се разпадаха в неуловим пращец.

Бейли разпозна инструмента, тъй като беше чувал за него, но никога не беше виждал да го използват.

— Вие сте землянинът, а? — изломоти Атълбиш през едва отворена уста, докато абразивният прах пълпеше под носа му.

Бейли отвърна:

— Аз съм Елайджа Бейли, детектив К-7. Аз съм от Земята.

— Подранихте. — Атълбиш затвори самообръсначката си с щракване и я захвърли извън зрителното поле на Бейли. — Какво има, землянино?

Тонът на другия не би допаднал на Бейли и в по-добри времена. Сега той кипна.

— Как е инспектор Груър?

— Още е жив — отвърна Атълбиш. — Може и да остане жив.

Бейли кимна.

— Вашите отровители тука не разбират от дози. Липсва им опит. Дали са на Груър твърде много и той го е повърнал. Половината от тази доза щеше да го убие.

— Отровители ли? Няма доказателства за това.

Бейли го зяпна.

— Йосафате! Какво друго може да е според вас?

— Куп други неща. Какво ли не може да се случи на човек? — Той потърка лице, търсейки грапавини с върха на пръстите си. — Едва

ли могат да се предвидят метаболчните проблеми след петдесет и две годишна възраст.

— В такъв случай направихте ли консултация с компетентен лекар?

— Докладът на доктор Тул...

Това преля чашата. Гневът, който се надигаше у Бейли, откакто се бе събудил, избухна. Той изкрещя с пълен глас:

— По дяволите доктор Тул! Казах компетентен лекар. Вашите лекари не знаят повече от това, което щяха да знаят детективите ви, ако имахте такива. Трябваше да повикате детектив от Земята. Повикайте си и лекар.

Соларианинът го изгледа хладно.

— Учете ме какво да правя ли?

— Да, и то безплатно. От мен да мине. Груър беше отровен. Видях какво стана. Той отпи, започна да му се повдига и изкрещя, че гърлото му гори. Как ще наречете това, като знаете, че той разследваше... — Бейли внезапно млъкна.

— Разследваше какво? — Атълбиш не трепна. Бейли се почувствува неловко от присъствието на Данийл, който бе на обичайното си място на десетина фута от него. Груър не искаше Данийл, като жител на Аврора, да узнае за разследването. Той каза със запъване:

— Имало е политически подбуди.

Скръстил ръце, Атълбиш изглеждаше затворен, отегчен и малко враждебен.

— На Солария няма политика, като на другите светове. Ханис Груър е добър поданик, но има богато въображение. Той именно, след като беше чул някаква история за вас, настоя да ви докараме тук. Дори се съгласи с условието да приемем жител на Аврора като ваш партньор. Мисля, че нямаше нужда. Няма никаква загадка. Рикейн Делмар беше убит от съпругата си и ние ще разберем как и защо. Дори да не разберем, тя ще бъде подложена на генетичен анализ и ще вземем съответните мерки. Колкото до Груър, фантазиите ви за някакво си отравяне са без значение.

Бейли отвърна смаян:

— Вие май намеквате, че не съм нужен тук.

— Така е. Ако искате да се върнете на Земята, ваша си работа. Бих казал дори, че настояваме да го направите.

Бейли се удиви от собствената си реакция. Той извика:

— Не, сър. Няма да мръдна оттук.

— Ние ви наехме, инспекторе. Ние можем да ви освободим. Ще се върнете на родната си планета.

— Не! Слушайте! Съветвам ви да го направите. Вие сте голям човек тука, а аз съм от Земята. Моите почитания, най-искрено и смирено се извинявам, но вие сте изплашен.

— Вземете си думите назад! — Атълбиш се изправи с всичките си шест фута и нещо и изгледа отвисоко земния човек.

— Дяволски сте изплашен. Мислите си, че вие сте следващият, ако продължите разследването. Отстъпвате, за да ви оставят на мира; да запазят мизерния ви живот. — Бейли нямаше представа кои можеха да бъдат тези „те“ и дали изобщо съществуваха. Замахваше слепешком срещу този арогантен космолит и се наслаждаваше на ударите, които думите му нанасяха върху самообладанието на другия.

— Ще се махнете — каза Атълбиш, като размаха пръст със съдържан гняв, — и то начаса. В този случай няма да има дипломатически съображения, ясно ли е?

— Спестете си заплахите, космолите. Земята не означава нищо за вас, но аз не съм сам тук. Позволете да ви представя моя партньор, Данийл Оливо. Той е от Аврора. Не говори много. Не е дошъл, за да говори. Това е моя работа. Но слуша страшно добре. Не пропуска нито дума. Ще бъда откровен, Атълбиш — Бейли с удоволствие употреби името му без всякакви титли, — каквито и фокуси да стават тук, на Солария, Аврора и още четирийсет и няколко външни свята се интересуват от това. Ако ни изритате оттук, следващата делегация, която ще посети Солария, ще се състои от бойни кораби. Аз съм от Земята и знам как действа системата ви. Наранените чувства означават бойни кораби с наказателна мисия.

Атълбиш премести поглед върху Данийл и като че се позамисли. Гласът му стана по-мек:

— Тук не става нищо, което засяга някого извън нашата планета.

— Груър мислеше другояче и моят партньор го чу. — Моментът не беше подходящ за дребнави възражения срещу една лъжа.

При последните думи на земния човек Данийл го погледна, но Бейли не обърна внимание. Той продължи:

— Смятам да продължа разследването. При други обстоятелства бих направил всичко, за да се върна на Земята. Когато я сънувам, място не мога да си намеря. Ако този натъпкан с работи палат, в който живея сега, беше мой, бих го дал заедно с всичките му работи, и вас, и мръсния ви свят като прибавка, за един билет до дома. Откъде-накъде ще ми нареждате да си отивам? Няма да мръдна, докато случаят, който съм изпратен да разследвам, не е приключил. Опитайте се да се отървете от мен против желанието ми и ще надникнете в гърлата на артилерията от космическите бази. Нещо повече, отсега нататък това разследване ще се води, както аз реша. То е възложено на мен. Ще се виждам с хората, които искам да видя. Ще ги виждам. Няма да се занимавам с видеоинтервюта. Свикнал съм да се виждам с хората, така ще бъде и сега. Ще искам официалното съгласие на вашата служба.

— Това е невъзможно, непоносимо...

— Данийл, обясни му.

Хуманоидът каза с безстрастен глас:

— Инспектор Атълбиш, както ви обясни моят партньор, ние сме изпратени тук да разследваме едно убийство. Много важно е да го направим. Ние, разбира се, не желаем да нарушаваме обичаите ви и навярно няма да се наложи да се виждаме с хора, въпреки че би било полезно, ако дадете съгласието си, тъй като инспектор Бейли настоява. Що се отнася до това да напуснем планетата против волята си, чувствуваме, че то би било неблагоприятно, макар да съжаляваме, ако на вас или на някой друг на Солария нашето оставане се стори неприятно.

Бейли слушаше високопарния стил с кисело разтеглени устни, което не беше усмивка. За този, който познаваше Данийл като робот, това бе опит да свърши работа, без да обиди никого от хората — нито Бейли, нито Атълбиш. За този, който го смяташе за аврорианин, жител на най-стария и най-могъщ външен свят, тази реч звучеше като серия от рафинирани любезни заплахи.

Атълбиш потърка с пръсти челото си.

— Ще обмисля нещата.

— Не мислете прекалено дълго, защото след час имам да правя посещения, и то не по видеофона. Край на връзката!

Махна на работа да прекъсне връзката, след което с изненада и удоволствие се втрени в мястото, където бе стоял Атълбиш. Всичко бе станало без план. Импулс, породен от съня му и ненужната арогантност на Атълбиш. Но сега, след като вече се бе случило, той беше доволен. Всъщност стана така, както искаше — взе нещата в свои ръце.

Помисли си: „Все пак сложих на мястото му този противен космолит!“

Искаше му се цялото население на Земята да е тук, за да види. И то какъв космолит. Но толкова по-добре, разбира се. Толкова по-добре.

Само че защо бе това трескаво желание да се вижда с хората? Бейли трудно можеше да си го обясни. Знаеше какво възнамерява да прави — да се среща с хората лично (не по видеофона) бе част от плановете му. Е, добре. И въпреки всичко, когато говореше за това, усещаше някакъв мощен подем на духа и му се струваше, че би сринал стените на тази сграда, макар да е безсмислено.

Защо?

Имаше нещо извън разследването, което го подтикваше, нещо, което не бе свързано дори със сигурността на Земята. Но какво?

Странно, отново си спомни съня — слънцето грееше през всичките непроницаеми етажи на гигантските подземни градове на родната му планета.

Данийл рече замислено (доколкото в гласа му можеше да има емоционална нотка):

— Чудя се, колега Елайджа, дали е напълно безопасно.

— Дето заплаших този тип ли? Подействува. Пък и не беше съвсем лъжа. Мисля, че за Аврора е важно да разбере и да знае какво става на Солария. Благодаря ти, че не ме издаде.

— Това решение дойде естествено. Като ви подкрепих, аз причиних на инспектор Атълбиш известна, но незначителна вреда. Ако ви бях изобличил в лъжа, щях да ви причиня по-голяма и непосредствена вреда.

— По-силният потенциал надделя, така ли, Данийл?

— Точно така, колега Елайджа. Зная, че същият процес, макар и по-неуловим, протича и в човешкия мозък. Все пак, повтарям, че новото ви предложение не е безопасно.

— Кое ново предложение?

— Не одобрявам идеята ви да се виждате с хората. Искам да кажа — да ги виждате, вместо да ги наблюдавате по видеофона.

— Разбирам те. Не искам твоето съгласие.

— Имам инструкция, колега Елайджа. Какво ви е казал инспектор Ханис Груър снощи в мое отсъствие не мога да знам. Че ви е казал нещо, личи от промяната в отношението ви към проблема. Но в светлината на получените инструкции мога да се досетя. Вероятно ви е предупредил за възможна заплаха за другите планети, произтичаща от ситуацията на Солария.

Бейли бавно посегна за лулата си. Правеше това от време на време и винаги изпитваше раздразнение, щом не намереше нищо и се сетеше, че не може да пуши. Каза:

— Соларианите са само два̀сет хиляди. Каква заплаха могат да представляват?

— Господарите ми на Аврора напоследък са обезпокоени за Солария. Нямам цялата информация, с която разполагат...

— Но не бива да ми казваш и малкото, което знаеш. Така ли е? — попита Бейли.

— Трябва да изясним много неща, преди да можем да обсъждаме въпроса свободно — отвърна Данийл.

— Е, и с какво се занимават соларианите? С нови оръжия ли? С платена подривна дейност? Поредица от убийства? Какво могат да направят два̀сет хиляди души срещу стотици милиони, космолити?

Данийл мълчеше.

Бейли добави:

— Имам намерение да разбера това, ясно ли е?

— Но не по начина, който сега предложихте, колега Елайджа. Имам инструкции най-грижливо да пазя вашата безопасност.

— И без тях трябва да я пазиш. Първият закон!

— Много повече, отколкото изисква той. Ако е застрашена вашата безопасност и тази на друг, ще пазя вас.

— Естествено. Това е ясно. Ако с мен се случи нещо, няма как да останеш на Солария, ще възникнат усложнения, които Аврора все още не е готова да посрещне. Докато съм жив, аз съм тук по молба на самата Солария, така че можем да си придаваме тежест, ако трябва, и да им наложим да ни оставят тук. Ако умра, всичко се променя.

Следователно заповядано ти е да запазиш Бейли жив. Прав ли съм, Данийл?

Данийл каза:

— Не мога да си позволя да дешифрирам смисъла на заповедите, които получавам.

— Добре, добре, не се тревожи. Откритото пространство няма да ме убие, ако наистина намеря за необходимо да се видя с някого. Ще го преживея. Дори може да свикна с него.

— Има и нещо друго освен откритото пространство, колега Елайджа — рече Данийл. — Не бива да се виждате със соларианите. Това не ми харесва.

— Искаш да кажеш, че на космолитите няма да им хареса. Не мога да им помогна. Да си сложат филтри в носа и ръкавици. Да дезинфекцират въздуха. И ако това — да ме виждат на живо — оскърбява деликатните им нрави, нека се мръщят и червят. Но аз съм решил да се виждам с тях. Смятам, че е нужно да го правя и ще го направя.

— Не мога да ви позволя това.

— Ти не можеш да позволиш на мен?

— Естествено разбирате защо, колега Елайджа.

— Не разбирам.

— Помислете само. Инспектор Груър, най-важната фигура от страна на Солария в разследването на това убийство, беше отровен. Не следва ли тогава, че ако ви позволя да осъществите намерението си и безразборно да се появявате тук и там, то следващата жертва непременно ще бъдете вие. В такъв случай как бих могъл да ви позволя да напуснете този дом, където сте в безопасност?

ЕДИН РОБОТ Е ОТСТРАНЕН

Бейли каза:

— Значи по-силният потенциал отново надделява, Данийл. Ще ме нараниш, за да ме запазиш жив.

— Не мисля, че ще се наложи да ви нараня, колега Елайджа. Известно ви е, че ви превъзхождам по сила и няма да окажете безполезна съпротива. Но ако все пак се наложи, ще бъда принуден да го направя.

— Мога да те унищожа с бластера си веднага — рече Бейли. — Още сега! В моите потенциали няма нищо, което да ме спре.

— Предполагах, че бихте могли да заемете такава позиция в определен момент от сегашните ни отношения, колега Елайджа. Почти тази мисъл ми хрумна по време на пътуването ни насам, когато за момент станяхте агресивен в колата. В сравнение с вашата безопасност моето унищожение е без значение, но това унищожение би могло да ви разстрои и да обърка плановете на господарите ми. Ето защо една от най-важните ми грижи по време на първия ви сън бе да освободя бластера ви от заряда.

Бейли стисна устни. Бяха го оставили с незареден бластер! Ръката му мигновено се плъзна към кобура. Извади оръжието и впи поглед в зарядния индикатор. Беше закован на нулата.

Залюля в ръка парчето ненужен метал, сякаш се канеше да го запрати право в лицето на Данийл. Каква полза? Роботът щеше да се изплъзне ловко.

Бейли върна бластера на мястото му. Можеше да го зареди, когато му дойде времето.

Бавно обмисляйки, той каза:

— Не ме прави на глупак, Данийл.

— Какво искате да кажете, колега Елайджа?

— Държиш се като господар. Прекалено много ме ограничаваш. Ти робот ли си?

— И преди се съмнявахте в мен — отвърна Данийл.

— Миналата година на Земята се усъмних дали Р. Данийл Оливо е наистина робот. Оказа се, че е робот. Надявам се, че все още е такъв. Въпросът ми все пак е: „Ти Р. Данийл Оливо ли си?“

— Да.

— Да? Данийл беше проектиран да наподобява съвсем точно космолит. Защо да не може един космолит да бъде предрешен така, че да наподобява съвсем точно Данийл?

— По каква причина?

— За да води разследването с повече инициатива и умение от който и да е робот. В същото време, приемайки ролята на Данийл, ти спокойно би могъл да ме държиш под контрол, като създаваш у мен фалшиво чувство за превъзходство. В края на краищата ти работиш чрез мен и трябва да бъда податлив.

— Всичко това не е вярно, колега Елайджа.

— Тогава защо всички солариани, които срещаме, те приемат за човек? Те са експерти по роботика. Толкова лесно ли могат да бъдат заблудени? Идва ми наум, че не може аз единствен да съм прав, а всички те да грешат. Много по-вероятно е аз единствен да греша, а всички те да са прави.

— Съвсем не, колега Елайджа.

— Докажи го — каза Бейли, като тръгна бавно към една крайна маса и вдигна анихилатора за отпадъци. — Можеш да го направиш съвсем лесно, ако си робот. Покажи метала под кожата си.

Данийл започна:

— Уверявам ви...

— Покажи метала — прекъсна го Бейли рязко. — Това е заповед! Или не се чувствуваш длъжен да се подчиняваш на заповеди?

Данийл разкопча ризата си. Гладката бронзова кожа на гърдите му беше покрита с редки светли косми. Данийл натисна силно с пръсти непосредствено под дясната си гърд, плът и кожа безкръвно се разтвориха по цялата дължина на гърдния кош и отдолу се показа блясък на метал.

Докато ставаше това, пръстите на Бейли, поставени върху крайната маса, се придвижиха половин инч вдясно и натиснаха сигналния бутон. Почти незабавно влезе робот.

— Не мърдай, Данийл — изкрещя Бейли. — Това е заповед! Остани на мястото си!

Данийл остана неподвижен, сякаш животът (или неговата имитация) го беше напуснал. Бейли извика към робота:

— Можеш ли да повикаш тук още двама, без да напускаш стаята? Ако можеш, направи го.

Роботът каза:

— Да, господарю.

В отговор на радиоповикването се появиха още два робота. Тримата се строиха в редица.

— Момчета! — каза Бейли. — Виждате ли това създание, което смятахте за господар?

Шест ръждивочервеникави очи се обърнаха тържествено към Данийл. Те отговориха в хор:

— Виждаме го, господарю.

— Виждате ли също, че този така наречен господар е всъщност робот като вас, защото отвътре целият е от метал? Само е направен да прилича на човек.

— Да, господарю.

— Не сте длъжни да изпълнявате заповедите му. Това ясно ли ви е?

— Да, господарю.

— Аз, от друга страна — каза Бейли, — съм истински човек.

За момент роботите се поколебаха. Бейли се запита дали след като им беше показал, че едно нещо може да прилича на човек и въпреки това да е робот, те биха приели каквото и да е в човешки образ за човек, каквото и да е.

В този момент един от роботите се обади: „Вие сте човек, господарю“ и Бейли отново си пое дъх.

Каза:

— Много добре. Данийл, свободен си.

Данийл зае по-естествено положение и каза спокойно:

— Значи съмнението, което изказахте относно моята самоличност, е било просто уловка, измислена, за да разкриете същността ми на тези другите тук, разбирам.

— Така е — каза Бейли и отвърна поглед. Помисли си: „Това нещо е машина, не човек. Не се мами машина.“

Но не можа да потисне напълно чувството на срам. Дори както си стоеше с разтворен гръден кош, у Данийл сякаш имаше нещо

толкова човешко, нещо, което можеше да бъде измамено.

Бейли каза:

— Затвори си гръдния кош, Данийл, и чуй какво ще ти кажа. Физически не можеш да се мериш с три робота. Разбираш, нали?

— Това е ясно, колега Елайджа.

— Добре!... А сега, момчета — и той отново се обърна към другите роботи. — Не трябва да казвате на никого, бил той човек или господар, че това същество е робот. Докато не получите други инструкции от мен и само от мен.

— Благодаря ви — обади се тихо Данийл.

— Обаче — продължи Бейли — на този човекоподобен робот не бива да се позволява да ми пречи по какъвто и да е начин. Ако се опита, ще го спрете със сила, но внимавайте да не го повредите. Действайте само ако това е абсолютно необходимо. Не му позволявайте да установява контакт с други хора освен мен, нито с други роботи освен вас, като се среща с тях или по видеофона. И не го оставяйте сам нито за минутка. Дръжте го в тази стая, стойте тук и вие. Другите ви задължения се отменят до следващо нареждане. Всичко това ясно ли е?

— Да, господарю — отвърнаха хорово.

Бейли отново се обърна към Данийл.

— Сега не можеш да направиш нищо, затова не се опитвай да ме спреш.

Данийл отпусна ръце. Той каза:

— Не мога с бездействието си да допусна да ви бъде причинена вреда, колега Елайджа. И все пак при тези обстоятелства е възможно само бездействие. Логиката е неумолима. Не мога да предприема нищо. Надявам се, че ще останете невредим и в добро здраве.

„Именно“, помисли си Бейли. Логиката си беше логика, а роботите нямаха нищо друго. Логиката подсказваше на Данийл, че ръцете му са вързани. Разумът би му подсказал, че рядко може да се предвиди всичко, че противникът може да сгреша. Но няма такава неща. Роботът е логичен, но не разумен.

Бейли отново усети пристъп на срам и понечи да го утеши. Каза:

— Виж какво, Данийл, дори да се излагам на опасност, което не е вярно — последното добави забързано, като хвърли поглед към другите роботи, — това е част от задълженията ми. Затова ми плащат.

Работата ми е да предпазвам човечеството от беди, твоята работа е да предпазиш отделния човек от беда. Разбираш ли?

— Не, колега Елайджа.

— Не разбираш, защото така си устроен. Сигурен съм, че ако беше човек, щеше да разбереш.

Данийл сведе глава примирено и остана прав и неподвижен, докато Бейли бавно се отправи към вратата на стаята. Трите робота се разделиха да му направят път, а фотоелектричните им очи не се отделяха от Данийл.

Бейли бе на път да получи известна свобода и сърцето му биеше лудо, предвкусайки я, но изведнъж замря. Някакъв робот се приближаваше към вратата от другата страна.

Случило ли се бе нещо?

— Какво има, момче? — попита грубо.

— Пристигна писмо за вас, господарю, от шефа на Службата за сигурност Атълбиш.

Бейли взе персоналната капсула, която му подадоха, и тя се отвори веднага. Пред очите му се разви красиво изписана лента. (Соларианите навярно имаха в архивите си отпечатъците от пръстите му, а капсулата е била нагласена да се отваря само от докосването на неговите ръце.)

Прочете посланието и на продълговатото му лице се изписа задоволство. Това бе официалното му разрешение да провежда разговори „на живо“, съобразени с желанията на събеседниците, които въпреки това се приканваха да оказват на „инспекторите Бейли и Оливо“ всякакво възможно съдействие.

Атълбиш бе капитулирал; дори бе сложил името на землянина на първо място. Като начало това бе отлично предзнаменование за едно разследване, което най-после щеше да се води така, както трябва.

Бейли отново се озова в летателен апарат, както в онова пътуване от Ню Йорк до Вашингтон. Този път обаче имаше разлика. Самолетът не бе изолиран. Прозорците бяха прозрачни.

Беше ясен слънчев ден и от мястото на Бейли прозорците приличаха на множество сини петна. Еднакви и безинтересни.

Опитваше се да не се свива. Заравяше глава в коленете си само когато ставаше съвсем непоносимо.

Сам се бе подложил на изпитанието. Триумфът му, необикновеното усещане за свобода, породено от победата му първо над Атълбиш, а после и над Данийл, чувството, че е издигнал авторитета на Земята пред космолитите, почти го изискваха.

Бе започнал с това, че прекоси откритата площ до очакващия го самолет, изпитвайки почти приятно замайване, от което главата му олекна, а после, в изблик на маниакална самонадеяност, бе заповядал да оставят прозорците открити.

„Трябва да свикна с това“, помисли си той и впи поглед в синевата, докато сърцето му се разтуптя и буцата в гърлото му нарасна непоносимо.

Все по-често му се налагаше да затваря очи й да заравя глава в дланите си. Полека-лека самоувереността му се изпари и дори докосването до кобура на току-що заредения бластер не можеше да му я възвърне.

Опита се да се съсредоточи върху плана си за действие. Първо, да изучи нравите на планетата. Да скицира фона, върху който да постави фактите, и да отхвърли това, което нямаше значение.

Да се срещне със социолог!

Беше попитал един робот за името на най-известния социолог на Солария. Това им беше хубавото на роботите: не задаваха въпроси.

Роботът съобщи името и данните му, и спря, за да отбележи, че социологът най-вероятно обядва в момента и следователно е възможно да помоли за отлагане на връзката.

— Обядва! — каза Бейли остро. — Не ставай смешен. До обяд има два часа.

Роботът отговори:

— Имам предвид местното време, господарю.

Бейли го погледна озадачено, после разбра. На Земята, с нейните подземни градове, денят и нощта, събуждането и сънят бяха установени от хората периоди, пригодени да служат на нуждите на общността и планетата. На планета като тази, изложена непосредствено на слънчевите лъчи, денят и нощта изобщо не подлежаха на избор, а бяха наложени на човека веднъж завинаги.

Бейли се опита да си представи един свят като кълбо, което при въртенето си ту се осветява, ту потъва в мрак. Трудно му беше да си го представи и изпита презрение към високомерните космолити, които позволяваха едно така важно нещо като времето да им бъде диктувано от капризното движение на планетата.

Каза:

— Няма значение, свържете се с него.

Няколко робота бяха дошли да посрещнат самолета и Бейли, излизайки отново под открито небе, откри, че трепери неудържимо.

Той промълви на най-близкия робот:

— Дай да се хвана за ръката ти, момче.

Социологът го очакваше в дъното на една зала и се усмихваше напрегнато.

— Добър ден, господин Бейли.

Бейли кимна, останал без дъх.

— Добър вечер, сър. Бихте ли закрили прозорците?

Социологът каза:

— Вече са закрити. Зная нещичко за земните привички. Моля, последвайте ме.

Бейли се справи без помощта на робот, следвайки го на значително разстояние през лабиринт от коридори. Когато най-сетне се настани в една просторна и претрупана стая, беше щастлив, че можа да си почине.

Стените бяха украсени с извити плитки ниши. Скулптури в розово и златно изпълваха всяка от тях: абстрактни фигури, които радваха окото, без да издават конкретен замисъл. Нещо огромно, прилично на шкаф, с бели, висящи цилиндрични части и множество педали навеждаше на мисълта за музикален инструмент.

Бейли погледна социолога, който стоеше пред него. Космолитът изглеждаше точно така, както и по време на видеоконтакта.

Беше висок и слаб, с чисто бяла коса. Лицето му бе поразително клиновидно, носът му — голям, очите — хлътнали и живи.

Името му беше Анселмо Куемът.

Те се гледаха втренчено, докато Бейли почувствува, че ще може да говори спокойно. Първите му думи нямаха нищо общо със следствието. Всъщност това съвсем не влизаше в плана му.

Каза:

— Мога ли да пийна нещо?

— Да пийнете? — Гласът на социолога беше прекалено писклив, за да е приятен. Попита: — Вода ли искате?

— Бих предпочел нещо алкохолно.

Погледът на социолога изведнъж стана неспокоен, сякаш изискванията на гостоприемството бяха нещо неизвестно за него.

И така си беше. В свят, където видеоконтактът бе всичко, хората не бяха свикнали да делят храната и напитките.

Един робот му донесе малка, гладко емайлирана чаша. Питието имаше светлорозов цвят. Бейли го помириша предпазливо и още по-предпазливо го опита. Малката глътка течност се изпари топло в устата му и прати приятно послание надолу по хранопровода. Следващата му глътка беше по-голяма.

Куемът каза:

— Ако искате още...

— Не, благодаря, не сега. Беше любезно от ваша страна, сър, че приехте да ме видите.

Куемът се помъчи да се усмихне, но видимо не успя.

— Много време мина, откакто не съм правил подобно нещо. Да.

Едва ли не се гърчеше, докато говореше.

— Сигурно ви е доста трудно — подметна Бейли.

— Да. — Куемът се обърна рязко и се отдалечи към един стол в отсрещния край на стаята. Извъртя стола така, че да гледа повече встрани, отколкото към Бейли, и седна. Сключи облечените си в ръкавици ръце, а ноздрите му сякаш потръпнаха.

Бейли довърши питието, почувствува топлина в крайниците си и дори усети, че част от самочувствието му се възвръща.

Каза:

— Какво точно чувствувате, когато съм тук, доктор Куемът?

Социологът промърмори:

— Това си е чисто личен въпрос.

— Зная. Но май ви обясних по време на видеоконтакта, че се занимавам с разследване на убийство и че ще трябва да задавам извънредно много въпроси, някои от които ще бъдат лични.

— Ще помогна с каквото мога — каза Куемът. — Надявам се, че въпросите ще бъдат прилични. — Докато говореше, той гледаше

встри. Очите му, щом срещнеха лицето на Бейли, не се задържаха там, а се изплъзваха.

Бейли каза:

— Не питам за чувствата ви само от любопитство. Това е важно за следствието.

— Не виждам защо.

— Трябва да зная колкото може повече за вашия свят. Трябва да разбера как се отнасят соларианите към най-обикновени неща. Разбирате ли?

Сега Куемът изобщо не поглеждаше към Бейли. Той рече бавно:

— Преди десет години почина жена ми. Да се виждам с нея никога не е било лесно, но, разбира се, с времето човек свиква, а и тя не се натрапваше. Не ми беше определена друга жена, защото съм прехвърлил възрастта, в която мога да... да... — той погледна Бейли, сякаш го молеше да довърши, но тъй като Бейли не го направи, продължи с по-тих глас: — да създам потомство. Като останах и без жена, аз съвсем отвикнах от явлението, наречено виждане.

— Но как се чувствувате? — настояваше Бейли. — В паника ли изпадате? — Сети се как самият той се бе почувствувал в самолета.

— Не. Не може да се нарече паника. — Куемът хвърли поглед към Бейли и почти веднага пак се извърна. — Ще бъда откровен господин Бейли. Струва ми се, че усещам миризмата ви.

Бейли машинално се облегна назад, болезнено смутен.

— Усещате миризмата ми ли?

— Чисто въображение, разбира се — каза Куемът. — Не мога да кажа дали наистина имате някаква миризма, или колко силна е тя, но дори да беше така, филтрите в носа ми щяха да ме предпазят от нея. Въпреки това въображението... — Той сви рамене.

— Разбирам.

— Нещо повече. Простете ми, господин Бейли, но в присъствието на друг човек имам силното усещане, че нещо лигаво всеки момент ще се допре до мен. Не искам да ме докосне. Това е много неприятно.

Бейли потри ухо замислено и се помъчи да потисне раздражението си. В края на краищата това бе невротична реакция на нещо съвсем обикновено.

Каза:

— Щом е така, аз съм изненадан, че с такава готовност се съгласихте да ме приемете. Сигурно сте знаели, че ви очакват неприятни усещания.

— Така е. Но бях любопитен. Вие сте човек от Земята.

Бейли си помисли язвително, че това би трябвало да е още един аргумент против срещата, но каза само:

— Какво значение има?

В гласа на Куемът прозвуча внезапен ентузиазъм.

— Не мога да го обясня лесно. Дори и на себе си. Вече десет години се занимавам със социология. Наистина съм работил. Моите постановки са съвсем нови и поразителни, но в основата си са верни. Именно една от тези разработки, е причината за изключителния ми интерес към Земята и земляните. Виждате ли, ако се вгледате по-внимателно в соларианското обществено устройство и начин на живот, ще ви стане ясно, че това обществено устройство и начин на живот са създадени непосредствено и точно по земен образец.

ПРОСЛЕДЯВА СЕ ЕДНА КУЛТУРА

Бейли не можа да се сдържи да не извика:

— Какво!

Куемът погледна през рамо, изчака известно време в мълчание и накрая каза:

— Не сегашната Земна култура. Не.

— О? — възкликна Бейли.

— А тази в миналото, да. Древната история на Земята. Като землянин вие я знаете естествено.

— Гледал съм книги — отвърна предпазливо Бейли.

— Тогава разбирате.

Бейли, който съвсем не разбираше, каза:

— Нека да ви обясня какво точно ми е нужно, доктор Куемът. Искам да ми кажете, доколкото можете, защо Солария е така различна от останалите външни светове, защо имате толкова много работи и такива порядки. Съжалявам, ако ви се струва, че искам да сменя темата.

Бейли съвсем определено искаше да смени темата. Всяко разискване за сходството или различието между Соларианската и Земната култура щеше да се окаже прекалено обемно. Би могъл да прекара деня тук и да си излезе, без да е получил някаква полезна информация.

Куемът се усмихна.

— Искате да сравнявате Солария с другите външни светове, а не със Земята.

— Аз познавам Земята, сър.

— Както желаете. — Соларианинът се прокашля. — Имате ли нещо против да седна с гръб към вас? Би било по... по-удобно.

— Както искате, доктор Куемът — отвърна сковано Бейли.

— Добре. — След тихата заповед един робот обърна стола и когато социологът седна там, скрит от погледа на Бейли зад солидната

облегалка, гласът му се оживи и дори стана по-дълбок и по-силен. Каза:

— Заселването на Солария е започнало преди около триста години. Първите заселници са били нексонианци. Знаете ли нещо за Нексон?

— Боя се, че не.

— Тя е близо до Солария, само на около два парсека^[1] оттук. Всъщност Солария и Нексон представляват двата най-близкостоящи населени свята в Галактиката. Солария, дори когато е била необитавана, е била извор на живот и необикновено удобна за заселване. Тя без съмнение е била твърде примамлива за заможните нексонианци, които все по-трудно поддържали приличен жизнен стандарт, след като собствената им планета се пренаселила.

— Пренаселила ли се? — прекъсна го Бейли. — Мислех, че космолитите контролират раждаемостта.

— Солария го прави, но външните светове не упражняват особено строг контрол. По времето, за което говоря, населението на Нексон е приближавало два милиона. Планетата била достатъчно пренаселена, за да се видят принудени да регулират броя на роботите, които всяко семейство е можело да притежава. Така че някои нексонианци са имали възможност да си направят летни резиденции на Солария, която била плодородна, с умерен климат и безопасна фауна. Преселниците на Солария са можели да се връщат на Нексон без особени затруднения, а на Солария живеели, както им харесва. Използували са толкова работи, колкото можели да си позволят или от колкото имали нужда. Големината на именията се определяла според желанието, тъй като на една празна планета мястото не било проблем, а при неограничения брой работи обработването ѝ също не представлявало проблем. Роботите станали толкова много, че били снабдени с радиовръзка и това сложило началото на нашата прочута индустрия. Започнали сме да произвеждаме нови видове работи, с нови приспособления, с нови способности. Изобретателността се определя от нивото на културата — един израз, който, надявам се, съм изобретил аз. — Куемът се засмя тихо.

По даден знак, който Бейли не можа да забележи поради прикритието на стола, един робот донесе на Куемът напитка, подобна

на тази, която Бейли бе пил преди това. На Бейли не му донесоха нищо и той реши да не иска още.

Куюмът продължи:

— Предимствата на живота тук са били очевидни за всички, които са го наблюдавали. Солария била на мода. Все повече нексонцианци си строели домове тука, а Солария се превърнала във „вилна планета“, както обичам да ѝ казвам. Все повече и повече заселници започнали да остават на планетата през цялата година и да водят деловите си работи на Нексон чрез пълномощници. На Солария били построени фабрики за работи. Започнали да експлоатират фермите и мините до такава степен, че било възможно да се изнася продукцията. Накратко, господин Бейли, станало ясно, че след век или по-малко Солария щяла да бъде така натъпкана, както и Нексон. Изглеждало нелепо и истинско прахосничество да откриеш такъв нов свят и после да го загубиш поради липса на предвидливост. За да ви спестя приказките за цял куп сложни политически маневри, ще ви кажа само, че Солария успяла да си извоюва независимост и да я запази без война. Като източник на специализирани работи, ние сме полезни за другите външни светове и това ни е спечелило приятели и ни е помагало, разбира се. Щом сме станали независими, първата ни грижа е била да си осигурим подходящ прираст на населението. Контролираме имиграцията и раждаемостта и задоволяваме всичките си нужди, като увеличаваме броя и разнообразието на нашите работи.

Бейли попита:

— Защо соларианите не обичат да се срещат? — Беше раздразнен от начина, по който Куюмът му разясняваше социологията.

Куюмът надзърна иззад ръба на стола си и почти веднага се отдръпна.

— Това е неизбежна последица. Ние имаме огромни имения. Имение от десет хиляди квадратни мили не е рядкост, макар че най-големите включват и огромни непроизводителни области. Моето имение е деветстотин и петдесет квадратни мили, но всяка педя от него е плодородна земя. Във всеки случай големината на имението най-вече определя положението на човека в обществото. А едно от предимствата на голямото имение е, че можеш да скитаеш из него едва ли не безцелно, като опасността да навлезеш в територията на съседа си и да го срещнеш е малка или никаква. Разбирате ли?

Бейли сви рамене.

— Предполагам, че да.

— Накратко, соларианинът се гордее с това, че не се среща със съседа си. В същото време имението му се обслужва така добре от работи и е толкова самостоятелно, че той няма никаква нужда да се среща със съседа си. Това нежелание е водело до разработването на все по-съвършени видеосъоръжения, а с усъвършенствуването на видеосъоръженията потребността изобщо да се вижда със съседа си ставала все по-малка. Получил се затворен кръг, нещо като обратна връзка. Разбирате ли?

Бейли каза:

— Вижте какво, доктор Куемът. Няма защо да опростявате нещата. Не съм социолог, но съм минал редовния елементарен курс в колежа. Е, в земен колеж естествено — добави Бейли с принудена скромност, за да предотврати същата забележка, но изказана с по-оскъбнителен тон, — но мога да се справя с малко математика.

— Математика ли? — Гласът на Куемът изскърца на последната сричка.

— Е, не тази, която използвате в роботиката, с нея не бих могъл да се справя, но със социологическите зависимости мога. Запознат съм например със Зависимостта на Терамин.

— С какво, сър?

— Сигурно я наричате по друг начин. Диференциалът на понасяните неудобства и дадените привилегии: y от върху де по и, взето на n -та...

— За какво говорите? — Бейли чу острия, нетърпящ възражения тон на космолита и млъкна объркано.

Без съмнение зависимостта между понасяните неудобства и дадените привилегии беше едно от основните положения в науката за управление на хората без сътресения. Самостоятелна кабинка в обществената баня, предоставена на някого поради някаква причина, би накарал x броя души да чакат търпеливо да ги споходи същото щастие, при което стойността на x варира по определени начини според известни промени в средата и в човешкия темперамент, което е изразено количествено в Зависимостта на Терамин.

Но, от друга страна, в свят, където всичко е привилегия и не съществуват неудобства, Зависимостта на Терамин би загубила

значението си. Навярно беше избрал неподходящ пример.

Опита отново:

— Ето какво, сър, сведенията за качествено нарастване на предубеждението към непосредствения контакт са едната страна на въпроса, но не ми вършат работа. Искам точен анализ на това предубеждение, за да мога да му противодействувам успешно. Искам да убедя хората да се виждат с мен, както вие правите в момента.

— Господин Бейли — каза Куемът, — не може да се манипулира с човешките чувства така, сякаш са заложиени в позитронен мозък.

— Не казвам, че може. Роботиката е дедуктивна наука, социологията — индуктивна. Но математиката може да се приложи и в двата случая.

За момент настъпи мълчание. После Куемът се обади с треперещ глас:

— Вие заявихте, че не сте социолог.

— Зная. Но ми казаха, че вие сте такъв. Най-добрият на планетата.

— Аз съм единственият. Почти може да се каже, че аз съм създал тази наука.

— О? — Бейли се поколеба, преди да зададе следващия въпрос. Звучеше нахално дори за самия него. — Гледали ли сте книги по въпроса?

— Гледал съм някои аврориански книги.

— Гледали ли сте книги от Земята?

— От Земята ли? — Куемът се засмя неловко. — Никога не би ми хрумвало да прочета нещо от научната продукция на Земята. Не искам да ви обиждам.

— Е, жалко. Смятах, че ще мога да получа по-специална информация, която да ми позволи да разговарям с другите лице в лице, без да се налага да...

Куемът издаде някакъв странен, стържещ, нечленоразделен звук, а огромният стол, в който седеше, полетя със скърцане назад и се катурна с трясък.

Едно сподавено „Моите извинения“ достигна до Бейли.

Пред погледа му се мярна Куемът, който побягна с тромави стъпки, после изхвърча от стаята.

Бейли повдигна вежди. Какво, по дяволите, беше казал този път? Йосафате! Кой бутон беше натиснал по погрешка?

Колебливо, той се понадигна, но замръзна на място при появата на един робот.

— Господарю — каза роботът, — наредено ми е да ви предам, че господарят след малко ще се свърже с вас по видеофона.

— По видеофона ли, момче?

— Да, господарю. Междувременно може би ще пожелаете още нещо за пиене.

До лакътя на Бейли се появи чашка с розовата течност, но този път добавиха и блюдо със сладкиши, топли и ароматни.

Бейли отново седна, внимателно опита питието и го остави обратно. Сладкишите бяха твърди и топли, но коричката им се топеше в устата, а отвътре бяха още по-топли и меки. Вкусът им бе непознат и той се запита дали не бяха приготвени с местни аромати и подправки.

Тогаваше се сети за ограничените земни дажби от дрождени храни и се запита дали би се намерил пазар за такива видове дрожди, които да наподобяват вкуса на извънземните храни.

Но мислите му бяха прекъснати рязко, когато социологът Куемът се появи изневиделица и застана с лице към него. С лице към него този път! Беше седнал на по-малък стол, в стая, чиито стени и под ярко контрастираха с тези около Бейли. И сега се усмихваше, от което фините бръчици по лицето му ставаха по-дълбоки и колкото и парадоксално да бе, му придаваха по-младежки вид, подчертавайки живите му очи.

Той каза:

— Хиляди извинения, господин Бейли. Мислех си, колко добре понасям личното присъствие, но е било заблуда. Бях на ръба и вашите думи ме извадиха от равновесие, така да се каже.

— Кой по-точно, сър?

— Казахте нещо за интервюиране на хора лице в... — Той поклати глава и бързо облиза устни. — Бих предпочел да не го казвам. Мисля, че разбирате какво имам предвид. Изразът извика във въображението ми ужасяваща картина: как ние двамата вдишваме... вдишваме взаимно дъха си. — Соларианинът потръпна. — Не намирате ли, че е отблъскващо?

— Никога не съм мислил за това.

— Такъв противен навик. Когато го казахте, картината изникна пред мен и си дадох сметка, че в края на краищата ние сме в една стая и макар да не стоя с лице към вас, кълба от въздух, който е бил в дробовете ви, сигурно стигат до мен и ги вдишвам. С моята изострена чувствителност...

Бейли каза:

— Атмосферата на Солария е пълна с молекули, които са били в хиляди дробове. Йосафате! Били са в дробовете на животни и в хрилете на риби.

— Така е — отвърна Куемът, като потърка унило бузата си, — и предпочитам изобщо да не мисля за това. Но тази непосредствена близост, вашето действително присъствие там, ние двамата вдишваме и издишваме. Поразително е облекчението, което изпитвам при видеоконтакт.

— Аз все още се намирам в този дом, доктор Куемът.

— Тъкмо това е поразителното. Вие сте в същата сграда и все пак самото използване на тримерното изображение променя всичко. Сега поне зная какво е да се видиш с някого. Не бих опитал отново.

— Значи сте си правили експеримент.

— Донякъде, да — каза космолитът. — Това беше второстепенна причина. Но резултатите бяха интересни, макар че ме разстроиха. Експериментът беше добър и мога да си го отбележа.

— Да си отбележите кое? — попита Бейли озадачен.

— Преживяванията си! — На озадачения му поглед Куемът на свой ред отвърна с озадачен поглед.

Бейли въздъхна. Пак разминаване. Винаги се разминаваха.

— Попитах, защото си помислих, че може да имате някакви уреди за измерване на емоционалните реакции. Електроенцефалограф може би. — Той се огледа наоколо, но без резултат. — Сигурно имате джобен апарат, който работи без пряко електрозахранване. На Земята нямаме нищо от този род.

— Надявам се — отвърна соларианинът студено, — че съм в състояние да определя характера на собствените си чувства без уреди. Бяха достатъчно силни.

— Разбира се, но за количествен анализ... — започна Бейли.

Куемът каза раздразнено:

— Не зная накъде биете. Освен това опитвам се да ви обясня друго, моята теория, нещо, което всъщност не съм виждал в никоя книга, нещо, с което доста се гордея...

— И какво е то, сър?

— Ами става въпрос за начина, по който е устроена Соларианската култура по подобие на друга, съществувала в историята на Земята.

Бейли въздъхна. Ако не оставеше другия да си излее душата, можеше да се надява на много малко съдействие по-нататък. Каза:

— И коя е тя?

— Спарта! — отвърна Куемът и вирна глава, а бялата му коса заблестя на светлината почти като ореол. — Сигурно сте чували за Спарта!

Бейли изпита облекчение. На младини бе проявявал силен интерес към древната история на Земята (тази наука привличаше много земни жители великата Земя, защото била единствена; господарите земляни, защото не е имало космолити), но миналото на Земята бе дълго. Куемът можеше да се позове и на период, който Бейли не познаваше, тогава щеше да изпадне в неловко положение.

Но сега той отвърна предпазливо:

— Да. Гледал съм филмокниги.

— Добре. Добре. Та ето какво, в дните на своя разцвет Спарта се е състояла от сравнително малък брой спартиати — единствените пълноправни граждани, плюс малко повече индивиди от по-низша категория — периеките, и голям брой безправни роби — илотите. Илотите са надминавали числено спартиатите, съотношението е приблизително двамайсет към едно, а те били хора с човешки чувства и с човешки слабости.

За да бъдат сигурни, че нито едно въстание на илотите няма да има успех въпреки численото им надмощие, спартиатите станали военни специалисти. Всеки от тях станал част от военната машина и обществото постигнало целта си. Нито един бунт на илотите не е имал успех.

Сега ние, хората на Солария, в известен смисъл сме като спартиатите. И ние си имаме нашите илоти, но нашите илоти не са хора, а машини. Те не могат да се бунтуват и не представляват заплаха, макар че числено ни превъзхождат хиляди пъти повече, отколкото

спартанските илоти-човеци са превъзхождали спартиатите. Така че ние имаме предимствата на спартиатската привилегированост, без да сме принудени да се жертвуваме в името на една деспотична власт. Вместо това можем да се развиваме по подобие на артистична и културна Атина, атиняните са били съвременници на спартанците, които...

Бейли каза:

— Гледал съм и филми за атиняните.

Говорейки, Куемът се разгорещаваше все повече.

— Цивилизациите винаги са били пирамидални по структура. Колкото повече се изкачва човек към върха на социалната стълбица, толкова по-спокоен става животът и по-голяма възможността да постигне щастие. Изкачвайки се нагоре, човек открива освен това, че все по-малко и по-малко хора се радват все повече и повече на тези блага. Числен превес имат безимотните. И запомнете това, че колкото и добре да живеят долните слоеве на пирамидата, те са винаги безимотни в сравнение с върха. Например дори най-бедните на Аврора живеят по-добре от земните аристократи, но са безимотни по отношение на аврорианските аристократи и се сравняват с господарите на своя собствен свят.

Така че в обикновените човешки общества винаги съществуват социални търкания. Социалната революция и контра-мерките за предпазване от такава революция или борбата с нея, след като вече е започнала, причиняват голяма част от човешките страдания, с които изобилствува историята.

И ето тук, на Солария, съществува само върхът на пирамидата. На мястото на безимотните стоят роботите. Ние имаме общество от нов тип, наистина ново общество, най-голямото социално откритие, откакто земеделците на Шумерия и Египет са създали градовете.

Сега той се облегна назад, усмихвайки се. Бейли кимна с насмешка.

— Публикували ли сте това?

— Може да го направя — каза Куемът с престорено безразличие — някой ден. Засега не съм. Това е третият ми научен труд.

— И другите два ли бяха така забележителни?

— Те не бяха в областта на социологията. Навремето бях скулптор. Работите, които виждате около вас — той посочи статуите, — са мое дело. Бил съм и композитор. Но вече остарявам, а и Рикейн

Делмар винаги е бил по-запален привърженик на приложните изкуства, отколкото на изящните, така че реших да се заловя със социология.

Бейли каза:

— Звучи ми така, сякаш Делмар е бил ваш добър приятел.

— Познавахме се. На моите години човек познава всички възрастни солариани. Но няма причина да отричам, че с Рикейн Делмар се познавахме добре.

— Какъв човек беше Делмар? — Странно, но името на този човек извика в съзнанието на Бейли образа на Гладиа и този неочакван, внезапен спомен за нея, каквато я бе видял последния път — разгневена, с лице, разкривено от омраза към него — го жегна неприятно.

Куемът като че се позамисли.

— Беше почтен човек; предан на Солария и на нейния начин на живот.

— С други думи — идеалист.

— Да. Определено. Това личи и от факта, че доброволно избра професията си на... на инженер фетолог. Това е приложно изкуство, нали разбирате, а аз ви казах как гледаше той на тези неща.

— Необичаен ли е доброволният избор?

— Вие не бихте ли казали... Но забравям, че сте землянин. Да, необичаен е. Това е една от онези работи, които трябва да се свършат, но за които няма кандидати. Обикновено се налага да изберат някого за период от еди-колко си години и не е приятно да си избраникът. Делмар пожела сам, и то за цял живот. Смяташе, че тази длъжност е твърде важна, за да я оставят в ръцете на хора, които изпълняват насила повинността си, и успя да убеди и мен в това. Въпреки всичко аз никога не бих пожелал доброволно такова нещо. Просто не бих могъл да се пожертвувам. А за него това беше повече от жертва, тъй като бе едва ли не фанатик по отношение на личната хигиена.

— Все пак не съм сигурен дали разбирам характера на работата му.

Старческите бузи на Куемът леко поруменияха.

— Не е ли по-добре да обсъдите това с асистента му?

Бейли отвърна:

— Досега да съм го направил, сър, стига някой да беше намерил за необходимо да ми съобщи, че е имал такъв.

— Съжалявам — рече Куемът, — но наличието на асистента още веднъж показва силно развитото му чувство за отговорност. Никой от неговите предшественици не се беше погрижил за такъв. Делмар обаче счете за нужно да намери подходящ млад човек и сам да се заеме с обучението му, така че когато дойде време да се оттегли или пък да умре, да остави след себе си наследник. — Възрастният соларианин въздъхна тежко. — Но аз го надживях, а беше толкова по-млад. Играехме шах с него. Много често.

— Как го правехте?

Куемът повдигна вежди.

— По обикновения начин.

— Виждахте ли се?

Куемът изглеждаше ужасен.

— Що за идея! Дори да можех да понеса това, Делмар не би се съгласил нито за миг. Професията му на инженер фетолог не бе притъпила неговата чувствителност. Беше придирчив човек.

— Тогава как...

— С две дъски, така както двама души играят шах. — Соларианинът сви рамене в знак на внезапно примирение. — Е, да, вие сте землянин. Моите ходове се маркират на неговата дъска, а неговите на моята. Всичко е много просто.

Бейли каза:

— Познавате ли госпожа Делмар?

— Виждали сме се по видеофона. Знаете ли, тя е пространствен колорист, наблюдавал съм някои от нейните сеанси. Изящни работи в известен смисъл, но представляват интерес по-скоро като любопитни опити, отколкото като творби. Все пак са забавни и показват чувствителен интелект.

— Способна ли е да убие съпруга си, как смятате?

— Не съм мислил за това. Жените са странни същества. Но тук едва ли има място за спор. Само госпожа Делмар би могла да бъде достатъчно близо до Рикейн, за да го убие. Рикейн никога, при никакви обстоятелства не би позволил на който и да е друг човек да се види с него по каквато и да било причина. Беше прекалено педантичен. Може

би педантичен не е точната дума. Просто у него нямаше и следа от нещо ненормално; нещо извратено. Беше добър соларианин.

— Това, че ми позволихте да ви видя, според вас признак на извратеност ли е? — попита Бейли.

— Да, струва ми се, да. Бих казал, че в това има нещо гнусно.

— Може ли да са убили Делмар по политически причини?

— Какво?

— Чух да го наричат Традиционалист.

— О, всички сме такива.

— Искате да кажете, че няма солариани, които да не са традиционалисти?

— Бих казал, че има някои — рече бавно Куемът, — които смятат, че е опасно да си прекален Традиционалист. Силно ги безпокои малкият брой на населението ни, численото превъзходство на другите светове. Смятат, че сме беззащитни в случай на агресия от страна на останалите външни светове. Глупаво е да се мисли така, но тези хора не са многобройни. Не смятам, че представляват някаква сила.

— Защо казвате, че е глупаво? Притежава ли Солария нещо, което би изравнило силите, въпреки голямото числено неравенство? Някакъв нов вид оръжие?

— Оръжие, да. Но не е ново. Хората, за които говоря, са по-скоро слепи, отколкото глупави, щом не разбират, че това оръжие действа постоянно и на него не може да се устои.

Бейли присви очи:

— Сериозно ли говорите?

— Разбира се.

— Запознат ли сте с характера на оръжието?

— Всички би трябвало да сме запознати. Вие също, ако се позамислите над това. Може би за мен е по-лесно да разбера, защото съм социолог. Във всеки случай то не се използва, както обикновено се използва едно оръжие. То не убива и не наранява, но и така е непобедимо. Още по-непобедимо е, защото никой не го забелязва.

Бейли каза с раздражение:

— И какво точно е това неубиващо оръжие?

Куемът отвърна:

— Позитронният робот.

[1] Един парсек е равен на 3,263 светлинни години. ↑

ОГЛЕД НА ФЕРМА

За момент Бейли изстина. Позитронният робот беше символът на превъзходството на космолитите над земните хора. Това бе достатъчно добро оръжие.

Гласът му остана спокоен:

— Това е икономическо оръжие. Като източник на усъвършенствувани модели Солария е от значение за другите външни светове, така че те няма да ѝ навредят.

— Очевидно — каза с безразличие Куемът. — Това ни помогна да си извоюваме независимост. Но аз имам предвид нещо друго, нещо не така очебийно и по-грандиозно. — Куемът бе вперил поглед във върха на пръстите си, а умът му явно бе зает с нещо отвлечено.

Бейли каза:

— Това още една от социологическите ви теории ли е?

Неприкритият самодоволен поглед на Куемът извика само бегла усмивка върху лицето на земния човек. Социологът каза:

— Да, наистина. Оригинална е, доколкото ми е известно, и все пак е напълно понятна, ако се проучат внимателно данните за населението на външните светове. Да започнем с това, че откакто бе създаден позитронният робот, той се използва все по-интензивно навсякъде.

— Не и на Земята — каза Бейли.

— Хайде, хайде, инспекторе. Не съм много запознат с вашата Земя, но знам, че роботите навлизат в икономиката ви. Вие живеете в огромни градове и оставяте по-голямата част от планетарната повърхност незаета. Кой обработва стопанствата и мините ви тогава?

— Роботи — съгласи се Бейли. — Но ако говорим за това, докторе, земните хора първи изобретиха позитронния робот.

— Така ли? Сигурен ли сте?

— Можете да проверите. Това е истина.

— Интересно. Въпреки това роботите най-трудно си пробиват път там. — Социологът продължи замислено. — Това може би се

дължи на огромното население на Земята. Повече време ще е необходимо. Да-а... Все пак вие имате работи дори в градовете си.

— Да — отвърна Бейли.

— Сега са повече, отколкото, да речем, преди петдесет години.

Бейли кимна нетърпеливо.

— Да.

— Тогава всичко съвпада. Разликата е само във времето. Роботите започват да заменят човешкия труд. Роботизираната икономика се развива само в една посока. Повече работи и по-малко човеци. Проучил съм данните за населението много внимателно, представил съм ги графически и съм извършил няколко екстраполации. — Неочаквано той спря изненадан. — Та това е прилагане на математиката в социологията, нали?

— Така е — каза Бейли.

— Все пак може да излезе нещо. Трябва да помисля. Във всеки случай до тези заключения съм стигнал и съм убеден, че те без съмнение са правилни. Съотношението робот-човек във всяка икономика, приела труда на робота, е с тенденция към непрекъснато нарастване, въпреки всички закони, които се прокарват, за да се предотврати това явление. Нарастването може да се забави, но не и да се спре. В началото човешкото население се увеличава, но броят на роботите расте много по-бързо. После, след като се достигне определена критична точка...

Куемът пак спря, после каза:

— Нека да видим. Чудя се дали критичната точка не може да се определи точно, ако наистина може да се изрази в цифри. Ето пак вашата математика.

Бейли се размърда неспокойно.

— Какво става, след като се достигне критичната точка, доктор Куемът?

— М-да. А човешкото население започва всъщност да намалява. Планетата е на крачка от истинската социална стабилност. Това ще стане с Аврора. Това ще стане дори и с вашата Земя. На Земята може да й трябват още няколко века, но то е неизбежно.

— Какво разбирате под социална стабилност?

— Ами положението тук. На Солария. Свят, в който всички хора принадлежат към привилегированата класа. Ето защо няма причина да

се боим от другите външни светове. Трябва само да изчакаме един век може би и те всички ще станат като Солария. Предполагам, че в известен смисъл това ще бъде краят на човешката история, нейният връх. Най-сетне хората ще имат всичко, от което се нуждаят или желаят. Знаете ли, имаше една фраза, не зная откъде идва, нещо за стремежа към щастие.

Бейли каза замислено:

— Всички хора са „дарени от своя Създател с някои неотменни права... измежду които правото на живот, на свобода и на стремеж към щастие“^[1].

— Улучихте. Откъде е това?

— От някакъв стар документ — каза Бейли.

— Виждате ли как са се променили нещата тук, на Солария, а рано или късно и в цялата галактика? Няма да има повече стремеж към щастие. Правата, които ще наследят човечеството, ще бъдат животът, свободата и щастие. Само това. Щастие.

Бейли каза сухо:

— Може и да е така, но на вашата Солария е убит човек, а друг може да умре.

В мига, в който заговори, той вече съжеляваше за това, тъй като лицето на Куемът се промени така, сякаш някой го бе ударил с пестник. Главата на стария човек клюмна. Той каза, без да вдига поглед:

— Доколкото можах, отговорих на въпросите ви. Желаете ли още нещо?

— Това е достатъчно. Благодаря ви, сър. Съжелявам, че смутих скръбта ви по вашия приятел.

Куемът бавно вдигна поглед.

— Трудно ще намеря друг партньор за шах. Той спазваше най-акуратно часовете за срещите ни и играеше изключително спокойно. Беше добър соларианин.

— Разбирам — каза Бейли тихо. — Ще ми позволите ли да използвам вашата апаратура, за да се свържа със следващия човек, когото трябва да видя?

— Разбира се — каза Куемът. — Моите работи са на ваше разположение. А сега ще ви оставя. Край на връзката.

Трийсет секунди след изчезването на Куемът до Бейли застана един робот и той още веднъж се запита как се оправяха с тези създания. Като си тръгваше, видя как пръстите на Куемът посягат към контактния бутон. И това бе всичко.

Вероятно сигналът бе един и същ, гласеше само: „Изпълни дълга си!“ Вероятно роботите чуваха всичко и винаги знаеха какво би могъл да поиска човекът, и ако някой от тях не бе проектиран за определена дейност, влизаше в действие радиомрежата, свързваща всички роботи, и съответният робот биваше задействуван.

За момент Бейли си представи Солария като мрежа от роботи, дупките на мрежата бяха малки, но продължаваха да се смалчават непрекъснато и всеки човек бе притиснат плътно на мястото си. Замисли се за описаната от Куемът картина на световите, превръщащи се в Соларии; за мрежи, които щяха да се образуват дори и на Земята и да я пристягат, докато...

Един робот прекъсна мислите му, заговаряйки го със спокойната и безстрастна почтителност на машина.

— На ваше разположение съм, господарю.

Бейли каза:

— Можеш ли да се свържеш с мястото, където е работил Рикейн Делмар?

— Да, господарю.

Бейли сви рамене. Никога нямаше да се научи да не задава безполезни въпроси. Роботите знаеха. И точка. Помисли си, че за да може да борави ловко с роботите, човек трябва да е експерт, нещо като робоспециалист. Как ли се справя средният соларианин, запита се той. Вероятно само горе-долу.

Той каза:

— Свържи се с лабораторията на Делмар и установи контакт с асистента му. Ако асистентът не е там, намерете го, където и да е.

— Да, господарю.

Когато роботът се обърна, за да тръгне, Бейли извика след него:

— Чакай! Колко е часът в лабораторията на Делмар?

— Около 06:30, господарю.

— Сутринта?

— Да, господарю.

Бейли отново почувствува неприязън към този свят, който се бе превърнал в жертва на изгряването и залязването на едно слънце. Ето какво се получаваше от живеенето върху голата планета.

Спомни си разсеяно за Земята, но после отхвърли тази мисъл. Докато се придържаше неотклонно към задачата си, той се справяше добре. Поддадеше ли се на носталгията, щеше да е загубен.

Бейли каза:

— Свържи се с асистента, момче, и му кажи, че става дума за правителствена задача... и нека някой от другите да донесе нещо за ядене. Достатъчно е сандвич и чаша мляко.

Той дъвчеше замислено сандвич с някакво пушено месо и разсеяно си мислеше, че след случилото се с Груър Данийл Оливо сигурно би сметнал всякаква храна за съмнителна. А можеше и да е прав.

Все пак довърши сандвича без неприятни последици (във всеки случай без бързи неприятни последици) и отпи от млякото. Не успя да научи от Куемът онова, за което бе дошъл, но все пак научи нещо. Докато прехвърляше в ума си всичко, стори му се, че знае доста.

Почти нищо за убийството наистина, но за по-важните неща — доста.

Роботът се завърна.

— Асистентът ще приеме връзката, господарю.

— Добре. Имаше ли проблеми?

— Асистентът спеше, господарю.

— Но сега е буден, нали?

— Да, господарю.

Асистентът се появи неочаквано пред него, седнал в леглото си с израз на враждебна неприязън.

Бейли се дръпна назад, сякаш някой бе издигнал силова бариера пред него, без да го предупреди. Отново му бяха спестили много съществена информация. Отново не бе задал подходящи въпроси.

На никого не бе хрумвало да му съобщи, че асистентът на Рикейн Делмар е жена.

Косата ѝ бе малко по-тъмна от обикновения за космолитите златист цвят, гъста, и в момента — разрошена. Лицето ѝ беше овално,

носът — възголемичък, а брадичката — широка. Тя бавно се почеса отстрани точно над кръста и Бейли се надяваше, че завивката ще остане на мястото си. Припомни си безгрижието на Гладиа по отношение на това какво е позволено по време на видеоконтакт.

Бейли изпита злорадо задоволство от собственото си разочарование в момента. Кой знае защо, сред земните жители съществуваше убеждението, че всички космолитянки са красиви и Гладиа несъмнено бе затвърдила това убеждение. Тази жена обаче не беше красива дори според земните разбираня.

Ето защо Бейли се изненада, че контраалтът ѝ звучи приятно.

— Ей вие, знаете ли кое време е?

— Зная — каза Бейли, — но тъй като ще ви посетя, сметнах, че трябва да ви предупредя първо.

— Ще ме посетите? Сили небесни! — Очите ѝ се разшириха и тя сложи ръка върху брадичката си. (Носеше пръстен — първата вещ за лична украса, която Бейли виждаше на Солария.) — Чакайте, вие да не сте новият ми асистент?

— Не. Съвсем не. Разследвам убийството на Рикейн Делмар.

— О? Ами добре, разследвайте тогава.

— Как се казвате?

— Клориса Канторо.

— От колко време работите при доктор Делмар?

— От три години.

— Предполагам, че се намирате на работното си място. — Бейли се почувствува неудобно от общия израз, който употреби, но не знаеше как да нарече мястото, където работи инженерът фетолог.

— Ако искате да знаете дали съм във фермата — каза Клориса недоволно, — да, така е. Не съм я напускала, откакто убиха стареца, и както изглежда, няма да я напусна, докато не ми назначат асистент. Впрочем вие не можете ли да уредите това?

— Съжалявам, госпожо. Нямам никакво влияние тук.

— Просто попитах.

Клориса отметна завивката и се измъкна от леглото без всякакво стеснение. Носеше пижама-гащеризон и постави ръка върху разреза, който започваше под шията ѝ.

Бейли каза забързано:

— Почакайте малко. Ако сте съгласна да се видим, засега ще приключим и вие ще можете да се облечете сама.

— Сама ли? — Тя издаде напред долната си устна и се загледа с любопитство в Бейли. — Вие сте маниак, нали? Като шефа.

— Ще ме приемете ли? Бих искал да разгледам фермата.

— Не разбирам защо трябва да се виждаме, но ако искате да разгледате фермата по видеофона, ще ви я покажа. Ако ми дадете възможност да се измия, да се погрижа за някои неща и да се поразсъня, ще се радвам на разнообразието.

— Не искам да наблюдавам по видеофона каквото и да е. Искам да го видя.

Жената наклони глава встрани, а в пронизателния ѝ поглед се появи нещо като професионален интерес.

— Да не сте извратен или нещо подобно? Кога за последен път ви правиха генетичен анализ?

— Йосафате! — промърмори Бейли. — Вижте какво, аз съм Елайджа Бейли. Идвам от Земята.

— От Земята ли? — извика тя. — О, небеса! Какво търсите тук? Или това е някаква непонятна шега?

— Не се шегувам. Повикаха ме да разследвам смъртта на Делмар. Аз съм цивилен полицаи, детектив.

— Значи за такова разследване става дума. Според мен всеки знае, че жена му го е направила.

— Не, госпожо, имам някои съмнения. Ще позволите ли да видя фермата и вас? Сигурно разбирате, че като земен човек не съм свикнал с видеоконтактите. Те ме притесняват. Имам разрешение от шефа на Службата за сигурност да се виждам с хора, които биха могли да ми помогнат. Ще ви покажа документа, ако желаете.

— Дайте да го видя.

Бейли вдигна лентата пред изображението отсреща. Тя поклати глава.

— Да се видим! Това е противно. Сили небесни, какво значение има още малко гадост в тази гадна професия? Вижте какво обаче, не се приближавайте много. Стойте на прилично разстояние. Можем да викаме или да си изпращаме съобщения по някой робот, ако трябва. Разбрахте ли?

— Да.

Пижамата ѝ се разтвори точно когато връзката прекъсна и той я чу как промърмори: „Землянин!“

— Достатъчно близо сме — заяви Клориса.

Бейли, който беше на около двайсет и пет стъпки от жената, каза:

— Близо сме, но бих искал по-бързо да вляза вътре.

Този път някак си не беше толкова зле. Пътуването със самолета почти не му се отрази, но нямаше смисъл да прекалява. Внимаваше да не притиска гърлото си към яката, за да може да диша по-свободно.

Клориса попита рязко:

— Какво ви е? Не изглеждате добре.

Бейли отговори:

— Не съм свикнал да стоя на открито.

— Точно така! Землянин! Вас трябва да ви държат в клетки или нещо такова. О, небеса! — Тя прекара език по устните си, — сякаш бе вкусила нещо неприятно. — Добре, влизайте тогава, но нека първо да се махна от пътя ви. Готово. Влизайте.

Косата ѝ беше сплетена на две големи плитки, които се увиваха около главата ѝ в сложна геометрична фигура. Бейли се зачуди колко ли време ѝ отнема да си подреди косата по този начин, но после си спомни, че по всяка вероятност безпогрешните механични пръсти на някой робот вършат тази работа.

Прическата подчертаваше овалното ѝ лице и го правеше симетрично; беше ако не красиво, поне приятно. Не носеше грим, а и дрехите ѝ служеха само за да прикрият тялото. Те бяха в убит тъмносин цвят, с изключение на лилавите ръкавици, които покриваха ръцете ѝ до лактите и дразнеха с контраста си. Очевидно те не бяха част от обичайния ѝ костюм. Бейли забеляза издутината на единия ѝ пръст, отдолу имаше пръстен.

Застанаха в противоположните краища на стаята, обърнати един към друг.

Бейли каза:

— Това не ви харесва, нали, госпожо?

Клориса сви рамене.

— Защо да ми харесва? Не съм животно. Но мога да го изтърпя. Човек свиква, когато се занимава с... с... — тя замълча, а после вирна

брадичка, сякаш бе взела решение да каже, без да ѝ трепне окото, онова, което имаше да казва, — с деца. Произнесе думата точно и старателно.

— Говорите така, сякаш работата, която вършите, не ви допада.

— Работата е важна, трябва да се върши. Но не ми харесва.

— А на Рикейн Делмар харесваше ли му?

— Мисля, че не, но не го показваше. Той беше добър соларианин.

— И беше маниак.

Клориса изглеждаше озадачена. Бейли добави:

— Вие самата го споменахте. По време на видеоконтакта ви казах да се облечете сама, а вие ми отвърнахте, че съм маниак като шефа ви.

— О, той беше наистина стриктен. Дори и по видеофона не си позволяваше волности. Беше винаги порядъчен.

— Това необичайно ли е?

— Не би трябвало да е така. В идеалния случай се предполага човек винаги да е стриктен, но никой не е. Не и по време на видеоконтактите. Защо да си правим труда, щом като не става въпрос за лично присъствие? Знаете ли? Аз самата никога не се престарavam, освен пред шефа. С него трябваше да си официален.

— Харесвахте ли доктор Делмар?

— Той беше добър соларианин.

Бейли каза:

— Назовахте това място ферма и споменахте за деца. Деца ли отглеждате тук?

— От едномесечна възраст. Всички зародиши на Солария идват тук.

— Зародиши ли?

— Да. — Тя се намръщи. — Получаваме ги един месец след зачеването. Това смущава ли ви?

— Не — отговори Бейли кратко. — Можете ли да ме разведете из фермата?

— Мога. Но спазвайте разстоянието.

Продълговатото лице на Бейли доби сурово изражение, когато погледна отгоре по протежение на дългата стая. Пред тях имаше стъклена преграда. От другата страна, беше сигурен в това, имаше

безупречна температура, безупречна влажност, безупречна асептика. Всяка от тези банки, подредени ред върху ред, съдържаше по едно малко същество, плуващо във водниста течност с прецизно определен състав, обогатена с хранителна смес в идеални пропорции. Животът и растежът следваха своя ход.

Малки създания, някои по-дребни от половината му юмрук, с големи глави, с нежни, нарастващи крайници и със следи от изчезващи опашки, се гърчеха пред него.

Клориса, отдалечена на два̀йсет стъпки, попита:

— Как ви харесва това, инспекторе?

Бейли каза:

— Колко са?

— По данни от тази сутрин, сто петдесет и две. Получаваме петнайсет до два̀йсет всеки месец и толкова довеждаме до пълнолетие.

— Това заведение единствено ли е на планетата?

— Да. То е достатъчно да поддържа броя на населението постоянен — два̀йсет хиляди, при продължителност на живота триста години. Сградата е съвсем нова. Доктор Делмар лично надзираваше строителството и направи много изменения в процедурата. Сега ембрионалната смъртност е практически сведена до нула.

Между редиците с банки сновяха работи. Те спираха пред всяка от тях, неуморно и педантично проверяваха индикаторите, разглеждайки малките зародиши вътре.

— Кой оперира майките? — попита Бейли. — Искам да кажа, кой изважда зародишите?

— Доктори — отвърна Клориса.

— Доктор Делмар?

— Разбира се, че не. Медици. Нима мислите, че доктор Делмар би стигнал дотам да... Е, няма значение.

— Защо не използвате работи?

— Роботи в хирургията? Първият закон създава големи затруднения, инспекторе. Един робот би могъл да извърши операция на апендикса, за да спаси човешки живот, ако знае как, но се съмнявам, че след това ще е годен за употреба без основен ремонт. Разрязването на човешка плът е травма за позитронния мозък. Хората-лекари успяват да свикнат с това. Даже и с личното присъствие, което е неизбежно.

Бейли каза:

— Забелязвам, че все пак за зародишите се грижат роботи. Вие и доктор Делмар намесвате ли се изобщо?

— Понякога, когато нещата не вървят добре. Например ако има смущения в растежа на зародиша. На роботите не може да се разчита за правилна преценка, когато става дума за човешки живот.

Бейли кимна.

— Предполагам, че рискът да сгрешат и да погубят един живот е прекалено голям.

— Съвсем не. Рискът да надценят един живот и да го спасят по грешка е прекалено голям. — Лицето ѝ доби строг израз. — Като инженери-ембриолози, Бейли, ние се грижим да се раждат здрави деца; здрави. Дори най-прецизният генен анализ на родителите не е гаранция, че всички генни пермутации и комбинации ще бъдат благоприятни, да не говорим за вероятността от мутации. Това е най-главната ни грижа, неочакваната мутация. Броят им е сведен до по-малко от едно на хиляда, но това ще рече, че средно веднъж на десет години имаме проблеми.

Тя го подкани с ръка и той я последва по балкона.

— Ще ви покажа яслите и спалните на подрастващите. Те представляват много по-голям проблем от зародишите. При тях можем да разчитаме на труда на роботите само в ограничена степен.

— Защо?

— Ще разберете, Бейли, ако поне веднъж се опитате да научите някой робот колко важно нещо е дисциплината. Първият закон ги прави почти невъзприемчиви към този факт. И не се съмнявайте, че малките разбират това, преди да са се научили да говорят. Наблюдавах как едно тригодишно дете беше приковало цяла дузина работи на местата им с писъците си: „Ще ме нараните. Боли ме.“ Само един изключително усъвършенствуван робот може да разбере, че детето лъже умишлено.

— Делмар успяваше ли да се справи с децата?

— Обикновено да.

— Как го правеше? Ходеше ли при тях да им налива разум в главите?

— Доктор Делмар ли? Да ги докосва? О, небеса! Разбира се, че не! Но умееше да разговаря с тях. А на роботите умееше да дава

специални заповеди. Виждала съм го да наблюдава по видеото някое дете в продължение на петнайсет минути, и през цялото това време да държи един робот в готовност да го шляпне и да го заставя да го плесне — пляс, пляс. Няколко пъти така — и детето не рискува повече да разиграва шефа. А шефът беше достатъчно сръчен в тази работа — след това роботът се нуждаеше само от едно обикновено регулиране.

— А вие? Ходите ли при децата?

— Боя се, че понякога се налага. Аз не съм като шефа. Сигурно някой ден ще мога да се справям от разстояние, но сега ако опитам, просто ще съсия роботите. Знаете ли, цяло изкуство е да се справяш наистина добре с роботите. Само като си помисля! Да излизаш сред децата. Малки животни!

Внезапно тя се обърна и го погледна.

— Мисля, че няма да имате нищо против да ги видите.

— Ни най-малко.

Тя сви рамене и го изгледа развеселена.

— Землянин! — Тръгна отново напред. — За какво е всичко това всъщност? Накрая ще видите, че Гладиа Делмар е убийцата. Така е.

— Не съм съвсем сигурен — каза Бейли.

— Нима има място за съмнения? Кой друг може да е?

— Има и други възможности, госпожо.

— Кой например?

— Ами вие например!

Реакцията на Клориса изуми Бейли.

---

[1] Из „Декларация на независимостта“, приета от Втория континентален конгрес на Североамериканските английски колонии през 1776 г. ↑

ЦЕЛТА НЕ Е УЛУЧЕНА

Тя се смееше.

Смехът ѝ се засилваше и не можеше да спре, докато тя започна да се задъхва, а закръгленото ѝ лице се зачерви, стана почти пурпурно. Тя се опря на стената, останала без дъх.

— Не, не се... приближавайте — помоли тя. — Добре съм.

Бейли каза мрачно:

— Толкова ли е смешна тази възможност?

Тя се опита да отговори и отново започна да се смее. После шепнешком отвърна:

— О, вие сте землянин! Как е възможно да съм го убила?

— Познавали сте го добре — каза Бейли. — Знаели сте навиците му. Имали сте възможност да замислите убийството.

— И смятате, че бих могла да се видя с него? Че бих се приближила достатъчно, за да го ударя с нещо по главата? Вие просто не знаете нищо за това, Бейли.

Бейли усети, че се изчервява.

— Защо да не можете да се приближите достатъчно, госпожо? Имали сте опит... хм... в общуването.

— С децата.

— Едното води към другото. По всичко личи, че можете да понасяте присъствието ми.

— От двайсет стъпки разстояние — презрително отвърна тя.

— Току-що посетих един човек, който почти припадна, защото трябваше да изтърпи присъствието ми за малко.

Клориса стана сериозна и каза:

— Различна степен на поносимост.

— Струва ми се, че всичко е в степента на поносимост. Навикът да виждате децата би ви помогнал да издържите присъствието на доктор Делмар достатъчно дълго.

— Бих искала да отбележа, господин Бейли — каза Клориса, която вече никак не изглеждаше развеселена, — че няма абсолютно

никакво значение какво мога аз да изтърпя. Доктор Делмар беше маниак. Почти толкова маниак, колкото и самият Лийбиг. Почти. Дори да бих могла да понеса присъствието му, той никога нямаше да може да понесе моето. Госпожа Делмар е единственият човек, когото той е допускар близо до себе си.

Бейли попита:

— Кой е пък този Лийбиг?

Клориса сви рамене.

— Един от онези гениални чудаци, не знам дали разбирате. Работеше с шефа върху роботите.

Бейли си отбеляза този факт мислено и се върна към предмета на техния разговор:

— Би могло също така да се каже, че сте имали и мотив.

— Какъв мотив?

— Неговата смърт ви поставя начело на фермата, дава ви положение.

— И вие наричате това мотив? О, небеса, кой би поискал този пост? Кой на Солария? Това е мотив да запазиш живота му. Това е мотив да бдиш над него и да го защитаваши. Ще трябва да се откажете от тази идея, землянино.

Бейли се почеса колебливо по врата с един пръст. Съзнаваше правотата на думите ѝ. Клориса попита:

— Забелязахте ли пръстена ми, господин Бейли?

За момент му се стори, че тя се кани да свали ръкавицата от дясната си ръка, но се въздържа.

— Забелязах го — каза Бейли.

— Предполагам, че не знаете какво означава?

— Не зная. — Никога няма да се простя с невежеството си, помисли си с горчивина.

— В такъв случай имате ли нещо против да изслушате една малка лекция?

— Ако ми помогне да разбере нещо за тази проклета планета — изтърси Бейли, — непременно.

— О, небеса! — усмихна се Клориса. — Сигурно ви изглеждаме така, както Земята би ни изглеждала на нас. Представям си. Ето една празна стая. Елате вътре да седнем... не, стаята не е достатъчно

голяма. Обаче знаете ли какво? Вие седнете вътре, а аз ще застана тук, отвън.

Тя продължи по коридора, за да му направи път, после се върна и застана до отсрещната стена така, че да може да го вижда.

Бейли седна и само за миг у него се обади чувството му за кавалерство. „Защо пък не? — каза си непокорно. — Нека космолитянката да стои права.“

Клориса скръсти силните си ръце върху гърдите и каза:

— Генетичният анализ е разковничето на нашето общество. Разбира се, не правим пряк анализ на гените. Всеки ген обаче управлява един ензим и ние можем да анализираме ензимите. Познаваш ли ензимите, познаваш и химията на тялото. Познаваш ли химията на тялото, познаваш и самия човек. Разбирате ли?

— Теорията ми е ясна — каза Бейли. — Не зная как се прилага.

— На практика тя се прилага тук. Вземат се кръвни проби, докато детето е все още в късния зародишен стадий. От тях получаваме първите приблизителни данни. В идеалния случай би трябвало да установим всички мутации още на този етап и да преценим дали да рискуваме с раждането. На практика ние все още не знаем достатъчно, за да можем да елиминираме напълно възможните грешки. Някой ден и това ще стане може би. Както и да е, след раждането изследванията продължават; биопсии, телесни флуиди. Във всеки случай дълго преди пубертета ние знаем точно от какво са направени нашите малки момчета и момичета. (Животът е пред тях... Баналната фраза изникна неволно в съзнанието на Бейли.)

— Ние носим пръстени с код, които показват генния ни строеж — каза Клориса. — Стар обичай, примитивна отживелица от времето, когато соларианите още не са били евгенически пречистени. Сега всички сме здрави.

— Но вие все пак носите вашия. Защо?

— Защото съм изключителен случай — каза тя с непринудена, неприкрита гордост. — Доктор Делмар дълго време търси асистент. На него му трябваше изключителен човек. Ум, изобретателност, трудолюбие, уравновесеност. Преди всичко уравновесеност. Някой, който би могъл да се научи да общува с децата, без това да го сломи.

— Той самият не можеше, нали? Това мерило ли е за неговата неуравновесеност?

Клориса отвърна:

— В известен смисъл, да, но в повечето случаи това е все пак поносима неуравновесеност. Вие си миете ръцете, нали?

Бейли погледна надолу към ръцете си. Те бяха задоволително чисти.

— Да — каза той.

— Е, добре. Сигурно е признак на неуравновесеност и това да изпитваш такова отвращение към мръсни ръце, че да не си в състояние да почистиш някой омазнен механизъм дори в критични обстоятелства. Все пак хубаво е, че в ежедневието отвращението те пази чист.

— Разбирам. Продължавайте.

— Това е всичко. Моето генетично здраве е третото най-добро, регистрирано в историята на Солария, затова нося пръстена си. Той е документ, който обичам да имам със себе си.

— Моите поздравления.

— Не ми се присмивайте. Това може да не е моя заслуга. Навярно е резултат от произволна пермутация на родителските гени, но във всеки случай човек може да се гордее с такова нещо. Никой не би повярвал, че съм способна на толкова сериозно и ненормално деяние, каквото е убийството. Не и при моята генна структура. Затова не си губете времето да ме обвинявате.

Бейли сви рамене и не каза нищо. Жената, както изглежда, бъркаше понятията генна структура и улика и вероятно същото щяха да направят всички останали на Солария.

Клориса попита:

— А сега желаете ли да видите малките?

— Благодаря ви. Да.

Коридорите сякаш нямаха край. Очевидно сградата бе огромна. Нямахше нищо общо с грамадните жилищни масиви на земните Градове, разбира се, но за самотна сграда, вкопчена в повърхността на планетата, това сигурно бяха гигантски мащаби.

Имаше стотици креватчета с розови бебета, които пищяха или спяха, или се хранеха. Следваха детски стаи за прохождащите.

— Даже на тази възраст не са чак толкова неприятни — неохотно каза Клориса, — макар че ангажират огромно количество работи. Практически по един робот за всяко бебе, докато проходи.

— Защо така?

— Разболяват се, ако за всяко едно не се полагат отделни грижи.
Бейли кимна.

— Да, предполагам, че потребността от нежност не ще изчезне никога.

Клориса се намръщи и каза рязко:

— Бебетата се нуждаят от внимание.

Бейли рече:

— Малко съм изненадан, че роботите могат да задоволят потребността от нежност.

Тя рязко се обърна към него и разстоянието между тях се оказа недостатъчно да скрие недоволството ѝ.

— Вижте какво, Бейли, ако се опитвате да ме шокирате с неприятни изрази, няма да успеете. Небеса велики, не ставайте дете!

— Да ви шокирам ли?

— Аз също мога да употребя тази дума. Нежност! Искате ли още една — кратка, хубава думичка с четири букви! Мога и нея да произнеса. Обич! Обич! И макар да не е в навиците ви, дръжте се прилично.

Бейли не си направи труд да разисква въпроса за неприличното. Само каза:

— Е, добре, могат ли роботите наистина да се грижат както трябва за тях?

— Очевидно, иначе фермата не би имала такъв успех. Те си играят с децата. Галят ги, прегръщат ги. За детето няма значение, че това е само робот. Но после, между три и десет години, нещата се усложняват.

— О?

— През този период децата искат да си играят заедно. Съвсем безразборно.

— Предполагам, че им позволявате.

— Налага се, но никога не забравяме задължението си да ги подготвим за изискванията на зрялата възраст. Всяко си има самостоятелна стая, в която може да се изолира. От самото начало те трябва да спят сами. Държим на това. Имаме и часове за уединение всеки ден, които се увеличават с възрастта. До навършване на десетгодишна възраст детето е в състояние да се ограничи само с видеокontakt в продължение на цяла седмица. Разбира се,

видеосъоръженията са съвършени. Те могат да осъществяват видеоконтакт, когато са навън, по време на движение и да го поддържат през целия ден.

Бейли каза:

— Учудвам се, че успявате да се справите с един инстинкт така добре. Наистина успявате, както виждам. Все пак това ме изненадва.

— Какъв инстинкт? — запита Клориса.

— Стадния. Има такъв инстинкт. Вие самата казахте, че в ранната си възраст те обичат да играят заедно.

Клориса сви рамене.

— Инстинкт ли го наричате? И какво, ако е инстинкт? О, небеса, детето изпитва инстинктивен страх от падане, но възрастните могат да се научат да работят на високи места дори когато съществува постоянна опасност от падане. Никога ли не сте виждали акробатически номера на въже? Има светове, където хората живеят във високи сгради. Децата имат инстинктивен страх и от силни шумове, но вие страхувате ли се от тях?

— Не, когато са в разумни граници — отвърна Бейли.

— Готова съм да се обзаложа, че земните хора не биха могли да спят, ако наоколо е наистина тихо. Небеса велики, няма инстинкт, който да не се поддава на добро, последователно обучение. Не и при хората, където инстинктите и без това са слаби. Всъщност ако към това се подходи както трябва, с всяко поколение обучението става все по-леко. Въпрос на еволюция.

— И как става това?

— Нима не разбирате? Всеки индивид в развитието си повтаря собствената си еволюционна история. Онези ембриони, които отминахме, имат за известно време хриле и опашки. Не могат да прескочат този стадий. Подрастващият трябва да мине през социално-животинския стадий по същия начин. Но както ембрионът може само за месец да премине през стадий, който е отнел на еволюцията сто милиона години, така и нашите деца могат да преминат набързо социално-животинския стадий. Доктор Делмар беше на мнение, че с всяко поколение това ще става все по-бързо и по-бързо.

— Така ли?

— Той изчисли, че след три хиляди години, при сегашния темп на развитие, нашите деца ще започват с видеоконтакти от самото

начало. Шефът имаше и някои други идеи. Искаше да усъвършенствува роботите до такава степен, че да могат да бъдат строги с децата, без да се увреждат умствено. И защо не? Наказвай днес, за да живеят по-добре утре, това е тържество на Първия закон, стига да можем да накараме роботите да го проумеят.

— Разработени ли са вече подобни работи?

Клориса поклати глава.

— Боя се, че не. Доктор Делмар и Лийбиг работеха упорито върху някакви експериментални модели.

— Имаше ли доктор Делмар от тези модели в имението си? Беше ли достатъчно добър робоспециалист, за да провежда изпитанията сам?

— О, да. Често изпробваше работи.

— Известно ли ви е, че при него е имало робот, когато е бил убит?

— Научих за това.

— Знаете ли какъв модел е бил роботът?

— Трябва да питате Лийбиг. Както ви казах, това е робоспециалиста, който работеше с доктор Делмар.

— И вие не знаете нищо по този въпрос?

— Нищичко.

— Ако си спомните нещо, съобщете ми.

— Непременно. Но не мислете, че доктор Делмар се интересуваше само от нови модели работи. Той казваше, че ще дойде време, когато неоплодени яйцеклетки ще се съхраняват в банки при свръхниски температури и ще се използват за изкуствено оплождане. По този начин ще могат да се приложат истински принципите на евгениката и ще се освободим напълно от необходимостта да се виждаме. Не съм сигурна дали споделям идеите му докрай, но той беше човек с напредничави схващания, много добър соларианин.

Тя добави бързо:

— Искате ли да излезем навън? Групата от пет до осем години ще бъде изведена за игри на открито и ще можете да видите децата в движение.

Бейли отвърна предпазливо:

— Ще опитам. Може да ми се наложи скоро да се прибера вътре.

— О, да, забравих. Сигурно предпочитате изобщо да не излизаме?

— Не. — Бейли се усмихна с усилие. — Опитвам се да свиквам с откритото пространство.

Вятърът бе много силен. Затрудняваше дишането. Не беше студен в прекия, физически смисъл, но самото усещане и движението на дрехите върху тялото му накараха Бейли да почувствува хлад.

Когато се опита да заговори, зъбите му затракаха и думите излизаха с мъка, на пресекулки. Очите го боляха, когато гледаше далечния хоризонт с преливащи зелени и сини цветове, и почувствува само известно облекчение, щом погледна пътеката непосредствено пред краката си. Преди всичко избягваше да гледа към празната синева, празна, ако не се смятаха скупчените тук-там бели облаци и сиянието на голото слънце.

Все пак успяваше да се пребори с желанието да избяга, да се върне на закрито.

Мина край едно дърво, следвайки Клориса на десетина крачки, и предпазливо протегна ръка да го докосне. Беше грапаво и твърдо. Папратовидни клони се поклящаха и шумоляха над главата му, но той не вдигна очи да ги погледне. Истинско дърво!

Клориса се провикна:

— Как се чувствувате?

— Добре.

— Оттук се вижда група деца — каза тя. — Заети са, играят нещо. Роботите организират игрите и следят малките животни да не си извадят очите. Личното присъствие може да доведе само до това.

Бейли бавно вдигна очи, плъзгайки поглед по циментовата пътека, към тревата, надолу по склона, все по-далече и по-далече — много внимателно, готов да го забие обратно пред краката си, ако се уплаши, — обхождайки с поглед...

Виждаха се фигурки на момчета и момичета, препускащи лудо наоколо, без да ги е грижа, че тичат по самата обвивка на планетата, а над главите им — нищо освен въздух и пространство. Тук-там сред тях проблясваше някой пъргав робот. Детската глъч се носеше като далечно, неясно писукане из въздуха.

— Това им харесва — каза Клориса. — Да се блъскат, да се дърпат, да вдигат врява, да падат и да стават, и изобщо да бъдат заедно.

О, небеса! Как ли успяват да пораснат?

— Какво правят онези по-големите деца там? — попита Бейли. Той посочи към една усамотена група юноши, които стояха настрана.

— Контактуват по видеофона. Те не присъствуват лично. Но могат да се разхождат заедно, да разговарят, да се надбягват, да играят заедно. Всичко, освен физически контакт.

— Къде отиват децата, след като ви напуснат?

— В собствени имения. Броят на смъртните случаи е равен, общо взето, на броя на порасналите деца.

— В именията на родителите си ли отиват?

— Небеса велики, не! Би било поразително съвпадение, нали, да умре родителят точно когато детето навърши пълнолетие. Не, децата се настаняват в онова имение, което в момента се окаже свободно. Не съм сигурна, че някое от тях би се чувствувало чак толкова щастливо да живее в дома, който е принадлежал някога на родителите му. Ако, разбира се, допуснем, че знае кои са били родителите му.

— Не знаят ли?

Тя вдигна вежди.

— Защо трябва да знаят?

— Нима родителите не посещават децата си тук?

— Що за идея. Защо ще искат да го правят?

Бейли каза:

— Ако не възразявате, искам да си изясня един въпрос. Проява на лошо възпитание ли е да попиташ някого има ли деца?

— Това е личен въпрос, не мислите ли?

— Донякъде.

— Аз съм свикнала. Занимавам се с деца. Другите не са свикнали.

Бейли попита:

— Имате ли деца?

Адамовата ябълка на Клориса видимо подскочи, когато тя преглътна.

— Май си го заслужих. И вие си заслужихте отговора. Нямам.

— Омъжена ли сте?

— Да, имам си свое имение и щях да съм там, ако не бяха извънредните обстоятелства тук. Просто не съм сигурна, че ще успея да контролирам всички работи от разстояние.

Тя извърна нещастното си лице и после посочи с ръка.

— Ето, едно от тях падна и разбира се, плаче.

Един робот тичаше, стопявайки разстоянието с огромни крачки.

Клориса каза:

— Ще го вдигнат, ще го прегърнат и ако има нещо сериозно, ще ме повикат. — Тя добави нервно: — Надявам се, че няма да се наложи.

Бейли пое дълбоко дъх. На петдесетина стъпки вляво забеляза три дървета, образуващи малък триъгълник. Запъти се нататък, тревата — мека и противна под краката му — отблъскваше с мекотата си (сякаш вървеше през разлагаща се плът и едва не повърна при мисълта.)

Озова се сред тях, облегна гръб на един ствол. Чувствуваше се почти заобиколен от несъвършени стени. Слънцето беше само рояк от трепкащи през листата проблясъци, така пръснати, че почти не навяваха ужас.

На пътеката Клориса се обърна към него, после бавно преполови разстоянието.

— Имате ли нещо против да постоя малко тук? — попита Бейли.

— Моля — каза Клориса.

Бейли попита:

— След като юношите напуснат фермата, как започват да се ухажват?

— Да се ухажват ли?

— Да се запознават — каза Бейли, като се запита разсеяно как би могла да се изрази тази мисъл по най-безопасния начин, — за да могат да се оженят.

— Това не е тяхна грижа — каза Клориса. — Подбират ги по двойки чрез генен анализ, обикновено докато са още съвсем млади. Така е най-разумно, нали?

— Винаги ли се съгласяват?

— Да се оженят ли? Никога! Това е извънредно травматизиращ процес. Най-напред трябва да свикнат един с друг, веднъж след като първоначалното отвращение премине, по малко виждане всеки ден може да извърши чудеса.

— Какво става, ако някой просто не хареса партньора си?

— Как така? Ако генният анализ е определил партньорството, какво значение...

— Разбирам — побърза да каже Бейли. Спомни си за Земята и въздъхна.

Клориса попита:

— Има ли още нещо, което бихте искали да научите?

Бейли се зачуди дали ще има някаква полза от по-нататъшния му престой. Без съжаление щеше да приключи с Клориса и генното инженерство, за да пристъпи към следващата фаза.

Тъкмо бе отворил уста да каже нещо в този дух, когато Клориса изкрещя към някакъв далечен обект:

— Ей, момче! Какво правиш? — После през рамо: — Земянино! Бейли! Внимавайте! Внимавайте!

Бейли едва я чу. Той реагира на настойчивата нотка в гласа ѝ. Напрегнатото усилие, изострило докрай чувствата му, отстъпи място на неудържима паника. Целият ужас от откритото пространство и безкрайния небесен свод се стовари върху него.

Бейли изломоти нещо. Чу се да издава безсмислени звуци и усети как се свлича на колене и бавно се търкулва настрана, сякаш наблюдаваше всичко от разстояние.

Също от разстояние той дочу свистящото жужене, което прониза въздуха над него и завърши със звучно тупване.

Бейли затвори очи, пръстите му се вкопчиха в един тънък корен, излизащ на повърхността на земята, а ноктите му задълбаха в пръстта.

Отвори очи (трябва да е било само мигове по-късно). Клориса строго се караше на някакъв малчуган, който стоеше на разстояние. Един робот, бе застанал мълчаливо близо до Клориса. Преди да отмести поглед, Бейли успя само да забележи, че момчето държи в ръка подобен на лък предмет.

Дишайки тежко, той с мъка се изправи на крака. Втренчи се в лъскавото метално острие, което стърчеше от дървото, на което се бе опрял. Дръпна го и то излезе лесно. Не беше проникнало дълбоко. Разгледа върха му, без да го докосва. Беше притъпен, но достатъчно остър да разкъса кожата му, ако не беше паднал навреме.

Едва след втория опит успя да раздвижи краката си. Пристъпи към Клориса и извика:

— Хей. Момче.

Клориса се обърна, лицето ѝ пламна. Тя каза:

— Беше просто случайност. Пострадахте ли?

— Не! Какво е това?

— Стрела. Изстрелва се с лък благодарение на опънатата на него тетива.

— Ето така — извика безцеремонно хлапето, като прати във въздуха още една стрела, после избухна в смях. Имаше светла коса и гъвкаво тяло.

Клориса каза:

— Ще си получиш наказанието. Сега си върви!

— Чакай, чакай — извика Бейли. Той разтри коляното си, някакво камъче го бе натъртило при падането. — Имам няколко въпроса. Как се казваш?

— Бик — отвърна то нехайно.

— В мен ли се целеше, Бик?

— Точно така — каза момчето.

— Даваш ли си сметка, че щеше да ме нараниш, ако не бях успял да се наведе навреме?

Бик сви рамене.

— Това беше целта ми.

Клориса забързано рече:

— Позволете ми да ви обясня. Стрелбата с лък се насърчава. Това е състезателен спорт, който не изисква контакт. Организираме състезания между момчетата само с помощта на видеофона. Боя се, че някои от момчетата се целят в роботите. Това ги забавлява, а пък роботите не ги боли. Аз съм единственият възрастен човек в имението и когато момчето ви е видяло, то навярно ви е взело за робот.

Бейли слушаше. Мисълта му се проясняваше, а присъщото сурово изражение се изписа ясно върху дългото му лице. Той каза:

— Бик, ти за робот ли ме взе?

— Не — отвърна малчуганът. — Ти си землянин.

— Добре. Свободен си.

Бик се обърна и хукна, като си подсвиркуваше. Бейли каза на работа:

— Ей, ти! Откъде знае момчето, че съм от Земята? Не беше ли при него, като стреля?

— При него бях, господарю. Аз му казах, че сте землянин.

— Обясни ли му какво е това землянин?

— Да, господарю.

— Какво?

— Низше човешко същество, което не бива да се допуска на Солария, защото носи зараза, господарю.

— И кой ти каза това, момче?

Роботът запази мълчание. Бейли попита:

— Знаеш ли кой ти го каза?

— Не, господарю. То е заложено в паметта ми.

— И тъй, казал си на момчето, че съм пръскащо зараза низше създание и то незабавно е стреляло по мен. Защо не го спря?

— Щях да го спра, господарю. Не бих допуснал да пострада човешко същество, даже землянин. То се движеше с голяма скорост, а аз не бях достатъчно бърз.

— Сигурно си помислил, че съм просто някакъв землянин, не напълно човек, и си се поколебал за миг.

— Не, господарю.

Това беше изречено с кротко спокойствие, но устните на Бейли се изкривиха в мрачна усмивка. Роботът можеше да отрича най-чистосърдечно, но Бейли чувствуваше, че тъкмо този факт е изиграл роля.

— Ти какво правеше при момчето? — попита Бейли.

— Носех стрелите му, господарю.

— Може ли да ги видя?

Той протегна ръка. Роботът приближи и му подаде около дузина стрели. Бейли внимателно остави първата — онази, която бе улучила дървото — до краката си и разгледа другите една по една. После ги върна и отново вдигна първата стрела.

Той каза:

— Защо даде именно тази стрела на момчето?

— Не зная, господарю. Малко преди това поиска стрела и тази беше първата, която взех. То се огледа за мишена, после забеляза вас и попита кой е този странен човек. Аз му обясних...

— Зная какво си му обяснил. Стрелата, която си ми подал, има сиви пера на края. Другите имат черни пера.

Роботът само гледаше. Бейли каза:

— Ти ли доведе хлапака тук?

— Вървахме напосоки, господарю.

Земният човек погледна през пролуката между две дървета — оттам стрелата бе профучала към целта си. Каза:

— Този хлапак Бик няма ли да се окаже случайно най-добрият ви стрелец тук?

Роботът наведе глава.

— Той е най-добрият, господарю.

Клориса зяпна.

— Как познахте?

— Това е логично — каза сухо Бейли. — Сега, моля ви, разгледайте стрелата със сивите пера и останалите. Върхът на стрелата със сивите пера изглежда мазен. Ще рискувам да бъда мелодраматичен, госпожо, като ви кажа, че вашето предупреждение спаси живота ми. Стрелата, която не ме улучи, е отровна.

КОНФЛИКТ С РОБОСПЕЦИАЛИСТ

Клориса каза:

— Невъзможно! Небеса велики, това е абсолютно невъзможно!

— Велики или не, но е така. Има ли животно във фермата, което може да се пожертвува? Доведете го, одраскайте го със стрелата и вижте какво ще стане.

— Но защо ще иска някой да...

— Зная защо — каза Бейли грубо. — Въпросът е кой?

— Никой.

Бейли отново усети замайване и изпадна в ярост. Запрати стрелата към нея и тя се взря в мястото, където падна.

— Вдигнете я — провикна се Бейли — и ако не искате да я проверите, унищожете я. Оставете ли я там, ще се случи нещастие, децата ще я намерят.

Тя бързо я вдигна, като я държеше между палеца и показалеца си.

Бейли изтича към най-близкия вход на сградата, а Клориса все още предпазливо държеше стрелата, когато го последва вътре.

Бейли почувствува как сигурността на затвореното пространство му възвръща част от самообладанието. Той каза:

— Кой е намазал стрелата с отрова?

— Не мога да си представя.

— Не ми се вярва да го е направило момчето. Възможно ли е по някакъв начин да се разбере кои са родителите му?

— Бихме могли да проверим в архива — отвърна мрачно Клориса.

— Значи все пак при вас са регистрирани родствените връзки?

— Необходимо е за генния анализ.

— Би ли могло детето да знае кои са родителите му?

— Изключено е — енергично отвърна Клориса.

— Има ли начин да научи това?

— Би трябвало да проникне с взлом в архива. Невъзможно е.

— Да предположим, че някой възрастен посети имението и пожелае да разбере кое е неговото дете...

Клориса се изчерви.

— Малко вероятно е.

— Но да допуснем. Ще му съобщят ли, ако попита?

— Не зная. Не бих казала, че е незаконно да знае. Но все пак е необичайно.

— Вие бихте ли му казали?

— Бих се опитала да не му казвам. Зная, че доктор Делмар не би го направил. Смяташе, че сведенията за родословието са необходими само за генния анализ. Преди него може да не е било толкова строго... Но защо разпитвате за всичко това?

— Не разбирам как момчето би могло да има свой собствен мотив. Помислих си, че от родителите си то може да е научило нещо.

— Всичко това е чудовищно. — И както беше развълнувана, Клориса се приближи повече от всякога. Дори протегна ръка към него. — Как може да се случват такива неща? Убиха шефа, едва не убиха и вас. На Солария няма причини за насилие. Имаме всичко, което искаме, затова няма лични амбиции. Родствените връзки не съществуват за нас, така че няма и семейни амбиции. Всички сме в добро генетично здраве.

Неочаквано лицето ѝ се проясни.

— Почакайте. Тази стрела не може да е отровна. Не трябва да ви позволявам да ме убедите, че е отровна.

— Защо изведнъж решихте така?

— С Бик имаше робот. Никога не би допуснал това. Немислимо е той да извърши нещо, което би могло да навреди на човека. Първият закон на Роботката е сигурна гаранция.

— Така ли? Питам се, какво представлява Първият закон?

Клориса го погледна с недоумение.

— Какво искате да кажете?

— Нищо. Изследвайте стрелата и ще откриете, че е отровна. — За самия Бейли това едва ли представляваше интерес. Че стрелата е отровна, за него бе извън всякакво съмнение. Той попита:

— Все още ли сте убедена, че госпожа Делмар е виновна за смъртта на съпруга си?

— Само тя е била там.

— Разбирам. Само вие бяхте тук, когато в мен стреляха с отровна стрела.

Тя енергично извика:

— Нямам нищо общо с това.

— Може би нямате. И може би госпожа Делмар също е невинна. Мога ли да използвам видеофона ви?

— Да, разбира се.

Бейли знаеше точно с кого възнамерява да се свърже и този човек не беше Гладиа. Ето защо той се изненада, когато чу собствения си глас да казва:

— Свържете ме с Гладиа Делмар.

Роботът се подчини, без да продума, а Бейли изумен наблюдаваше действията му, като се чудеше защо бе дал тази заповед.

Дали защото момичето току-що бе станало предмет на разговора им, или защото беше малко обезпокоен от начина, по който приключи последният им видеоконтакт, или пък просто защото при вида на едрата, почти невероятна практична фигура на Клориса в края на краищата у него се бе появило желанието да зърне Гладиа — като вид противодразнител?

Помисли си за собствено оправдание: „Йосафате! Понякога човек трябва да се остави на чувствата си.“

Тя внезапно изникна пред него, седнала в огромен стол с права облегалка, който я правеше да изглежда по-дребна и по-беззащитна от всякога. Косата ѝ бе сресана назад и прибрана в хлабав кок. Носеше висящи обеци със скъпоценни камъни, които приличаха на диаманти. Роклята ѝ беше съвсем обикновена и прилепваше плътно около талията. Тя каза с тих глас:

— Радвам се, че се появихте, Елайджа. Опитвах се да се свържа с вас.

— Добро утро, Гладиа. — Ден ли? Вечер ли? Не знаеше колко е часът при Гладиа, а и от начина, по който бе облечена, не можеше да отгатне. — Защо сте искали да се свържете с мен?

— За да ви кажа колко съжалявам, че избухнах последния път, когато имахме видеовръзка. Господин Оливо не знаеше къде да ви търсим.

За момент Бейли си представи Данийл, все още прикован на място от бдителните работи, и почти се усмихна. Той каза:

— Няма значение. След няколко часа ще се видим.

— Разбира се, ако... Ще се видим?

— Лично присъствие — отвърна Бейли със сериозен вид.

Очите ѝ се разшириха, а пръстите ѝ се впиха в гладката мека материя на облегалките.

— Има ли причина за това?

— Необходимо е.

— Не мисля...

— Ще ме приемете ли?

Тя отмести поглед.

— Абсолютно необходимо ли е?

— Да. Най-напред обаче трябва да се видя с един друг човек. Съпругът ви се е интересувал от работи. Вие ми го казахте, чух го и от други места, но не е бил специалист по роботика, нали?

— Така е, Елайджа. — Тя все още отбягваше погледа му.

— Но е работил заедно с робоспециалист, нали?

— Джотан Лийбиг — отвърна незабавно тя. — Той е добър мой приятел.

— Така ли? — каза енергично Бейли.

Гладия като че се сепна.

— Не биваше ли да го казвам?

— Защо не, ако е истина?

— Все се страхувам, че ще кажа нещо, което ще ви накара да си помислите за мен... Не знаете какво е, когато всички са сигурни, че си извършил нещо.

— Успокойте се. Как така станяхте приятели с Лийбиг?

— О, не зная. Преди всичко, той живее в съседното имение. Енергията, необходима за видеовръзката, е почти нула, така че можем да я поддържаме през цялото време без особени затруднения и без да се ограничаваме в движенията си. Непрекъснато се разхождаме заедно; или поне разхождахме се.

— Не знаех, че можете да се разхождате с някого.

Гладия поруменя.

— Казах видеовръзка. О, да, все забравям, че сте землянин. Видеоконтактът в движение означава, че самите ние сме на фокус и можем да ходим където си поискаме, без да прекъсваме връзката. Аз се

разхождам в моето имение, а той в своето и сме заедно. — Тя вирна брадичка. — Това е приятно.

После неочаквано се засмя.

— Бедният Джотан.

— Защо казвате това?

— Сетих се как сте си помислили, че сме се разхождали наистина заедно. Той би умрял при мисълта, че някой може да си помисли такова нещо.

— Защо?

— В това отношение е ужасен маниак. Казвал ми е, че от петгодишна възраст е престанал да се вижда с хора. Винаги е държал на видеоконтакта. Някои деца са такива. Рикейн... — тя млъкна смутено, после продължи: — Веднъж, когато говорех за Джотан, Рикейн, съпругът ми, каза, че все повече деца ще стават такива. Каза, че това било един вид социална еволюция, която благоприятствувала видеофилията. Смятате ли, че е така?

— Не съм специалист — каза Бейли.

— Джотан дори не иска да се ожени. Рикейн се беше разсърдил, каза му, че е асоциален и че гените му са необходими за общия резерв, но Джотан просто отказа да се съобразява с това.

— Има ли право да откаже?

— Н-не — отвърна колебливо Гладиа, — но той е блестящ робоспециалист, разбирате ли, а те се ценят на Солария. Предполагам, че са направили изключение. Струва ми се обаче, че Рикейн се канеше да преустанови работата си с Джотан. Веднъж ми каза, че Джотан не е добър соларианин.

— На Джотан казвал ли го е?

— Не зная. Той работеше с Джотан докрая.

— Но е смятал, че е лош соларианин, защото е отказвал да се ожени, нали?

— Веднъж Рикейн ми каза, че женитбата е най-тежкото изпитание в живота, но то трябва да се понесе.

— А вие какво мислите?

— За кое, Елайджа?

— За женитбата. Смятате ли, че е най-тежкото изпитание в живота?

Постепенно лицето ѝ стана безизразно, сякаш тя старателно изличаваше от него всякакво чувство.

— Никога не съм мислила за това.

— Казахте, че непрекъснато се разхождате с Джотан Лийбиг, после се поправихте и сложихте глагола в минало време. Значи не се разхождате вече заедно?

Гладиа поклати глава. Лицето ѝ отново доби изражение. Тъжно.

— Не. Вече не. Един или два пъти се свързах с него по видеофона. Всеки път изглеждаше зает и не исках да... Нали разбирате.

— След смъртта на съпруга ви ли започна това?

— Не, малко по-рано. Няколко месеца преди това.

— Допускате ли, че доктор Делмар му е наредил да не ви обръща повече внимание?

Гладиа доби уплашен вид.

— Защо да му нарежда? Джотан не е робот, нито пък аз. Как е възможно да получаваме заповеди и защо му е нужно на Рикейн да ги издава?

Бейли не си направи труд да обясни. Можеше да го стори единствено със земни понятия, а от това нещата нямаше да ѝ станат по-ясни.

И ако все пак успееше да ѝ обясни, това само щеше да я отблъсне.

Бейли рече:

— Още един въпрос. Ще се свържа отново с вас, Гладиа, когато свърша с Лийбиг. Впрочем колко е часът при вас? — Той тутакси съжали за въпроса. Роботите щяха да го изразят в земни еквиваленти, докато Гладиа можеше да му го каже в солариански единици, а на него му беше омръзнало да проявява невежество.

Но Гладиа отвърна просто:

— Следобед е.

— В такъв случай това се отнася и за имението на Лийбиг?

— О, да.

— Добре. Ще се свържа с вас веднага, щом мога и ще се уговорим за срещата.

Тя отново стана неуверена.

— Абсолютно необходимо ли е?

— Да.

Каза тихо:

— Много добре.

Връзката с Лийбиг се бавеше и Бейли оползотвори паузата, като изяде още един сандвич, поднесен в оригиналната му опаковка. Но беше станал по-предпазлив. Внимателно изследва пломбата, преди да я разчупи, после прегледа съдържанието най-старателно.

Получи пластмасово пликче с мляко, не напълно размразено, отхапа със зъбите си отвор и пи направо от него. Мина му мрачната мисъл, че съществуват неща като бавнодействащи отрови без мирис и вкус, които могат да се впръскват незабелязано с хиподермични игли или да се инжектират под високо налягане, после отхвърли тази детинска мисъл.

Досега убийствата и опитите за убийство бяха извършвани по възможно най-неприкрития начин. Нямаше нищо сложно и хитроумно в това да удариш някого по главата, да сложиш в чашата отрова, достатъчна да убие една дузина хора, или да стреляш с отровна стрела в жертвата, без да се криеш.

После му хрумна не по-малко мрачната мисъл, че докато все така прескачаше от една временна зона в друга, едва ли можеше да има редовен режим на хранене. Или ако това продължаваше — редовен сън.

Роботът се приближи.

— Доктор Лийбиг предлага да се свържете с него по някое време утре. Зает е с важна работа.

Бейли скочи на крака и изрева:

— Кажи на този приятел...

Той млъкна. Нямаше никаква полза да крещи на работа. Защото можеш да крещиш колкото си щещ, но и да шепнеш, резултатът е все същият.

Той продължи по-спокойно:

— Кажи на доктор Лийбиг или на неговия робот, ако не си стигнал по-далеч, че разследвам убийството на негов сътрудник и добър соларианин. Кажи му, че не мога да чакам, докато си свърши работата. Кажи му, че ако до пет минути не установим видеокontakt,

ще взема самолета и след по-малко от час ще бъде в имението му, за да се види с него. Използвай точно тази дума, за да не стане грешка.

Той се върна към сандвича си.

Петте минути още не бяха изтекли, когато Лийбиг или поне някакъв соларианин, когото Бейли взе за Лийбиг, му хвърли гневен поглед.

Бейли му отвърна със същото. Лийбиг беше суховат, със сковано изправена стойка. Погледът на тъмните му, изпъкнали очи бе напрегнат и вгълбен, а сега в тях проблясваше и гняв. Единият му клепач бе увиснал леко.

Той каза:

— Вие ли сте землянинът?

— Елайджа Бейли — отвърна Бейли, — детектив К-7, разследвам убийството на доктор Рикейн Делмар. Вие кой сте?

— Аз съм доктор Джотан Лийбиг. Защо си позволявате да ми пречите на работата?

— Много ясно — каза Бейли тихо. — Имам работа.

— Тогава си я вършете някъде другаде.

— Преди това имам няколко въпроса. Разбрах, че сте били близък сътрудник на доктор Делмар. Така ли е?

Внезапно едната ръка на Лийбиг се сви в юмрук и той с бързи крачки се отправи към полицата на камината, върху която миниатюрни часовникови механизми извършваха сложни периодични движения, които хипнотично привличаха погледа.

Обективът държеше Лийбиг на фокус, така че фигурата му оставаше в центъра. По-скоро стаята зад него като че се отдалечаваше с леки издигания и пропадания, докато той крачеше.

Лийбиг каза:

— Ако вие сте чужденецът, когото Груър заплашваше да доведе...

— Аз съм.

— В такъв случай вие сте тук въпреки моето мнение. Край на връзката.

— Не още. Не прекъсвайте връзката. — Бейли рязко повиши гласа си и вдигна пръст. Насочи го право към робоспециалиста, който видимо се отдръпна, а пълните му устни се разтегнаха в гримаса на отвращение.

Бейли каза:

— Знаете ли, че наистина възнамерявам да ви видя.

— Моля ви, спестете си земната вулгарност.

— Съобщавам ви го като факт. Ще се срещна с вас, ако няма друг начин да ви накарам да слушате. Ще ви сграбча за яката и ще ви заставя да слушате.

Лийбиг му отвърна с втрепен поглед:

— Долно животно.

— Мислете както искате, но ще го направя.

— Ако се опитате да нахълтате в имението ми, аз ще... ще...

Бейли повдигна вежди.

— Ще ме убие ли? Често ли отправяте подобни заплахи?

— Не съм ви заплашвал.

— Говорете тогава. За това време, което загубихте, можехме да свършим много работа. Били сте близък сътрудник на доктор Делмар. Нали така?

Робоспециалистът наведе глава. Раменете му потръпнаха и дишането му стана спокойно и равномерно. Когато вдигна поглед, вече се бе овладял. На лицето му дори се появи бегла безжизнена усмивка.

— Да.

— Както разбрах, Делмар е проявявал интерес към нови модели работи.

— Да.

— Какви точно?

— Специалист ли сте в тази област?

— Не. Обяснете като на лаик.

— Съмнявам се, че ще успея.

— Опитайте! Например мисля, че се е интересувал от работи, способни да наказват деца. Какво значи това?

Лийбиг повдигна за момент вежди и рече:

— Казано най-просто, като пропуснем тънките подробности, това означава да се подсили С-интегралът на ниво W-65...

— Изплъзвате се — каза Бейли.

— Истина е.

— Опитвайте се да се изплъзнете. Как другояче може да се обясни?

— Това означава известно отслабване на влиянието на Първия закон.

— Защо е необходимо? Детето се наказва в името на бъдещото му благополучие. Нали такава е теорията?

— А, бъдещото благополучие! — В очите на Лийбиг пламна професионална страст, той като че все по-малко забелязваше своя слушател и ставаше все по-приказлив. — Мислите, че е толкова просто. Колко човешки същества са готови да изтърпят и най-малкото неудобство в името на голямото бъдещо благополучие? Колко време трябва, за да научиш детето, че това, което сега е вкусно, означава болка в стомаха по-късно, а това, което не е, ще му спести болката в стомаха после? А вие искате един робот да го разбере? Болката, причинена на детето от робота, възбужда мощен разрушителен потенциал в позитронния му мозък. За да му се противодействува с антипотенциал, задвижен от идеята за бъдещо благополучие, са нужни достатъчно връзки и разклонения, които ще увеличат масата на позитронния мозък с петдесет процента, освен ако не се пожертвуват други вериги.

Бейли каза:

— Значи не сте успели да конструирате такъв робот?

— Не, нито пък има вероятност да успеем. Аз или някой друг.

— Правеше ли доктор Делмар изпитания на опитния модел на такъв робот по времето, когато беше убит?

— Не на такъв робот. Нас ни занимаваха и други, по-практични неща.

Бейли каза спокойно:

— Доктор Лийбиг, налага ми се да науча нещо повече за Роботиката и ще ви помоля да ми помогнете.

Лийбиг енергично поклати глава, а увисналият му клепач се отпусна още повече, сякаш намигна зловещо.

— Би трябвало да ви е ясно, че за една лекция по Роботика са необходими повече от няколко минути. Не разполагам с толкова време.

— Все пак трябва да го сторите. Присъствието на роботите дава своя отпечатък върху целия живот на Солария. Щом е необходимо време, тогава, повече от друг път се налага да ви видя. Аз съм земен човек и не мога да работя или мисля спокойно, докато контактувам по видеофона.

Според Бейли Лийбиг не би могъл да има още по-вдървена стойка, но това се оказа възможно.

— Земните ви фобии не ме интересуват. Невъзможно е да се видим.

— Мисля, че ще промените решението си, когато ви съобщя по какъв въпрос главно искам вашето мнение.

— Това няма да промени нещата. Нищо не може да промени нещата.

— Така ли? Тогава слушайте. Сигурен съм, че в цялата история на позитронния робот Първият закон на Роботиката е бил умишлено погрешно формулиран.

Лийбиг конвулсивно трепна.

— Погрешно формулиран ли? Глупак! Луд! Защо?

— За да се прикрие фактът — отвърна Бейли съвършено спокойно, — че роботите могат да убиват.

ОТКРИТ Е МОТИВ

Устата на Лийбиг бавно се отвори. Отначало Бейли помисли, че му се зъби, но после с огромна изненада реши, че това е най-неуспешният опит за усмивка, който бе виждал.

Лийбиг рече:

— Не казвайте това. Никога не го казвайте.

— Защо?

— Защото всяко нещо, колкото и незначително да е то, щом насърчава недоверието към роботите, е вредно. Недоверието към роботите е човешка болест!

Сякаш поучаваше малко дете. Сякаш спокойно казваше нещо, което му се искаше да изкрещи. Сякаш се опитваше да убеждава, когато му се искаше да наложи смъртно наказание.

Лийбиг попита:

— Запознат ли сте с историята на Роботиката?

— Малко.

— На Земята би трябвало да я знаете. Да. Какво стана с роботите, когато се разви Франкенщайновият комплекс? Бяха обявени за неблагонадеждни. Хората се отнасяха с недоверие и страх към тях. В резултат на това Роботиката стана едва ли не секретна наука. Трите закона бяха първоначално заложи у роботите, за да се превъзмогне недоверието към тях, но дори и така Земята не допусна там да се създаде общество от работи. Една от причините първите пионери да напуснат Земята и да колонизират останалата част от Галактиката бе да могат да създадат общества, в които роботите биха освободили хората от бедността и непосилния труд. Дори тогава остана подозрение, скрито немного дълбоко, готово да изскочи на повърхността при най-малкия повод.

— Вие самият сблъскали ли сте се с недоверието към роботите?
— попита Бейли.

— Много пъти — отвърна мрачно Лийбиг.

— Затова ли вие и някои други робоспециалисти искате да изопачите фактите съвсем малко, за да избегнете доколкото е възможно подозрението?

— Не изопачаваме нищо!

— Трите закона например не са ли формулирани погрешно?

— Не!

— Мога да го докажа, и ако вие не ме убедите в обратното, ще го докажа на цялата Галактика, стига да имам тази възможност.

— Вие сте луд. Какъвто и довод да си мислите, че имате, вие грешите, уверявам ви.

— Ще обсъдим ли този въпрос?

— Ако не отнеме много време.

— Лична среща? Ще се видим, нали?

Слабото лице на Лийбиг се изкриви.

— Не!

— Сбогом, доктор Лийбиг. Други ще ме изслушат.

— Почакайте. Велики Космосе! Човече, почакай!

— Ще се видим ли?

Ръцете на робоспециалиста се плъзнаха нагоре, после покрай брадичката му. Палецът бавно пропълзя в устата му и остана там. Погледна с празен поглед Бейли.

Бейли си помисли: „Дали отново не се връща в детските си години, за да намери оправдание за срещата си с мен?“

— Ще се видим ли? — каза той.

Но Лийбиг бавно поклати глава.

— Не мога. Не мога — простена той, а думите му излизаха сподавено, защото палецът им преграждаше пътя. — Правете каквото искате.

Бейли се втренчи в другия, видя го да се извърща с лице към стената. Видя го как навежда изправения си гръб и скрива лице в треперещите си ръце.

Бейли каза:

— Добре, тогава ще разговаряме по видеофона.

Все още гърбом, Лийбиг рече:

— Извинете ме за момент. Ще се върна.

Бейли посвети интервала на собствените си нужди; той огледа току-що измитото си лице в огледалото на банята. Беше ли започнал да

разбира Солария и соларианите? Не знаеше със сигурност.

Въздъхна, натисна един бутон и се появи робот. Не се обърна да го погледне. Каза:

— Във фермата има ли друг видеофон освен този, който използвам?

— Има още три канала за видеовръзка, господарю.

— Тогава кажи на Клориса Канторо... кажи на господарката си, че ще използвам този, докато не ви дам други указания, и че не трябва да ме безпокоят.

— Да, господарю.

Бейли се върна на мястото си, където видеофонът държеше на фокус празната част от стаята, в която се бе намирал Лийбиг. Тя все още бе празна и Бейли се настани и зачака.

Не чака дълго. Лийбиг влезе и стаята отново се залюля, докато той вървеше. Очевидно фокусът незабавно се измести от стаята върху човека. Бейли си спомни за сложните манипулации при видеовръзка и изпита известно възхищение от всичко това.

Лийбиг явно се владееше напълно. Беше пригладил назад косата си и бе сменил костюма. Дрехите му падаха свободно и бяха от лъскава материя, по която играеха отблясъците на светлината. Седна на лек сгъваем стол, който извади от стената. Рече трезво:

— Сега да видим каква е тази ваша идея за Първия закон?

— Няма ли да ни чуе някой?

— Не. Взел съм мерки.

Бейли кимна. Той каза:

— Позволете да ви цитирам Първия закон.

— Едва ли е нужно.

— Зная, но все пак нека да го цитирам: „Роботът не може да причини вреда на човека или с бездействието си да допусне на човека да му бъде причинена вреда.“

— Е?

— Ами когато се приземих на Солария, бях отведен до предназначения за мен имение със земеходна кола. Колата бе добре изолирана, за да ме предпази от откритото пространство. Като земен жител...

— Знам — прекъсна го нетърпеливо Лийбиг. — Какво общо има това с въпроса?

— Роботите, които караха колата, не знаеха. Наредих да отместят покрива на колата и заповедта бе незабавно изпълнена. Вторият закон. Трябваше да се подчинят. Почувствувах се зле, разбира се, и почти загубих съзнание, преди да затворят колата отново. Нима роботите не ми причиниха вреда?

— По ваша заповед — отсече Лийбиг.

— Ще цитирам Втория закон: „Роботът е длъжен да се подчинява на заповедите на човека, освен ако заповедите не са в противоречие с Първия закон.“ Виждате ли, заповедта ми трябваше да бъде пренебрегната.

— Това са глупости. Роботът не може да знае...

Бейли се наведе напред в стола си.

— А! Именно. Сега да повторим Първия закон така, както би трябвало да е формулиран: „Роботът не може да извърши нищо, което, доколкото му е известно, би навредило на човека; нито с бездействието си съзнателно да допусне на човека да му бъде причинена вреда.“

— Всичко това се подразбира.

— Но не и от обикновените хора. Иначе обикновените хора биха осъзнали, че роботите могат да убиват.

Лийбиг пребледня.

— Луд! Безумие!

Бейли втренчи поглед във върха на пръстите си.

— Предполагам, че един робот може да изпълни някое невинно поръчение, нещо, което не би навредило на човека?

— Ако му наредят — отвърна Лийбиг.

— Да, разбира се. Ако му наредят, втори робот също може да изпълни едно невинно поръчение, нали, което също няма да навреди на човека? Ако му наредят?

— Да.

— И ако двете, невинни поръчения, наистина невинни сами по себе си, заедно доведат до убийство?

— Какво? — Лицето на Лийбиг се сгърчи в кисела гримаса.

— Искам мнението ви на специалист — каза Бейли. — Ето един хипотетичен случай. Да предположим, че някой се обърне към робот с думите: „Сложи малко от тази течност в чаша с мляко, която се намира еди-къде си. Течността е безвредна. Искам само да разбера как ще

реагира с млякото. Щом видя ефекта, сместа ще бъде изхвърлена. След като свършиш тази работа, забрави за нея.“

Лийбиг, все още смръщен, мълчеше. Бейли продължи:

— Ако наредя на робота да прибави в млякото някаква неизвестна течност и да го предложи на някой човек, Първият закон би го накарал да попита: „Каква е тази течност? Ще навреди ли на човека?“ След уверенията, че течността е безвредна, Първият закон би могъл да накара робота все още да се колебае и да откаже да предложи млякото. Вместо това обаче на него му се казва, че млякото ще бъде изхвърлено. Първият закон е изключен. Няма ли роботът да се подчини?

Лийбиг гледеше гневно. Бейли каза:

— Но друг робот налива от същото това мляко, без да подозира, че към него е било прибавено нещо. С цялата си невинност той го предлага на човека и човекът умира.

— Не! — изкрещя Лийбиг.

— Защо не? Двете действия са невинни сами по себе си. Само събрани заедно, те се превръщат в убийство. Отричат ли, че може да се случи нещо подобно?

— Убиецът ще бъде човекът, който е издал заповедта! — извика Лийбиг.

— Погледнато философски, да. Все пак непосредствените убийци са двата робота, те са оръдията на убийството.

— Никой човек не би дал подобни заповеди.

— Някой би го направил. Някой го е направил. Точно по този начин вероятно е бил извършен опитът за убийството на Груър. Предполагам, че сте чули за това.

— На Солария — измърмори Лийбиг — човек научава всичко.

— Тогава ви е известно, че Груър беше отровен по време на ядене, пред собствените ми очи и пред очите на моя партньор, господин Оливо от Аврора. Можете ли да предложите някакъв друг начин, по който отровата би могла да стигне до него? В имението не е имало друг човек. Като соларианин, това трябва да ви е добре известно.

— Не съм детектив. Не правя предположения.

— Аз ви изложих едно. Искам да зная дали е възможно. Искам да зная дали два робота не биха могли да извършат две отделни действия,

всяко само по себе си да е невинно, но двете заедно да доведат до убийство. Вие сте експертът, доктор Лийбиг. Възможно ли е това?

И Лийбиг, поставен натясно, отвърна „Да“ с глас, толкова тих, че Бейли едва го чу. Бейли каза:

— Много добре тогава. Достатъчно за Първия закон.

Лийбиг се втренчи в Бейли, а увисналият му клепач току потръпваше конвулсивно. Ръцете му, които бяха склучени, се разделиха, макар пръстите му да останаха свити, сякаш всяка ръка все още се преплиташе с въображаема ръка от въздух. Обърна длани надолу и ги положи върху коленете си и едва тогава отпусна пръсти. Бейли наблюдаваше всичко това, потънал в мисли.

Лийбиг каза:

— Теоретически, да. Теоретически! Но не бива да изключвате така лесно Първия закон, землянино. За да се заобиколи първият закон, на роботите би трябвало да им се нарежда много изкусно.

— Съгласен съм — каза Бейли. — Аз съм човек от Земята. Не зная почти нищо за роботите, дадох ви само пример. Соларианинът би бил много по-изобретателен и би го направил много по-добре. Сигурен съм.

Лийбиг все едно че не чуваше. Той каза високо:

— Ако с работа може да се манипулира така, че да навреди на човека, това означава само, че трябва да разширим възможностите на позитронния мозък. Някой навярно ще каже, че би трябвало да направим човека по-съвършен. Невъзможно е, затова ще направим работа по-безопасен. Ние напредваме непрекъснато. Нашите работи са по-разнообразни, по-специализирани, по-способни и по-безвредни от тези преди сто години. След сто години ще имаме още по-голям напредък. Защо е необходимо роботът да манипулира с управляващите механизми, когато в тях може да се вгради самият позитронен мозък? Това е специализиране, но можем да ги направим и по-универсални. Защо не и робот със сменяеми и взаимозаменяеми крайници? А? Защо не? Ако ние...

Бейли го прекъсна:

— Вие единственият робоспециалист ли сте на Солария?

— Не ставайте смешен.

— Просто се запитах. Доктор Делмар е бил единственият... м-м... инженер-фетолог, като се изключи асистентът му.

— Солария има над двайсет робоспециалисти.

— Вие най-добрият ли сте?

— Да — отвърна Лийбиг без стеснение.

— Делмар работеше с вас.

— Да.

Бейли каза:

— Разбрах, че напоследък е възнамерявал да прекрати сътрудничеството си с вас.

— Нямаше такива признаци. Откъде ви хрумна това?

— Разбрах, че не е одобрявал ергенското ви положение.

— Възможно е. Той беше истински соларианин. Но това не повлия на служебните ни взаимоотношения.

— Да сменим темата. Освен с разработка на нови модели роботи, занимавате ли се и с производство и ремонт на съществуващите видове?

— Производството и ремонтът се извършват предимно от роботи. В имението ми има огромна фабрика и ремонтен цех.

— Впрочем за възстановяване на роботите необходими ли са големи ремонти?

— Съвсем незначителни.

— Означава ли това, че ремонтирането на роботите не е развито като наука?

— Съвсем не — каза Лийбиг с категоричен тон.

— Какво ще кажете за робота, който е видял убийството на доктор Делмар?

Лийбиг отмести поглед и сбърчи вежди, сякаш някаква мъчителна мисъл не можеше да си пробие път в съзнанието му.

— От него вече нищо не става.

— Наистина ли? Можеше ли изобщо да отговаря на някакви въпроси?

— Не. Беше съвършено безполезен. Позитронният му мозък беше изцяло поразен от късо съединение. Нито една връзка не бе останала незасегната. Помислете си само! Станал е очевидец на убийство, което не е могъл да предотврати...

— Впрочем защо не е могъл да предотврати убийството?

— Кой може да каже? Доктор Делмар е правил опити с този робот. Не зная в какво състояние се е намирал мозъкът му. Може да му

е заповядал например да прекрати изпълнението на всички операции, докато той преглежда един определен елемент от веригата. Ако някой, когото нито доктор Делмар, нито роботът са подозирали в злонамереност, внезапно го е нападнал, за да го убие, сигурно е минало доста време, преди роботът да успее да използва потенциалите на Първия закон, за да превъзмогне блокиращата заповед на доктор Делмар. Продължителността на бездействието му е зависела от характера на нападението и от характера на блокиращата заповед. Бих могъл да измисля още дузина други обяснения на въпроса защо роботът не е могъл да попречи на убийството. Във всеки случай неспособността му да го стори представлява нарушение на Първия закон и това е било достатъчно да нанесе поражение върху всяка позитронна връзка в мозъка на робота.

— Но ако роботът няма физическата възможност да попречи на убийството, носи ли отговорност? Първият закон предвижда ли такава възможност?

Лийбиг сви рамене.

— Първият закон, въпреки опитите ви да го омаловажите, закриля човешкия род със силата на всеки възможен атом. Той не допуска никакви изключения. Ако Първият закон е нарушен, с робота е свършено.

— Това универсално правило ли е, сър?

— Толкова универсално, колкото и самите работи.

— Ето че научих нещо — каза Бейли.

— Тогава научете още нещо. Вашата теория за убийство чрез поредица от действия на различни работи, всяко невинно само по себе си, няма да ви помогне в случая със смъртта на доктор Делмар.

— Защо?

— Смъртта не е от отравяне, а от удар с тежък предмет. Нещо е трябвало да държи предмета, а то е било човешка ръка. Никой робот не би могъл да замахне с нещо тежко и да разбие нечий череп.

— Да допуснем — каза Бейли, — че роботът е трябвало да натисне един невинен бутон, който да стовари върху главата на Делмар някаква скрита тежест.

Лийбиг се усмихна кисело.

— Земянино, аз разгледах мястото на престъплението. Научих всички подробности. Убийството беше голямо събитие тук, на

Солария, нали разбирате. Затова зная, че на местопрестъплението не е имало следи от използване на техника, нито от стоварена тежест.

— Нито пък от някакъв тъп предмет — добави Бейли.

Лийбиг каза презрително:

— Вие сте детектив. Открийте го.

— Ако приемем, че за смъртта на доктор Делмар не е виновен робот, тогава кой?

— Всеки знае кой — изкрещя Лийбиг. — Неговата съпруга! Гладиа!

Бейли си помисли: „Поне за това са единодушни.“ На глас каза:

— А каква сила е стояла зад роботите, които отровиха Груър?

— Предполагам... — Гласът на Лийбиг заглъхна.

— Сигурно не смятате, че има двама убийци, нали? Ако Гладиа е виновна за едното престъпление, то тя трябва да е виновна и за второто.

— Да. Сигурно сте прав. — Гласът му доби увереност. — Няма съмнение.

— Няма съмнение ли?

— Никой друг не би могъл да се приближи достатъчно до доктор Делмар, за да го убие. Към личното присъствие той проявяваше същата нетърпимост, както и аз, само че направи едно изключение за съпругата си, докато аз не правя никакви изключения. По-умен съм. — Робоспециалистът се изсмя грубо.

— Струва ми се, че я познавате — рязко каза Бейли.

— Кого?

— Нея. Говорим само за една „нея“. Гладиа!

— Кой ви каза, че я познавам по-добре от когото и да било друг? — попита Лийбиг. Той сложи ръка на гърлото си. Пръстите му се раздвижиха леко и разтвориха дрехата на един инч около врата, улеснявайки дишането.

— Самата Гладиа. Двамата сте се разхождали.

— Така ли? Бяхме съседи. Това е нещо обикновено. Тя изглеждаше приятен човек.

— Значи сте я одобрявали?

Лийбиг вдигна рамене.

— Разговорите с нея ми действуваха успокоително.

— За какво разговаряхте?

— За Роботика. — В гласа му прозвуча нотка на изненада, сякаш имаше нещо чудно в това, че може да се зададе такъв въпрос.

— И тя ли говореше за Роботика?

— Нямахте и понятие от Роботика. Пълно невежество! Но ме слушаше. Занимава се с някакви си пространствени безсмислици; цветни пространствени форми, така ги нарича. Действуваха ми на нервите, но я слушах.

— И не се ли срещахте лично?

Лийбиг изглеждаше изпълнен с погнуса и не отговори. Бейли опита отново:

— Тя привличаше ли ви?

— Какво?

— Намирахте ли я привлекателна? Физически!

Дори увисналият клепач на Лийбиг се повдигна и устните му потръпнаха.

— Противно животно — измърмори той.

— Тогава ще го кажа по друг начин. Кога престанахте да я намирате приятна? Вие сам използвахте тази дума, ако си спомняте.

— Какво искате да кажете?

— Казахте, че я намирате приятна. Сега сте убеден, че е убила съпруга си. Приятните хора не вършат такива работи.

— Сбъркал съм в преценката си.

— Но вие сте решили, че сте сбъркали, преди тя да убие съпруга си, ако го е направила тя. Престанали сте да се разхождате с нея известно време преди убийството. Защо?

Лийбиг каза:

— Това има ли значение?

— Всичко има значение, докато се докаже обратното.

— Ето какво, ако искате информация от мен като робоспециалист, питайте. На лични въпроси няма да отговарям.

— Били сте в близки отношения както с убития, така и с главното заподозряно лице. Не разбирате ли, че личните въпроси са неизбежни? Защо спряхте да се разхождате с Гладиа?

Лийбиг рязко каза:

— Дойде време, когато нямахте за какво повече да й говоря; когато бях прекалено зает; когато не намирах причина да продължаваме разходките.

— С други думи, когато вече не я намирахте приятна.

— Е, може и така да се каже.

— Защо не ви беше вече приятна?

Лийбиг изкрещя:

— Няма причина.

Бейли не обърна внимание на възбудата на другия.

— Все пак сте познавали Гладиа добре. Какъв би могъл да бъде мотивът ѝ?

— Мотивът ѝ?

— Никой не е предложил мотив за убийството. Разбира се, Гладиа не би извършила убийство, без да има мотив.

— Велики Космосе! — Лийбиг отметна глава назад, готов да се изсмее, но не го направи. — Никой ли не ви е казал? Е, може и никой да не е знаел. Но аз знаех. Тя ми е казвала. Често ми го казваше.

— Какво ви казваше, доктор Лийбиг?

— Това, че се кара със съпруга си. Че се карат ожесточено и често. Тя го ненавиждаше, землянино. Никой ли не ви го каза? Тя не ви ли каза?

ОЦВЕЛЯВАНЕ НА ПОРТРЕТ

За Бейли това беше удар изневиделица, но се опита да не го показва.

Както личеше от начина им на живот, соларианите считаха личните си работи за неприкосновени. Въпросите, засягащи брака и децата, бяха нетактични. Затова той предположи, че е възможно между двама съпрузи да има постоянни кавги, но да се проявява любопитство към такива неща би било недопустимо.

Но когато е станало убийство? Нима никой не би извършил социалното провинение да попита заподозряната дали се е карала със съпруга си? Няма ли да спомене за това, ако случайно го е знаел?

Е, Лийбиг го направи.

Бейли попита:

— За какво се караха?

— Мисля, че е по-добре да питате нея.

„По-добре ще е“, помисли си Бейли. Той се изправи вдървено.

— Благодаря ви за съдействието, доктор Лийбиг. Може отново да ми потърба вашата помощ. Надявам се, че ще бъдете на мое разположение.

— Край на връзката — каза Лийбиг и изчезна внезапно заедно с отрязъка от стаята си.

За пръв път Бейли откри, че не обръща внимание на пътуването със самолет в откритото пространство. Не се притесняваше ни най-малко. Чувствуваше се почти като в собствената си среда.

Дори не мислеше за Земята или за Джеси. Само седмици бяха изминали, откакто напусна Земята, но можеха да бъдат и години. Беше стоял на Солария малко повече от три дни, а му се струваше вечност.

Колко бързо можеше да свикне човек с един кошмар?

Или Гладиа беше причината? Скоро щеше да се види с нея лично, не по видеофона. Това ли му носеше увереност и едно странно

усещане — смесица от страх и очакване?

„Ще издържи ли тя?“ — питаше се той. Или щеше да избяга след няколко минути, молейки за извинение, както бе направил Куемът?

Когато той влезе, тя стоеше в другия край на дълга стая. Почти можеше да мине за собственото си импресионистично изображение, дотолкова в образа ѝ бе останало само най-характерното.

Устните ѝ бяха бледорозови, веждите ѝ леко подчертани с молив, мекото на ушите ѝ — бледосиньо, като се изключи това, лицето ѝ беше недокоснато. Изглеждаше бледа, поизплашена и много млада.

Кестеняво-русата ѝ коса бе прибрана отзад, а сиво-сините ѝ очи гледаха някак плахо. Роклята ѝ беше тъмносиня, изглеждаше почти черна, встрани бе обточена с тънки бели ивици, които се виеха надолу. Имаше дълги ръкави, бели ръкавици и обувки с ниски токчета. Никъде не се показваше нито инч от кожата ѝ, освен лицето. Дори шията ѝ бе покрита с дискретен рюш.

Бейли се закова на място.

— Това достатъчно близо ли е, Гладиа?

Дишането ѝ беше плитко и учестено. Тя каза:

— Бях забравила какво да очаквам в действителност. То е същото като видеоконтакта, нали? Искам да кажа, ако не мислиш за това като за виждане.

Бейли каза:

— За мен е съвсем нормално.

— Да, Земята. — Тя затвори очи. — Понякога се опитвам да си го представя. Навсякъде просто тълпи от хора. Вървиш по някакъв път и наоколо други крачат до теб, а някои пък вървят в противоположната посока. Десетки...

— Стотици — каза Бейли. — Гледали ли сте някоя филмокнига за Земята?

— Нямаме много такива романи, но съм гледала романи от другите външни светове, където хората се виждат постоянно. В романите е друго. Там прилича на мултивидеоконтакт.

— В романите хората целуват ли се?

Тя се изчерви болезнено.

— Не чета такива.

— Никога ли?

— Е... все ще се намери някой и друг мръсен филм, нали знаете, и понякога просто от любопитство... Да ти се повдигне наистина.

— Така ли?

Тя каза с внезапно оживление:

— Но Земята е толкова различна. Толкова много хора. Когато вървиш, Елайджа, сигурно се д-докосваш до хора. Искам да кажа, случайно.

Бейли се поусмихна.

— Дори ги събаряш случайно. — Той се замисли за тълпите по експресните линии, които се бутеха, блъскаха, подскачаха нагоре-надолу по лентите, и за миг усети неизбежен пристъп на носталгия.

Гладиа каза:

— Няма защо да стоите чак там.

— Мога ли да се приближа още?

— Мисля, че да. Ще ви кажа, когато не искам да се приближавате повече.

Пристъпвайки, Бейли се приближаваше, докато Гладиа го наблюдаваше с широко отворени очи. Изведнъж тя каза:

— Искате ли да видите някои от моите цветни пространствени форми?

Бейли беше на шест стъпки от нея. Спря се и я погледна. Тя изглеждаше малка и крехка. Опита се да си я представи с нещо в ръка (какво?), замахвайки разярено към черепа на съпруга си. Опита се да я види, побесняла от ярост, способна да убие от омраза и гняв.

Трябваше да си признае, че бе възможно. Дори една четирийсет и осем килограмова жена би могла да смаже нечий череп, ако има подходящо оръжие и е достатъчно побесняла. Бейли познаваше жени-убийци (на Земята, разбира се), които в спокойно състояние бяха кротки като зайчета.

Той попита:

— Какви са тези цветни пространствени форми, Гладиа?

— Вид изкуство — каза тя.

Бейли си спомни как Лийбиг се бе изказал за изкуството на Гладиа. Той кимна.

— Бих искал да видя някои от тях.

— Последвайте ме тогава.

Бейли предпазливо запазваше разстоянието от шест стъпки. При това то бе по-малко от една трета от разстоянието, за което Клориса беше помолила.

Влязоха в ярко осветена стая. Светлината искреше от всеки ъгъл във всички цветове на дъгата. Гладиа имаше доволен собственически вид. Тя вдигна поглед към Бейли, очите ѝ — изпълнени с очакване.

Реакцията на Бейли навярно бе оправдала очакванията ѝ, макар че той не каза нищо. Обърна се бавно, като се опита да осмисли това, което вижда, тъй като то беше само светлина, липсваше какъвто и да е материален обект.

Светлинните фрагменти стояха на пиедестали, които ги обгръщаха. Това бе оживяла геометрия, цветни линии и криви, преплетени в едно цяло и все пак запазващи отчетлива индивидуалност. Нямахме две форми, между които да съществува макар и далечна прилика.

Бейли каза, като търсеше подходящи думи:

— Трябва ли да изобразяват нещо?

Гладиа се засмя с приятния си контраалт.

— Изобразява всичко, което ви се иска. Те са просто светлинни форми, способни да те накарат да изпиташ гняв, щастие, любопитство или каквото и да е друго, което аз съм изпитвала, когато съм ги създавала. Бих могла да направя една за вас, нещо като портрет. Но може да не стане много хубава, защото ще импровизирам набързо.

— Така ли? Ще ми бъде много интересно.

— Добре — каза Гладиа и почти изтича към една светлинна фигура в ъгъла, минавайки на сантиметри от него. Тя като че ли не забеляза това.

Докосна нещо върху пиедестала на светлинната фигура и сиянието отгоре в миг угасна. Бейли каза задъхано:

— Недейте.

— Не се безпокойте. И без това ми беше омръзнала. Другите само ще ги изгася временно, за да не ме отвличат. — Тя отмести част от ламперията на гладката стена и задвижи един реостат. Цветовете избледняха и станаха едва забележими.

Бейли каза:

— Нямате ли робот за тази работа? Да изключва контактите?

— Ш-шт, тихо — каза тя нетърпеливо. — Тук не държа работи. Тук съм аз. — Тя го погледна намръщено. — Не ви познавам достатъчно добре. Там е бедата.

Не гледаше към пиедестала, но пръстите ѝ се отпуснаха леко върху горната му гладка повърхност. Те бяха в очакване — свити, напрегнати.

Единият ѝ пръст се раздвижи, описвайки полукръг върху гладката повърхност. Сноп тъмножълта светлина се появи и блесна косо нагоре към тавана. Пръстът ѝ се отдръпна лекичко назад и светлината доби по-мек оттенък.

Тя ѝ хвърли бърз поглед.

— Мисля, че е това. Някаква сила без тежест.

— Йосафате! — каза Бейли.

— Обидихте ли се? — Тя вдигна пръсти и жълтият кос сноп светлина остана самотен и неподвижен.

— Не, никак. Но какво е това? Как го правите?

— Трудно е да се обясни — отвърна Гладиа, гледайки замислено пиедестала, — всъщност самата аз не зная. Това е някаква оптическа илюзия, така ми казаха. Възбуждаме силови полета на различни енергетични нива. Те представляват сгъстено хиперпространство и не притежават свойствата на обикновеното пространство. В зависимост от енергетичното ниво човешкото око вижда светлина в различни оттенъци. Формите и цветовете се контролират от топлината на пръстите ми върху съответни точки на пиедестала. Във всеки пиедестал са монтирани всевъзможни контролни устройства.

— Искате да кажете, че ако си сложа пръста там... — Бейли се приближи и Гладиа му направи място. Той постави неуверения си показалец върху пиедестала и усети леко пулсиране.

— Продължавайте. Движете си пръста, Елайджа — каза Гладиа.

Бейли така и направи и един нацърбен мръсносив лъч се издигна нагоре, пресичайки косо жълтата светлина. Бейли рязко отдръпна ръка, а Гладиа се засмя, но веднага съжали за това.

— Не биваше да се смее — каза тя. — Наистина много е трудно, дори за хора, които са се упражнявали дълго време. — Ръката ѝ се раздвижи леко и твърде бързо, за да може той да я проследи и уродливото образуване, което беше създал, изчезна, оставяйки жълтата светлина отново сама.

— Как се научихте да го правите? — попита Бейли.

— С много опити. Знаете ли, това е нов вид изкуство и само един или двама могат всъщност да...

— И вие сте най-добрата — мрачно каза Бейли. — На Солария всеки е или единственият, или най-добрият, или пък и двете.

— Няма защо да се присмивате. Правила съм изложба от мои пиедестали. Давала съм спектакли. — Тя вирна брадичка. Немаше съмнение, че се гордее с това.

Гладиа продължи:

— Нека да довърша портрета ви. — Пръстите ѝ се раздвижиха отново.

Малко извивки имаше в светлинната форма, която израстваше изпод свещенодействащите ѝ пръсти. Цялата беше в остри ъгли. Синият цвят преобладаваше.

— Това като че ли е Земята — каза Гладиа, хапейки долната си устна. — Винаги си представям Земята в синьо. Всички тези хора, които се виждат през цялото време. Видеоконтактът е по-скоро в розово. На вас как ви изглежда?

— Йосафате, не мога да си представя нещата като цветове.

— Не можете ли? — попита тя разсеяно. — Вие например от време на време казвате „Йосафате“ и това е точно едно виолетово петънце. Ярко петънце, защото обикновено се появява внезапно, ето така. — И петънцето беше там, просветвайки малко встрани от центъра.

— А после — каза тя — мога да го завърша така. — И един равен, матов, празен куб в аспидносиво изникна пред тях и обгърна всичко. Светлината отвътре просветваше през него, но приглушена, някак си затворена.

От това Бейли изпита тъга, сякаш кубът го обграждаше, делеше го от нещо, към което се стремеше. Той каза:

— Какво е това, последното?

Гладиа отговори:

— Ами стените около вас. Това ви отличава, не можете да излизате навън, трябва да бъдете вътре. Вие сте там, вътре. Не виждате ли?

Бейли виждаше, но някак си не одобряваше. Той каза:

— Тези стени не са вечни. Днес бях навън.

— Наистина ли? Как ви се отрази?

Той не устоя на изкушението да я уязви на свой ред:

— Така както на вас ви се отразява да ме виждате. Не ви харесва, но можете да го изтърпите.

Тя го погледна замислено.

— Искате ли да излезем? Заедно? На разходка?

Бейли изпита желание да каже: „Йосафате, не!“.

Тя каза:

— Никога не съм се разхождала заедно с някого. Все още е светло и времето е приятно.

Бейли погледна своя абстрактен портрет и попита:

— Ако дойда, ще махнете ли сивото?

Тя се усмихна и отвърна:

— Ще видя как се държите.

Светлинната фигура си остана там, когато напуснаха стаята. Тя остана след тях, оковала здраво душата на Бейли в сивотата на градовете.

Бейли потрепера. Облъкна го насрещният въздух, носещ със себе си хлад. Гладна каза:

— Студено ли ви е?

— Предишния път не беше така — промърмори Бейли.

— Денят е към края си, но всъщност не е студено. Искате ли някоя дреха? Някой от роботите може да ви донесе веднага.

— Не. Така е добре. — Те пристъпваха по тясна павирана пътека. Той каза:

— Тук ли се разхождахте с доктор Лийбиг?

— О, не. Разхождахме се далече в полето, където можете да видите само някой работещ робот и да чуете животинските звуци. Но ние с вас ще останем близо до къщата, за всеки случай.

— В случай на какво?

— Ами в случай че поискате да се приберете.

— Или в случай че вие се уморите от моето присъствие.

— То не ме притеснява — каза тя дръзко.

Отгоре долиташе глухото шумолене на листата, жълто-зелени багри ги обгръщаха отвсякъде. Из въздуха наоколо се носеха остри, тънички писъци и пронизително бръмчене, виждаха се сенки.

Той беше особено нащрек за сенките. Една от тях, с форма на човек, изникна пред него и се мяркаше наблизно в зловеща мимикрия. Бейли, разбира се, беше чувал за сенки и знаеше какво представляват, но във всепроникващото, разсеяно осветление на градовете никога не беше ги забелязвал.

Зад него, той знаеше, бе слънцето на Солария. Стараеше се да не го гледа, но знаеше, че е там.

Пространството бе огромно, пространството бе самотно, и все пак той усети, че го привлича. Видя се да крачи по повърхността на един свят, заобиколен с хиляди мили и светлинни години пространство.

Защо ли го привличаше тази мисъл за самотата? Не искаше да е самотен. Искеше Земята и топлината и дружелюбността на претъпканите с хора градове.

Картината му се изплъзна. Опита се да извика в представите си Ню Йорк с всичкия му шум и откри, че може да усеща само тихия, полъхващ хлад по повърхността, на Солария.

Неволно Бейли се приближи към Гладиа, докато стигна на две крачки от нея, тогава забеляза уплашеното ѝ лице.

— Моля да ме извините — каза веднага той и се отдръпна.

Тя се задъха:

— Няма нищо. Не искате ли да минем оттук? Има няколко цветни лехи, може да ви харесат.

Пътеката, която тя показва, бе в сянка. Бейли я последва безмълвно.

Гладиа каза:

— По-късно през годината ще бъде прекрасно. В топло време мога да изтичам до езерото и да поплувам, или ей така да тичам през полето, да тичам с всички сили, докато накрая с удоволствие падна на земята и остана да лежа неподвижно.

Тя погледна дрехите си.

— Този костюм не става за това. С всички тези дрехи мога само да вървя. И то бавно.

— Как предпочитате да се обличате? — попита Бейли.

— Блузка без гръб и шорти най-много — извика тя, като вдигна ръце, сякаш си представяше свободата на това движение. — Понякога

и по-малко дрехи. Понякога само със сандали, така че да усещам въздуха с всеки инч... О, съжалявам, оскърбих ви.

Бейли каза:

— Не. Няма нищо. В такъв костюм ли се разхождахте с доктор Лийбиг?

— Обличах се различно. В зависимост от времето. Понякога носех съвсем малко дрехи, но то беше видеоконтакт. Сигурно разбирате.

— Разбирам. А доктор Лийбиг? Той също ли се обличаше леко?

— Джотан да се облече леко? — На лицето ѝ блесна усмивка. — О, не. Той е много сериозен винаги. — Тя изкриви лице в израз на престошена строгост и попремигна, улавяйки най-характерното у Лийбиг, което изтръгна от Бейли кратко, одобрително ръмжене.

— А ето как говори — каза тя. — „Драга ми Гладиа, като се има предвид влиянието на потенциал от първи род върху позитронния поток...“

— За това ли ви говореше? За Роботика?

— Най-вече. Знаете ли, той се отнася толкова сериозно към нея. Все се опитваше да ми я обяснява. Никога не се отказа от това.

— Научихте ли нещо?

— Абсолютно нищо. Нищичко. За мен това е истинска каша. Понякога ми се сърдеше, но почнеше ли да ми се кара, аз се гмурвах във водата, ако бяхме близо до езерото, и го пръсках.

— Пръскахте го? Мислех, че говорите за видеоконтакт.

Тя се разсмя.

— Вие сте истински землянин. Пръсках там, където стоеше той, в стаята си или в имението си. Водата не можеше да го докосне, но пак се отдръпваше. Погледнете това.

Бейли погледна. Бяха заобиколили един залесен участък и сега излязоха на поляна, разположена около декоративно езеро. Ниски тухлени стени преминаваха през поляната и я разделяха на части. Цветя растяха в изобилие и ред. От филмокнигите, които беше гледал, Бейли знаеше, че това са цветя.

Цветята някак приличаха на светлинните фигури, които създаваше Гладиа, и Бейли си помисли, че тя ги прави, вдъхновена от тях. Докосна едно внимателно, после се огледа. Червените и жълтите преобладаваха.

Обръщайки се, Бейли зърна за миг слънцето.

Каза неспокойно:

— Слънцето е слязло ниско.

— Късно следобед е — извика към него Гладиа. Бе изтичала до езерото и седеше върху една каменна пейка до самия му край. — Елате тук — провикна се тя и му махна. — Може да стоите прав, ако не ви се сяда на камъка.

Бейли се приближи бавно.

— Всеки ден ли слиза така ниско? — И тутакси съжали, че попита. Щом планетата се въртеше, слънцето трябваше да бъде ниско сутрин и следобед. Само по обяд то можеше да бъде високо.

Каза си, че това не е в състояние да промени една представа, изграждана цял живот. Знаеше, че съществува такова нещо като нощ и дори я беше преживял — плътно, надеждно прикритие на цяла една планета, дялящо човека от слънцето. Знаеше, че съществуват облаците и закрилата на мрака, скриваща най-страшното — откритото пространство. И все пак, когато мислеше за повърхността на планетата, виждаше винаги лумнала ярка светлина и едно слънце високо в небето.

Той погледна през рамо, точно толкова бързо, че да зърне отблясък от слънцето и се запита колко ли далеч е къщата, в случай че реши да се върне.

Гладиа сочеше към другия край на каменната пейка.

Бейли каза:

— Доста близо съм до вас, нали?

Тя разпери малките си ръце с длани нагоре.

— Започвам да свиквам. Наистина.

Той седна с лице към нея, за да избегне слънцето.

Гладиа се наведе назад към водата и откъсна малко цвете, чашката му бе жълта отвън, с бели ивици отвътре, без да е ярка. Тя каза:

— Това е местно растение. Повечето от цветята тук произхождат от Земята.

От откъснатото му стъбълце капеше вода, когато го подаде предпазливо на Бейли.

Бейли протегна ръка към него също така предпазливо.

— Вие го убихте — каза той.

— Това е само едно цвете. Има хиляди други. — Пръстите му едва бяха докоснали жълтата чашка, тя я сграбчи, а очите ѝ блеснаха. — Или се опитвате да намекнете, че щом откъснах цвете, мога да убия и човек.

Бейли каза примирително:

— Не съм намекивал нищо. Мога ли да го видя?

Всъщност той не искаше да го докосне. Беше расло във влажна почва и от него все още лъхаше на тиня. Как можеха тези хора, които бяха толкова внимателни в контактите си със земните жители и дори един с друг, да бъдат толкова нехайни в контактите си с най-обикновена мръсотия?

Но хвана стъблото между палеца и показалеца си и го разгледа. Чашката беше оформена от няколко тънки парченца хартиевидна тъкан, излизащи от общ център. Отвътре имаше бяла, изпъкнала подутина, влажна и обрасла с тъмни ресни, които потрепваха леко от вятъра.

Тя каза:

— Усещате ли аромата му?

Изведнъж Бейли усети мириса, който се излъчваше от цветето. Той се наведе към него и каза:

— Мирише като дамски парфюм.

Гладия плесна с ръце от удоволствие.

— Съвсем като землянин. Искате да кажете, че дамският парфюм мирише така.

Бейли кимна унило. Беше започнал да се уморява от престоя на открито. Сенките се удължаваха, а пейзажът ставаше мрачен. Въпреки това беше решил да не се предава. Искаше онези стени от сива светлина, които замъгляваха портрета му, да бъдат махнати. Смешно фантазърство, но така беше.

Гладия взе цветето от Бейли, който ѝ го даде с охота. Бавно, тя откъсна листенцата му. Каза:

— Предполагам, че всяка жена мирише различно.

— Зависи от парфюма — каза Бейли с безразличие.

— Ако си достатъчно близо, за да го усетиш. Аз не нося парфюм, защото никой не е достатъчно близо. Освен сега. Предполагам, че вие често миришете парфюми, сигурно през цялото време. На Земята жена ви е винаги с вас, нали? — Тя бе съсредоточила вниманието си изцяло

върху цветето и се мръщеше, докато го късаше старателно на парченца.

— Тя не е винаги с мен — каза Бейли. — Не всяка минута.

— Но повечето време. И винаги когато поискате да...

Бейли внезапно каза:

— Защо доктор Лийбиг се е опитвал така упорито да ви преподава Роботика, как мислите?

Осакатеното цвете сега се състоеше само от стъбло и вътрешната подутина. Гладиа го завъртя между пръстите си, после го хвърли настрана, така че за момент то заплува по повърхността на езерото.

— Мисля, че искаше да му стана асистентка — каза тя.

— Казвал ли ви го е, Гладиа?

— Напоследък, Елайджа. Струва ми се, че ставаше нетърпелив. Както и да е, попита ме дали няма да ми е интересно да работя в областта на Роботиката. Естествено аз му отговорих, че не бих могла да измисля нищо по-скучно от това. Беше вбесен.

— И след това никога повече не се разхождаше с вас?

Тя каза:

— Знаете ли, мисля, че тъкмо това е причината. Предполагам, че е бил засегнат. Така е. Но какво можех да сторя?

— Преди това обаче му бяхте разправяли за кавгите ви с доктор Делмар.

Ръцете ѝ се свиха в юмруци и останаха здраво стиснати. Тялото ѝ застина, главата ѝ — приведена малко встрани. Гласът ѝ беше неестествено висок.

— Какви кавги?

— Кавгите с вашия съпруг. Разбрах, че сте го мразили.

Лицето ѝ беше разкривено и на петна, когато го стрелна с гневен поглед.

— Кой ви каза това? Джотан ли?

— Доктор Лийбиг го спомена. Мисля, че е истина.

Тя беше потресена.

— Все още се опитвате да докажете, че аз съм го убила. Мислех си, че сте мой приятел, а вие сте само... само един детектив.

Тя вдигна юмруци и Бейли зачака. Той каза:

— Знаете, че не можете да ме докоснете.

Ръцете ѝ се отпуснаха и тя заплака беззвучно. Извърна се настрани.

Бейли сведе глава и затвори очи, прогонвайки тревожните удължени сенки. Той каза:

— Доктор Делмар не беше особено нежен, нали?

Тя отвърна сподавено:

— Той беше много зает човек.

Бейли каза:

— А вие сте нежна. За вас мъжете са интересни. Разбирате ли?

— Н-не мога да бъда друга. Зная, че е противно, но не мога нищо да направя. Противно е дори д-да говоря за това.

— Но на доктор Лийбиг сте говорили за това?

— Трябваше да направя нещо, а Джотан беше под ръка и като че ли нямаше нищо против, а това ме караше да се чувствавам по-добре.

— Затова ли се карахте със съпруга си? Затова ли, че беше студен и равнодушен, а на вас ви беше неприятно?

— Понякога го мразех. — Тя повдигна безпомощно рамене. — Той беше просто един добър соларианин и не беше запланувано да имаме д... д... — Тя се разрида.

Бейли изчака. Стомахът му бе студен и откритият въздух тегнеше тежко върху него. Когато риданията на Гладиа взеха да стихват, той попита с възможно най-мек тон:

— Вие ли го убихте, Гладиа?

— Не-не. — После изведнъж, сякаш цялата ѝ съпротива се бе стопила: — Не съм ви казала всичко.

— Добре тогава, направете го сега.

— Тогава се карахме, когато той умря. Все същите разправии. Аз му крещях, но той не ми отвръщаше. Почти не говореше и това само влоши нещата. Бях толкова ядосана, толкова ядосана. След това не помня нищо.

— Йосафате! — Бейли се олюля леко и очите му потърсиха безцветния камък на пейката. — Какво искате да кажете с това, че не помните?

— Искам да кажа, че той беше мъртъв, аз пицях, роботите дойдоха...

— Вие ли го убихте?

— Не помня, Елайджа, щях да помня, ако съм го направила, нали? Само че не си спомням и нищо друго, и бях така изплашена, така изплашена. Помогнете ми, Елайджа, моля ви.

— Успокойте се, Гладиа. Ще ви помогна. — Трескавата мисъл на Бейли се насочи към оръдието на убийството. Какво е станало с него? Трябва да е било преместено. Ако е така, само убиецът е могъл да го стори. Тъй като Гладиа е била намерена на местопрестъплението веднага след убийството, тя не е могла да го направи. Някой друг трябва да е убиецът. Независимо как гледаха соларианите на това убийство, тя не беше убийца.

Бейли си помисли отпаднало: „Трябва да се прибера вътре.“ Каза:
— Гладиа...

Неволно той се взря в слънцето. То беше почти на хоризонта. Трябваше да обърне глава, за да го погледне и то прикова погледа му с болезненото си очарование. Никога не беше го виждал такова. Огромно, червено и някак си замъглено, така че човек можеше да го гледа, без да се заслепи, и да види тънките пластове от кървавочервени облаци над него, един от тях го пресичаше като черна ивица.

Бейли промърмори:

— Слънцето е толкова червено.

Той чу Гладиа да казва печално със сподавен глас:

— Винаги е червено при залез, червено и умиращо.

Бейли имаше видение. Слънцето се спускаше надолу към хоризонта, защото повърхността на планетата се отдалечаваше от него с хиляда мили в час, въртеше се под това голо слънце, въртеше се и нямаше какво да пази микробите, наречени хора, които се суетяха върху въртящата се повърхност, въртяща се лудо винаги, въртяща се... въртяща се...

Въртеше се главата му, и каменната пейка, която се наклони под него, и надигащото се небе, синьо, тъмносиньо, и слънцето си беше отишло с върховете на дърветата и земята, втурнала се нагоре, и Гладиа, която пицеше пронизително, и някакъв друг звук...

ПРЕДЛОЖЕНО Е РЕШЕНИЕ

Първо Бейли осъзна, че е вътре, усети отсъствието на откритото пространство, после видя едно лице да се навежда над него.

Той се взря за момент, без да го разпознае.

— Данийл!

На лицето на робота не се изписа облекчение или каквото и да било друго забележимо чувство. Той каза:

— Добре е, че дойдохте в съзнание, колега Елайджа. Надявам се, че нямате физически увреждания.

— Добре съм — отвърна Бейли раздражено, като се изправяше с усилие на лакти. — Йосафате, на легло ли съм? Защо?

— Днес няколко пъти бяхте под открито небе. Въздействието е кумулативно и се нуждаете от почивка.

— Първо се нуждая от няколко отговора. — Бейли се огледа и се опита да не забелязва, че главата му се върти леко. Не позна стаята. Завесите бяха спуснати. Изкуственото осветление действуваше успокоително. Чувствуваше се много по-добре. — Например къде съм?

— В дома на госпожа Делмар.

— Второ, трябва да си изясним нещо. Какво правиш ти тук? Как се изплъзна от роботите, които оставих при теб?

Данийл каза:

— Предполагам, че ще бъдете недоволен от развитието на нещата, но все пак, в интерес на вашата безопасност и поради заповедите ви, сметнах, че нямам друг избор освен...

— Какво си направил? Йосафате!

— Изглежда, госпожа Делмар се е опитала да се свърже с вас по видефона преди няколко часа.

— Да. — Бейли си спомни, че Гладиа бе споменала за това по-рано през деня. — Знаем.

— Вашата заповед към роботите, които ме държаха в плен, беше следната: „Не му позволявайте (т.е. на мен) да установява контакт с други хора или с други работи, като се вижда с тях или по видефона.“

Но вие, колега Елайджа, не споменахте, че забранявате на други хора или роботи да установяват контакт с мен. Схващате ли разликата?

Бейли изстена. Данийл продължи:

— Не е нужно да се разстройвате, колега Елайджа. Този ваш пропуск помогна за спасяване на живота ви, тъй като ме доведе тук. Виждате ли, когато госпожа Делмар се свърза с мен по видеофона, с позволението на моите пазачи-роботи, тя попита за вас и аз ѝ отговорих съвсем искрено, че не ми е известно вашето местонахождение, но че мога да се опитам да го открия. Тя като че ли гореше от желание да го направя. Казах, че е възможно да сте напуснали къщата за малко и че ще проверя това и дали тя междуременно не би наредила на роботите при мен в стаята да ви потърсят из къщата.

— Тя не се ли изненада, че ти сам не даде нареждания на роботите?

— Накарах я да си помисли, че като аврорианин не съм свикнал да командувам роботите, че тя би могла да даде заповедите с по-голям авторитет и да наложи по-бързото им изпълнение. Соларианите съвсем очевидно имат високо мнение за способностите си да се справят с роботите и се отнасят с презрение към неумението на другопланетните жители да вършат това. Не мислите ли и вие така, колега Елайджа?

— И тя им заповяда да те оставят?

— Беше трудно. Те протестираха, позовавайки се на предишни заповеди, но, разбира се, не можеха да разкрият техния характер, тъй като им бяхте заповядали да не съобщават на никого за истинската ми самоличност. Тя надделя, макар че трябваше да изкрещи последните заповеди в изблик на гняв.

— И тогава ти излезе?

— Да, колега Елайджа.

Жалко, помисли си Бейли, че Гладиа не бе сметнала този епизод за достатъчно важен, та да му го разкаже, когато се свързаха по видеофона. Той добави:

— Доста време ти трябваше да ме откриеш, Данийл.

— Роботите на Солария имат мрежа за информация чрез субетерна връзка. Един опитен соларианин може лесно да получи информация, но тъй като тя се предава посредством милиони апарати, на такъв като мен, без опит в тази област, му е нужно време, за да

изрови един-единствен факт. Измина повече от час, преди информацията за вашето местонахождение да стигне до мен. Загубих допълнително време, защото посетих работното място на доктор Делмар, след като вие бяхте тръгнали.

— Какво прави там?

— Извършвах собствени разследвания. Съжалявам, че трябваше да стане във ваше отсъствие, но неотложните нужди на следствието го налагаха.

Бейли попита:

— Не си ли се свързвал с Клориса Канторо? Или може би си я виждал?

— Свързах се с нея, но от дома ѝ, не от нашето имение. Имаше някои документи във фермата, които трябваше да видя. При обикновени условия видеовръзката би била достатъчна, но можеше да се окаже неудобно да оставам в имението ни, тъй като три робота знаеха за истинската ми самоличност и лесно можеха да ме арестуват отново.

Бейли почти се чувствуваше добре. Той провеси крака от леглото и откри, че е облечен в нощница. Заразглежда я с отвращение.

— Дай ми моите дрехи.

Данийл се подчини.

Докато се обличаше, Бейли каза:

— Къде е госпожа Делмар?

— Под домашен арест, колега Елайджа.

— Какво? По чия заповед?

— По моя заповед. Затворена е в спалнята си, роботите я пазят, отнето ѝ е правото да издава заповеди, освен такива за лични нужди.

— Ти ли ѝ го отне?

— Роботите в това имение не знаят за моята самоличност.

Бейли привърши с обличането.

— Някои обстоятелства не са в нейна полза — каза той. — Имала е възможност да го убие — по-голяма, отколкото мислехме в началото. Тя не се е втурнала към мястото на престъплението при вика на съпруга си, както каза най-напред. Била е там през цялото време.

— Твърди ли, че е била свидетелка на убийството и че е видяла убиеца?

— Не. Не си спомня най-критичните моменти. Това се случва понякога. Оказа се, че има и мотив.

— Какъв е той, колега Елайджа?

— От самото начало подозирах тази възможност. Казах си, че ако това е Земята и доктор Делмар е бил такъв, какъвто го описаха, а Гладиа Делмар — такава, каквата изглежда, то щях да си помисля, че тя е била влюбена в него, а той е бил влюбен само в себе си. Трудното беше да разбере дали Соларианите се влюбват и реагират на любовта в земния смисъл на думата. Не можех да разчитам на собствените си преценки за техните чувства и реакции. Ето защо трябваше да се видя с някои хора. Не по видеофона, а да ги видя.

— Не ви разбирам, колега Елайджа.

— Не знам дали мога да ти го обясня. Генните възможности на тези хора са внимателно планирани преди раждането им, а действителното генно разпределение се проверява по-късно.

— Зная.

— Но гените не са всичко. Средата също влияе, а тя може да доведе до истинска психоза там, където гените само загатват за някакъв определен вид психоза. Забеляза ли интереса на Гладиа към Земята?

— Забелязах го, колега Елайджа, и сметнах, че този интерес е престорен, целящ да повлияе върху преценките ви.

— Да предположим, че е бил истински интерес, дори влечение. Да предположим, че нещо, свързано със земните тълпи, я е вълнувало. Да предположим, че против волята си е изпитвала влечение към нещо, което са я научили да счита за противно. Възможно е да има отклонения от нормалното. Трябваше да проверя това, като се срещна със солариани, за да видя как реагират те на срещите ни, и като се срещна с нея, за да видя как реагира тя. Наложих се да се избавя на всяка цена от теб, Данийл. Наложих се да изоставя видеоконтакта като средство за водене на разследването.

— Вие не ми обяснихте тези неща, колега Елайджа.

— Щеше ли да помогне обяснението срещу онова, което според Първия закон считах за свой дълг.

Данийл мълчеше. Бейли каза:

— Експериментът успя. Видях или се опитах да видя няколко души. Един стар социолог рискува да се срещне с мен и трябваше да

се откаже по средата. Един робоспециалист отказа да се види с мен, макар че го притиснах здравата. Самата възможност го накара да изпадне в почти инфантилно безумие. Той смучеше пръста си и плачеше. Асистентката на Делмар беше свикнала с личното присъствие благодарение на професията си, затова тя ме понасяше, но на двайсет стъпки разстояние. Гладиа, от друга страна...

— Да, колега Елайджа?

— Гладиа прие да се срещне с мен само след кратко колебание. Тя понасяше присъствието ми с лекота и всъщност показваше признаци, че притеснението ѝ намалява. Всичко това говори за изразена психоза. Тя нямаше нищо против да се види с мен; Земята я интересуваше; възможно е да е проявявала ненормален интерес към съпруга си. Всички тези неща биха могли да се обяснят със силен, и за този свят, патологичен интерес към личното присъствие на представители на другия пол. Самият доктор Делмар не е бил човек, който да насърчи подобно влечение или да му отвърне. Това трябва да я е разстройвало много.

Данийл кимна.

— Достатъчно, за да извърши убийство в пристъп на ярост.

— Въпреки всичко не мисля така, Данийл.

— Да не би да сте под въздействието на някои лично ваши, странични подбуди, колега Елайджа? Госпожа Делмар е привлекателна жена, а вие сте землянин, у когото предпочитанието към личното присъствие на една привлекателна жена не е признак на психопатия.

— Имам по-сериозни причини — отговори Бейли смутено. (Хладният поглед на Данийл бе твърде пронизателен и проникваше в душата му. Йосафате! Това нещо беше само една машина.) Той каза: — Ако тя е убила мъжа си, би трябвало да е направила и неуспешния опит да убие Груър. — Почти изпита желание да обясни как едно убийство би могло да се осъществи чрез роботи, но се въздържа. Не знаеше как ще реагира Данийл на теория, според която роботите можеха да станат убийци.

Данийл каза:

— Да не говорим за неуспелия ѝ опит да убие вас.

Бейли се намръщи. Не бе имал намерение да казва на Данийл за отровната стрела, която не бе улучила целта; нито да подсилва и без

това прекалено силния покровителствен комплекс у другия. Той попита разгневено:

— Какво ти каза Клориса? — Трябваше да я предупреди да си мълчи, но пък откъде можеше да знае, че ще се появи Данийл, за да задава въпроси?

Данийл отвърна спокойно:

— Госпожа Канторо няма нищо общо с тази работа. Аз лично бях свидетел на опита за убийство.

Бейли беше напълно объркан.

— Не те видях там.

Данийл каза:

— Аз лично ви хванах и ви пренесох тук преди час.

— За какво говориш?

— Не си ли спомняте, колега Елайджа? Това бе почти съвършено убийство. Не предложи ли госпожа Делмар да излезете на открито? Не съм бил свидетел на това, но съм сигурен, че го е направила.

— Наистина предложи. Да.

— Навярно дори ви е примамила навън от къщата?

Бейли си спомни за своя „портрет“, за заобикалящите го сиви стени. Тънка психология ли беше това? Възможно ли бе един соларианин да притежава такъв интуитивен усет за психологията на земния човек?

— Не — отвърна той.

Данийл каза:

— Тя ли предложи да слезете до декоративното езеро и да седнете на пейката?

— Да.

— Не мислите ли, че може би ви е наблюдавала, забелязвайки как все повече ви се вие свят.

— Тя попита един или два пъти дали не искам да се прибера.

— Възможно е да го е казала само така. Възможно е да е наблюдавала как ви става все по-зле там, на пейката. Възможно е дори да ви е блъснала, или не е имало нужда от това. В момента, в който стигнах до вас и ви взех в ръце, вие тъкмо падахте назад от каменната пейка във вода, дълбока три фута, където със сигурност щяхте да се удавите.

За пръв път Бейли си припомни онези последни мимолетни усещания.

— Йосафате!

— Освен това — продължи Данийл спокойно и неумолимо — госпожа Делмар седеше до вас, наблюдавайки как падате, без да помръдне, за да ви задържи. Нямаше да се опита да ви измъкне от водата. Щеше да ви остави да се удавите. Можеше да повика някой робот, но той сигурно щеше да пристигне твърде късно. А след това тя щеше просто да обясни, че, разбира се, на нея ѝ е било невъзможно да ви докосне дори за да спаси живота ви.

„Съвсем вярно“, помисли си Бейли. Никой не би се усъмнил в неспособността ѝ да се докосне до човешко същество. Ако някой се изненадаше, щеше да е от това, че е била толкова близо до него.

Данийл каза:

— Както виждате, колега Елайджа, едва ли може да има съмнение относно нейната вина. Вие заявихте, че тя би трябвало да е извършила и опита за убийството на инспектор Груър, като че това е аргумент в нейна полза. Сега виждате, че трябва да е била тя. Тя има един и същ мотив и за двата опита — необходимостта да се отърве от неудобния и настойчив следовател на първото убийство.

Бейли каза:

— Всички тези действия може да са били без зла умисъл. Възможно е тя изобщо да не си е давала сметка как ще ми се отрази престоят навън.

— Изучавала е Земята. Знаела е за странностите на земните хора.

— Аз я уверих, че днес вече съм бил навън и че започвам да свиквам с това.

— Тя не е глупава.

Бейли удари дланта си с юмрук.

— Изкарваш я прекалено умна. Не става и не вярвам в това. Във всеки случай не можем да я обвиним в убийство, докато не намерим обяснение за липсата на оръжието, с което е било извършено убийството.

Данийл не откъсваше поглед от земния човек.

— И това мога да направя, колега Елайджа.

Бейли погледна смаяно своя колега-робот.

— Как?

— Както си спомняте, колега Елайджа, разсъжденията ви бяха следните. Ако госпожа Делмар е убийцата, тогава оръжието, каквото и да е било то, трябва да е останало на мястото на престъплението. Роботите, появили се почти веднага, не са видели и следа от такова оръжие, следователно то трябва да е било преместено оттам, следователно трябва да го е изнесъл убиецът, следователно госпожа Делмар не е убийца. Всичко това вярно ли е?

— Вярно е.

— Все пак — продължи роботът — има едно място, където роботите не са гледали за оръжието.

— Къде?

— Под госпожа Делмар. Убийца или не, тя е лежала в припадък, предизвикан от моментно вълнение и ярост, а оръжието, каквото и да е то, е лежало под нея, скрито от погледа.

Бейли каза:

— Тогава щяха да открият оръжието веднага след като я преместят.

— Именно — отвърна Данийл. — Но не е била пренесена от роботите. Самата тя ни каза вчера на вечеря, че доктор Тул заповядал на роботите да сложат възглавница под главата ѝ и да я оставят. Била е преместена най-напред от самия доктор Алтим Тул, когато дошъл да я прегледа.

— И какво?

— Следователно, колега Елайджа, възниква нова възможност. Госпожа Делмар е убийцата, оръжието се е намирало на сцената на престъплението, но доктор Тул го е изнесъл и се е отървал от него, за да предпази госпожа Делмар.

Бейли изпита презрение. Беше почти готов да очаква нещо разумно. Той каза:

— Съвършено необосновано. Защо е трябвало доктор Тул да прави това?

— Имал е много сериозна причина. Спомнете си какво каза госпожа Делмар за него: „Лекува ме от дете и е бил винаги толкова дружелюбен и мил.“ Попитах се дали не би могъл да има някаква причина да бъде така загрижен за нея. Затова посетих бебешката ферма и проучих архива. Това, което смятах за възможно, се оказа истина.

— Какво?

— Доктор Алтим Тул е бащата на Гладиа Делмар и което е важно — той е знаел за родството.

Бейли и не помисли да се усъмни в думите на робота. Почувствува само дълбоко огорчение, че Робот Данийл Оливо, а не той, бе достигнал до тези логически заключения. Дори и така, те не бяха пълни.

Той каза:

— Разговаря ли с доктор Тул?

— Да. Поставих и него под домашен арест.

— Какво казва той?

— Признава, че е баща на госпожа Делмар. Показах му документите, удостоверяващи този факт, и данните за направените от него справки за здравето ѝ, когато е била малка. Като лекар на него му е била позволена по-голяма свобода в това отношение, отколкото на всеки друг соларианин.

— Защо е трябвало да се интересува от здравето ѝ?

— И за това съм мислил, колега Елайджа. Бил е възрастен, когато е получил специално разрешение да има още едно дете, и което е поинтересно — успял е да го създаде. Той гледа на това като на признание на неговите гени и физическата му годност. Гордее се с резултата — може би повече, отколкото е обичайно тук. Освен това положението му на лекар — професия, не особено уважавана на Солария, защото изисква лично присъствие — е било още една причина да подхранва чувството си на гордост. Ето защо той е поддържал дискретен контакт с детето си.

— Гладиа знае ли нещо за това?

— Доколкото е известно на доктор Тул, колега Елайджа, тя не знае.

Бейли каза:

— Тул признава ли, че е изнесъл оръжието?

— Не. Това не.

— Тогава не разполагаш с нищо, Данийл.

— С нищо ли?

— Докато не откриеш оръжието и не докажеш, че го е взел той, или най-малкото не го накараш да признае, нямаш никакви доказателства. Дедукцията е хубаво нещо, но не е доказателство.

— Той едва ли би признал без по-сериозен разпит, какъвто аз самият не бих могъл да проведа. Държи на дъщеря си.

— Съвсем не — каза Бейли. — Чувството към дъщеря му съвсем не е онова, с което ти и аз сме свикнали. Солария е друго нещо.

Той се разходи до единия край на стаята и обратно, опитвайки се да запази спокойствие. Каза:

— Данийл, ти си направил отлично упражнение по логика, но все едно, то е лишено от здрав смисъл. — Логични, но не разумни. Не беше ли това дефиницията за работите?

Той продължи:

— Доктор Тул е стар човек, прехвърлил най-добрата си възраст, независимо дали е бил способен да създаде поколение преди около трийсет години. Дори и космолитите грохнат. Представи си го сега как преглежда припадналата си дъщеря и зет си, убит чрез насилие. Даваш ли си сметка колко необичайна е за него тази ситуация? Допускаш ли, че е могъл да запази самообладание? Да го запази дотолкова, че да извърши поредица от изумителни действия? Слушай! Първо, той е трябвало да забележи оръжието под тялото на дъщеря си, то сигурно е било скрито така добре, че роботите изобщо не са го видели. Второ, ако се е подавала и част от него, това е трябвало да го наведе на мисълта за оръжие, трябвало е да се сети веднага, че ако успее незабелязано да се измъкне с това оръжие, ще е трудно да обвинят дъщеря му в убийство. Твърде проникателно за един старец, изпаднал в паника. И трето, той е трябвало да осъществи плана докрай — също трудна задача за един старец, изпаднал в паника. И най-накрая, трябвало е да има смелостта да укрива престъплението и след това, като продължава да лъже. Всичко това може да е плод на логически разсъждения, но е лишено от здрав смисъл.

Данийл попита:

— Можете ли да предложите друго решение, колега Елайджа?

Бейли беше седял по време на последната си реч и сега се опита да стане, но умората и дълбокият стол надвиха. Той протегна ръка нетърпеливо.

— Дай ми ръка, Данийл, хайде.

Данийл се втренчи в ръката си.

— Не ви разбирам, колега Елайджа.

Бейли изруга наум липсата на въображение у другия и каза:

— Помогни ми да стана от стола.

Силната ръка на Данийл го вдигна без усилие. Бейли каза:

— Благодаря. Не, нямам друго решение. Или поне имам, но всичко зависи от това къде е скрито оръжието.

Той отиде с нервни крачки до тежките завеси, които покриваха по-голямата част от стената, и машинално повдигна единия им край. Взря се в черното петно на стъклото, докато осъзна, че гледа навън, в ранната нощ, после пусна завесата, тъкмо когато Данийл, приближавайки се безшумно, я издърпа от пръстите му.

В краткия миг, когато Бейли видя как ръката на робота издърпва завесата с любящата загриженост на майка, която пази детето си от огъня, у него настъпи рязък прелом. Отново сграбчи завесата, като я измъкна от Данийловите пръсти. Хвърляйки се с цялата си тежест върху нея, той я изтръгна от мястото ѝ, след което останаха да висят само парцали.

— Колега Елайджа! — каза меко Данийл. — Знаете вече какво може да ви причини откритото пространство.

— Зная — отвърна Бейли — какво може да направи за мен.

Вгледа се навън през прозореца. Не се виждаше нищо, само тъмнина, но тази тъмнина бе простор. Тя бе неограничено, волно пространство, макар и без светлина, и той стоеше пред него.

Сега за пръв път го гледаше открито. Не защото се перчеше или от твърдоглаво любопитство, нито пък виждаше в него път към разкриването на едно убийство. Гледаше го, защото знаеше, че иска да го гледа и защото изпитваше нужда да го гледа. Там беше цялата разлика.

Стените бяха патерици! Тъмнината и тълпите бяха патерици! Сигурно несъзнателно ги е смятал за такива и ги е ненавиждал дори когато най-много е мислил, че ги обича и има нужда от тях. Защо иначе така го бе засегнало сивото обкръжение около портрета му?

Усети как го изпълва победно чувство и сякаш то бе заразително, та една нова мисъл се появи ненадейно и отекна в съзнанието му като вътрешен вик.

Замаян, Бейли се обърна към Данийл.

— Знам — прошепна той. — Йосафате! Знам!

— Какво знаете, колега Елайджа?

— Знам какво се е случило с оръжието, знам кой е виновен.
Изведнъж всичко си идва на мястото.

СВИКВА СЕ СЪВЕЩАНИЕ

Данийл не позволи да пристъпят към незабавни действия.

— Утре! — каза той с почителна строгост. — Това е мнението ми, колега Елайджа. Късно е, необходима ви е почивка.

Бейли трябваше да признае, че в думите му имаше истина, пък и нужна беше подготовка, значителна подготовка. Той знаеше решението на загадката, сигурен бе в това, но то почиваше на Дедукцията, както и теорията на Данийл; струваше си да намери малко доказателства. Соларианите трябваше да му помогнат.

И щом се налагаше да се изправи пред тях, един землянин срещу половин дузина космолити, трябваше да се владее напълно. Това означаваше — първо почивка и подготовка.

Но не можа да заспи. Знаеше, че няма да заспи. Нямахше да помогнат нито меките постели на леглото, специално приготвено за него от безшумно движещи се роботи, нито нежният парфюм и още по-нежната музика в специалната стая в дома на Гладиа. Беше сигурен в това.

Данийл седеше дискретно в един тъмен ъгъл.

— Още ли се страхуваш от Гладиа? — попита Бейли.

Роботът отвърна:

— Не мисля, че е разумно да ви оставя да спите сам и незащитен.

— Е, твоя работа. Разбра ли какво искам от теб, Данийл?

— Разбрах, колега Елайджа.

— Надявам се, че нямаш резерви, продиктувани от Първия закон?

— Имам резерви, що се отнася до конференцията, която искате да свикате. Моля ви, носете оръжие и се пазете.

— Уверявам те, ще го направя.

От гърдите на Данийл се изтръгна въздишка и в нея имаше нещо толкова човешко, та за момент Бейли се хвана, че се опитва да проникне с поглед в тъмнината, за да разгледа безупречното му лице.

Данийл се обади:

— Не винаги съм намирал човешкото поведение за логично.

— И ние имаме нужда от три закона — каза Бейли, — но съм доволен, че ги нямаме.

Той се втрени в тавана. Твърде много зависеше от Данийл, но въпреки това можеше да му каже само част от истината. Роботите бяха замесени до голяма степен. Планетата Аврора си имаше своите причини да изпрати робот, представляващ интересите ѝ, но това бе грешка. Възможностите на роботите си имаха граница.

Все пак, ако всичко вървеше добре, цялата история можеше да приключи за дванайсет часа. Щеше да е на път към Земята след двайсет и четири часа, носейки със себе си надежда. Странна надежда. Надежда, в която той самият трудно би повярвал, и все пак в нея беше избавлението на Земята. Трябваше да е в нея!

Земята! Ню Йорк! Джеси и Бен! Спокойствието, уютът и сладостта на родния дом!

Полузаспал, той си мислеше за всичко това, но споменът за Земята не успя да му донесе спокойствието, което очакваше. Нейните градове му бяха чужди.

И в един неизвестен миг всичко избледня и той заспа.

След като поспа, Бейли се събуди, взе душ и се облече. Физически бе напълно готов. Все пак се чувствуваше неуверен. Не че аргументацията му изглеждаше по-малко състоятелна в бледната светлина на утрото. По-скоро това идваше от необходимостта да застане лице в лице със соларианите.

Можеше ли, в края на краищата, да бъде сигурен за реакциите им? Или отново трябваше да действува слепешком?

Първа се появи Гладиа. За нея бе лесно, разбира се. Тя използваше вътрешен канал, тъй като се намиреше в самата къща. Беше бледа и безизразна, наподобяваше мраморна статуя в бялата си роба.

Тя гледаше безпомощно Бейли. Той ѝ отвърна с кротка усмивка и това сякаш я поуспокои.

Другите вече се появяваха един по един. След Гладиа се показа Атълбиш, изпълняващият длъжността шеф на Службата за сигурност,

сух и надменен, широката му челюст застинала в гримаса на неодобрение. После Лийбиг. Робоспециалистът, нетърпелив и сърдит, увисналият му клепач потрепваше от време на време. Куемът, социологът, поуморен, но със снизходителна усмивка в хлътналите си очи, сякаш казваше на Бейли: „С вас сме се виждали, имали сме личен контакт.“

Клориса Канторо, когато се появи, изглеждаше притеснена в присъствието на другите. За момент хвърли поглед към Гладиа, като изсумтя силно, после впери очи в пода. Доктор Тул, лекарят, се появи последен. Имаше измъчен, почти болен вид.

Всички бяха там, всички освен Груър, който бавно се възстановяваше и за когото присъствието бе физически невъзможно. (Е, помисли си Бейли, ще минем и без него.) Всички бяха облечени официално; всички седяха в стаи с плътно спуснати завеси.

Данийл беше организирал нещата добре. Бейли горещо се надяваше, че и останалата част от работата си той ще свърши също така добре.

Бейли местеше поглед от един космолит на друг. Сърцето му биеше глухо. Всяко лице го наблюдаваше от различна стая и контрастът от светлини, мебели и орнаменти по стените беше замайващ.

Той каза:

— Искам да обсъдим въпроса за убийството на доктор Рикейн Делмар в следния ред — мотив, възможност, средство...

Атълбиш го прекъсна:

— Дълга ли ще бъде речта ви?

Бейли отвърна рязко:

— Може би. Повикан съм тук, за да разследвам убийство, това е моя специалност и моя професия. Аз най-добре знам как да се справя. — (Не им позволявай да се намесват, каза си той, иначе нищо няма да излезе от цялата работа. Овладей положението! Овладей го!)

Той продължи, придавайки на думите си възможно най-голяма острота и твърдост:

— Първо мотивът. В известен смисъл от трите пункта този е най-незадоволителният. Възможността и средството са обективни. Те могат да се разследват в светлината на фактите. Мотивът е субективен. Той може да бъде забелязан от другите, например отмъщение за нанесено

оскърбление, което е известно. Но може да бъде и нещо съвсем неподозирано, безпричинна, смъртоносна омраза от страна на някой, който се владее добре и с нищо не я показва.

Почти всички вие в един или друг момент ме уверявахте, че Гладиа Делмар е извършила престъплението. Никой не предложи друг вероятен убиец. Има ли Гладиа мотив? Доктор Лийбиг предложи един. Той каза, че Гладиа често се е карала със съпруга си, по-късно тя призна същото и пред мен. Яростта, предизвикана от една кавга, може евентуално да докара човек до убийство. Много добре.

Все пак остава въпросът дали само Гладиа има мотив. Не зная. Самият доктор Лийбиг...

Робоспециалистът почти подскочи. Той протегна сковано ръка по посока на Бейли.

— Внимавай какво говориш, землянино.

— Това е само теория — отвърна студено Бейли. — Вие, доктор Лийбиг, сте работили с доктор Делмар върху нови модели работи. В областта на роботиката вие сте най-добрият специалист на Солария. Сам твърдите това и аз ви вярвам.

Лийбиг се усмихна с неприкрито снизхождание. Бейли продължи:

— Но научих, че доктор Делмар е смятал да скъса отношенията си с вас, знаел е за някои обстоятелства, засягащи лично вас, и не ги е одобрявал.

— Лъжа! Лъжа!

— Може би. Да допуснем, че е истина. Това не е ли мотив да се отървете от него, преди да ви е унижил публично, като скъса с вас? Имам чувството, че не бихте понесли лесно подобно унижение.

Бейли продължи бързо, за да не даде възможност на Лийбиг да отвърне:

— А колкото до вас, госпожо Канторо, смъртта на доктор Делмар би ви осигурила мястото на водещ фетолог — отговорен пост.

— Сили небесни, вече говорихме за това — възкликна измъчено Клориса.

— Знам, че говорихме, но тези неща трябва да се имат предвид. Що се отнася до доктор Куемът, той редовно е играел шах с доктор Делмар. Може би го е дразнела загубата на твърде много партии.

Социологът се намеси спокойно:

— Да загубиш партия шах във всеки случай не е достатъчен мотив за убийство, инспекторе.

— Зависи колко сериозно гледате на шаха. Мотивът може да е най-важното нещо за убиеца и да е свършено незначителен за всеки друг. Но както и да е. Мисълта ми е, че мотивът сам по себе си е недостатъчен. Всеки може да има мотив, особено за убийство на човек като доктор Делмар.

— Какво искате да кажете с тази забележка? — попита възмутено Куемът.

— Ами само това, че доктор Делмар е бил „добър соларианин“. Всички вие го описахте като такъв. Той строго е спазвал нравствените закони на Солария. Бил е идеален човек, почти абстракция. Кой би могъл да обича или дори да харесва такъв човек? Човек без слабости може само да накара другите да осъзнаят собствените си несъвършенства. Един примитивен поет на име Тенисън някога е писал: „Най-грешен тоз е, който не греша.“

— Никой не би убил човек само задето е прекалено добър — каза Клориса намръщено.

— Кой знае — отвърна Бейли и продължи без повече коментари. — Доктор Делмар е знаел за някакъв заговор на Солария или е мислил, че знае: заговор, който имал за цел нападение срещу останалата част от Галактиката и завладяването ѝ. Искал е да го предотврати. Затова замесените в заговора може да са сметнали за необходимо да го премахнат. Всеки един тук би могъл да е участник в заговора, разбира се, включително и госпожа Делмар, но така също и изпълняващият длъжността шеф на Службата за сигурност Коруин Атълбиш.

— Аз? — каза Атълбиш, без да трепне.

— Опитайте се да прекратите разследването веднага щом заехте мястото на Груър след произшествието.

Бейли отпи няколко бавни глътки от питието си (направо от оригиналната му опаковка, недокосната от други човешки ръце освен неговите собствени, нито пък от тези на робот) и събра сили. Дотук беше игра на очакване и той бе благодарен, че соларианите не предприемаха нищо. Липсваше им опитът на землянина да работи с хората отблизо. Те не можеха да водят ръкопашен бой.

Той продължи:

— Сега да видим кой е имал възможността. Всеобщо е мнението, че единствено госпожа Делмар е имала възможност да го убие, тъй като само тя е имала физически достъп до съпруга си.

Сигурни ли сме в това? Да допуснем, че друг е бил намислил (или намислила) да убие доктор Делмар. Нима едно такова отчаяно решение не би изместило на втори план неудобството от личното присъствие? Ако вие сте се решили на убийство, не бихте ли изтърпели нечие лично присъствие, колкото да свършите работата? Не бихте ли могли да се промъкнете в дома на Делмар...

Атълбиш го прекъсна студено:

— Не са ви ясни тези неща, землянино. Дали бихме, или не бихме могли няма значение. Работата е там, че самият доктор Делмар не би търпял ничие лично присъствие, бъдете сигурен. Ако някой отидеше при него лично, независимо колко близко и дългогодишно приятелство ги е свързвало, доктор Делмар би му наредил да се махне и ако трябва, би повикал работи да го изхвърлят.

— Така е — каза Бейли, — но ако доктор Делмар е могъл да знае, че става дума за лично присъствие.

— Какво искате да кажете? — попита изненадано доктор Тул с треперещ глас.

— Когато сте преглеждали госпожа Делмар след убийството — отвърна Бейли, гледайки го право в очите, — тя е мислила, че я наблюдавате по видеофона, докато не сте я докоснали. Така ми каза тя и аз ѝ вярвам. Аз самият съм свикнал само да се виждам с хората. Когато пристигнах на Солария и се срещнах с шефа на сигурността Груър, помислих, че го виждам. Когато в края на разговора ни Груър изчезна, бях безкрайно изненадан.

Сега да допуснем обратното. Да предположим, че от юношеската си възраст Делмар е използвал само видеоконтакта; без да се вижда с когото и да било, освен в редки случаи със съпругата си. Да предположим, че някой друг отиде при него лично. Няма ли той автоматично да си помисли, че това е видеокontakt, особено ако някой робот е инструктиран да му съобщи, че е установена видеовръзка?

— Нито за миг — обади се Куемът. — Еднаквата обстановка би разкрила измамата.

— Може би, но колко от вас са обърнали внимание на обстановката сега? Ще измине около минута най-малко, преди доктор

Делмар да забележи, че нещо не е в ред, а през това време приятелят му, който и да е той, би могъл да се приближи до него, да вдигне нещо и да го стовари върху главата му.

— Невъзможно — не отстъпваше Куемът.

— Не мисля така — каза Бейли. — Смятам, че възможността да извърши убийство не е сигурно доказателство за вината на госпожа Делмар. Тя е имала възможност, но и други са имали такава.

Бейли отново изчака. По челото си усети пот, но да я избърше би било проява на слабост. Трябваше да остане пълен господар на положението. Човекът, в когото се целеше, трябваше да осъзнае неизгодната си позиция. Трудно беше за землянин да доведе дотам един космолит.

Погледът му мина по лицата им и той реши, че нещата се развиват поне задоволително. Дори Атълбиш изглеждаше съвсем по човешки заинтересован.

— И ето че стигаме — каза Бейли — до средството и то е най-голямата загадка. Оръжието, с което е било извършено убийството, не е намерено.

— Известно ни е — обади се Атълбиш. — Ако не беше така, щяхме да считаме делото срещу госпожа Делмар за приключено. Нямахме изобщо да поискаме разследване.

— Може би — каза Бейли. — Но нека анализираме въпроса за средството. Има две възможности: или госпожа Делмар е извършила убийството, или някой друг. Ако госпожа Делмар е извършила убийството, оръжието е трябвало да остане на мястото на престъплението, освен ако не е било преместено по-късно. Моят партньор, господин Оливо от Аврора, който не присъствува в момента, изказа предположението, че доктор Тул е имал възможност да вземе оръжието. Сега питам доктор Тул в присъствието на всички дали е сторил това, дали е премествал оръжие, докато е преглеждал припадналата госпожа Делмар?

Д-р Тул се тресеше целият.

— Не, не. Кълна се. Готов съм да отговарям на всякакви въпроси. Кълна се, че не съм пипал нищо.

Бейли каза:

— Има ли някой, който би се усъмнил в думите на доктор Тул?

Настъпи мълчание, по време на което Лийбиг погледна към някакъв предмет извън полезрението на Бейли и измърмори нещо за времето. Бейли продължи:

— Втората възможност е някой друг да е извършил престъплението и да е отнесъл оръжието със себе си. Но ако е така, следва да се попитаме защо. Изнасянето на оръжието е потвърждение на факта, че госпожа Делмар не е убийцата. Ако убиецът е външен човек, той би трябвало да е пълен идиот, за да не остави оръжието при трупа и да хвърли подозрението върху госпожа Делмар. И в двата случая следователно оръжието трябва да е там! Все пак никой не го е видял.

Агълбиш каза:

— За глупаци ли ни взимате или за слепци?

— За солариани — отвърна спокойно Бейли — и поради това вие сте неспособни да различите оръжието, което е останало на мястото на престъплението.

— Не разбирам нито дума — отчаяно промърмори Клориса.

Дори Гладиа, която едва ли бе помръднала по време на срещата, сега се втренчи изненадано в Бейли. Бейли каза:

— Мъртвият съпруг и припадналата съпруга не са били сами. Имало е и един повреден робот.

— Е, и? — сърдито подхвърли Лийбиг.

— Не е ли очевидно тогава, че като елиминираме невъзможното, това, което остава, колкото и невероятно да е то, е истината. Намирацията се на местопроизшествието робот е оръдието на убийството, оръдие, което никой от вас не е забелязал поради начина ви на мислене.

Всички те заговориха едновременно; всички освен Гладиа, която само гледаше втренчено. Бейли вдигна ръце.

— Почакайте. Тихо! Оставете ме да ви обясня! — И отново разказа за покушението срещу Груър и за начина, по който е могло да бъде извършено. Този път той прибави и историята за покушението върху собствения му живот в бебешката ферма.

Лийбиг вметна нетърпеливо:

— Предполагам, че някой робот е бил накаран да намаже стрелата с отрова, без да знае, че използва отрова, а после друг робот

е подал отровната стрела на момчето, след като му е казал, че сте землянин, без да знае, че стрелата е отровна.

— Нещо подобно. И двата робота трябва да са били добре подготвени.

— Звучи абсурдно — каза Лийбиг.

Куемът бе пребледнял и изглеждаше така, сякаш щеше да му прилошее всеки момент:

— Никой соларианин не би използвал роботи, за да навреди на човек.

— Може и да е така — сви рамене Бейли, — но важното е, че роботите могат да бъдат използвани по този начин. Попитайте доктор Лийбиг. Той е експертът.

Лийбиг каза:

— Това е невъзможно в случая с доктор Делмар. Вчера ви го казах. Как може някой да накара робот, по какъвто и да било начин, да разбие човешки череп?

— Да обясня ли как?

— Обяснете, ако можете.

Бейли започна:

— Доктор Делмар е правил изпитания на нов модел робот. Не разбирах значението на този факт до снощи, когато ми се наложи да кажа на един робот, молейки го да ми помогне да стана от стола, „Дай ми ръка!“ Роботът погледна ръката си с недоумение, сякаш помисли, че от него се очаква да я откачи и да ми я подаде. Трябваше да повтора заповедта си по-разбрано. Но случката ми припомни нещо, което доктор Лийбиг ми бе казал по-рано същия ден. Правила са опити върху роботи със заменяеми крайници.

Да допуснем, че роботът, който доктор Делмар е изпитвал, е имал известен брой взаимозаменяеми крайници с различни форми за различни видове специализирани дейности. Да допуснем, че убиецът е знаел това и внезапно е казал на робота: „Дай ми ръката си!“ Роботът е извадил ръката си и му я е подал. От извадената ръка става великолепно оръжие. След смъртта на доктор Делмар тя отново е била поставена на мястото ѝ.

Безмълвният ужас отстъпи място на шумни възражения, докато Бейли говореше. Той трябваше да изкрещи последното си изречение, но дори и така то бе заглушено.

Със зачервено лице Атълбиш стана от стола си и пристъпи напред.

— Дори да е така, както казвате, тогава пак госпожа Делмар е убийцата. Тя е била там, тя се е карала с него, тя е могла да види, че съпругът ѝ работи върху новия модел и е могла да знае за заменяемите крайници... в което впрочем не вярвам. Каквото и да правиш, землянино, всички улики са срещу нея.

Гладиа заплака тихо.

Бейли не я погледна. Каза:

— Напротив, лесно може да се докаже, че който и да е убиецът, то това не е госпожа Делмар.

Джотан Лийбиг внезапно скръсти ръце и на лицето му се появи презрително изражение.

Бейли забеляза това и каза:

— Вие ще ми помогнете да го направя, доктор Лийбиг. Като робоспециалист знаете, че за да се въздействува на роботите така, че да извършат косвено убийство, трябва изключителна ловкост. Вчера се опитах да поставя един индивид под домашен арест. На три робота дадох подробни инструкции да го държат под охрана. Това беше проста работа, но аз съм несръчен с роботите. В инструкциите ми е имало пропуски и моят затворник избяга.

— Кой е бил задържаният? — заинтересува се Атълбиш.

— Това не е от значение — отвърна Бейли нетърпеливо. — Важен е фактът, че аматьори не могат да се справят добре с роботите. А някои солариани също може да са в голяма степен аматьори. Какво знае например Гладиа Делмар за Роботиката?... А, доктор Лийбиг?

— Какво? — Робоспециалистът го гледаше втренчено.

— Опитвали сте се да учите госпожа Делмар на роботика. Каква ученичка беше тя? Научи ли нещо?

Лийбиг се огледа неловко.

— Не можа... — и млъкна.

— Безнадежден случай, нали? Или предпочитате да не отговаряте?

Лийбиг отвърна сухо:

— Може да се е преструвала на невежа.

— Готов ли сте да заявите като специалист, че по ваше мнение госпожа Делмар е достатъчно опитна, за да въвлече роботите в

индиректно убийство?

— Как мога да отговоря на този въпрос?

— Ще го кажа по друг начин. Този, който се опита да ме убие в бебешката ферма, е трябвало да ме открие чрез вътрешнокомуникационната мрежа на роботите. В края на краищата не бях казал на нито един човек къде отивам и само роботите, които ме придружаваха от едно място на друго, знаеха къде съм. Моят колега Данийл Оливо успя да ме открие едва по-късно същия ден, но със значителни затруднения. Убиецът, от друга страна, го е направил лесно, защото освен че ме откри, той е трябвало да се разпореди да намажат стрелата с отрова и да я изстрелят — всичко това, преди да напусна фермата и да продължа по-нататък. Би ли се справила с това госпожа Делмар?

Коруин Атълбиш се наведе напред.

— Кой според вас би се справил, землянино?

Бейли каза:

— Доктор Джотан Лийбиг е, както сам признава, най-добрият робоспециалист на планетата.

— Това обвинение ли е? — извика Лийбиг.

— Да! — изкрещя Бейли.

Яростта в очите на Лийбиг бавно угасна. Тя отстъпи място на някаква спокойна или по-точно прикрита напрегнатост. Той каза:

— Прегледах работа на Делмар след убийството. Крайниците му не бяха заменяеми. Бяха заменяеми само в обикновения смисъл, за което са необходими специални инструменти и уменията на експерт. Така че роботът не е оръжието, с което е убит Делмар, и вие нямате никакво доказателство.

Бейли каза:

— Кой друг може да гарантира за истинността на думите ви?

— Думите ми не подлежат на съмнение.

— Подлежат. Аз ви обвинявам и вашата неподкрепена от никого дума няма стойност. Ако някой ви измъкне, това е друга работа. Впрочем бързо сте се отървали от този робот. Защо?

— Нямаше причина да го държим. Беше напълно разстроен. Беше безполезен.

— Защо?

Лийбиг размаха заканително пръст срещу Бейли и каза разярено:

— Веднъж вече ме питахте, землянино, и аз ви казах защо. Станал е свидетел на убийство, което е бил безсилен да предотврати.

— И вие ми казахте, че в такива случаи роботите винаги излизат от строя. Това е всеобщо правило. Все пак, когато Груър беше отровен, роботът, който му бе поднесъл отровната напитка, пострада само дотолкова, че почна да накуцва и да фъфли. Всъщност той самият беше не просто свидетел, а извършител на това, което приличаше на убийство в момента, и въпреки всичко запази достатъчно разсъдък, за да отговаря на въпроси. Значи този робот, роботът на Делмар, трябва да е бил по-непосредствено свързан с убийството, отколкото роботът на Груър. Ръката на Делмаровия робот трябва да е била използвана като оръжие за убийството.

— Абсолютни глупости — рече задъхано Лийбиг. — Нищо не разбирате от Роботика.

Бейли каза:

— Може и да е така. Но аз предлагам шефа на сигурността Атълбиш да конфискува документацията на фабриката ви за работи и на цеха за ремонт. Може би ще успеем да разберем дали сте произвеждали работи със сменяеми крайници и ако е така, дали такива са били изпратени на доктор Делмар, и ако е така — кога.

— Никой няма да се рови в документацията ми — извика Лийбиг.

— Защо? Защо, ако няма какво да криете?

— Но защо, по дяволите, ще искам да убивам Делмар? Кажете ми? Какъв е моят мотив?

— Сещам се за два — каза Бейли. — Били сте в приятелски отношения с госпожа Делмар. Прекалено приятелски. Соларианите също са хора. Никога не сте общували с жени, но това не ви е направило чужд на, как да го наречем, плътските желания. Виждали сте се с госпожа Делмар, моля да ме извините, видеоконтактували сте с нея в моменти, когато е била облечена съвсем неофициално и...

— Не — изкрещя Лийбиг, сякаш в агония.

А Гладиа енергично прошепна: „Не.“

— Възможно е самият вие да не сте си давали сметка за чувствата си — каза Бейли — или пък ако сте имали смътна представа за тях, сте се презирали за слабостта си и сте мразили госпожа Делмар, задето я е насърчавала. Възможно е също да сте мразили и Делмар за

това, че тя е била негова. Помолили сте госпожа Делмар да ви стане асистентка. Стигнали сте до този компромис в увлечението си. Тя е отказала и това е засилило омразата ви. Убивайки доктор Делмар по начин, който хвърля подозрението върху госпожа Делмар, вие си отмъщавате и на двамата.

— Кой би повярвал на тази евтина мелодраматична мръсотия? — хрипливо прошепна Лийбиг. — Друг землянин, друго животно — може би. Но на Солария — никой.

— Не разчитам на този мотив — каза Бейли. — Мисля, че той е съществувал подсъзнателно, но вие сте имали и друг, по-убедителен. Доктор Рикейн Делмар е пречел на плановете ви и е трябвало да бъде отстранен.

— Какви планове? — попита Лийбиг.

— Плановете ви за завладяването на Галактиката, доктор Лийбиг — каза Бейли.

ЕДИН ВЪПРОС ПОЛУЧАВА ОТГОВОР

— Землянинът е луд — изкрещя Лийбиг, обръщайки се към другите. — Не виждате ли?

Едни зяпаха безмълвно Лийбиг, други — Бейли.

Бейли не им даде възможност да говорят. Каза:

— Доктор Лийбиг, вие знаете по-добре. Доктор Делмар се е канел да скъса с вас. Според доктор Делмар — защото не сте искали да се ожените. Аз не мисля така. Самият доктор Делмар е имал планове за бъдеще, когато ще станат възможни ектогенните раждания, а женитбата ще е ненужна. Но той е работил с вас; могъл е да се досети и да знае за вашата работа повече от когото и да е друг. Би узнал дали се занимавате с опасни експерименти и би се опитал да ви спре. Загатнал е нещо на инспектор Груър, без да съобщава подробности, защото още не е бил сигурен за подробностите. Очевидно вие сте разбрали за подозренията му и сте го убили.

— Луд! — извика отново Лийбиг. — Не искам да имам нищо общо с това.

Но Атълбиш го прекъсна:

— Изслушай го, Лийбиг!

Бейли прехапа устни, за да не издаде преждевременно задоволството си от очевидната липса на съчувствие в гласа на шефа на сигурността. Той каза:

— В същия разговор с мен, когато споменахте за работи със сменяеми крайници, доктор Лийбиг, вие споменахте и за космически кораби с вградени позитронни мозъци. Тогава без съмнение бяхте много приказлив. Дали защото сте мислили, че съм някакъв си землянин, неспособен да си направи някои изводи в областта на Роботиката? Или защото, след като бяхте заплашен с лично присъствие, заплахата бе оттеглена и вие бяхте извън себе си от облекчение? Както и да е, доктор Куемът вече беше ми казал, че тайното оръжие на Солария срещу външните светове е позитронният робот.

Намесен така неочаквано, Куемът подскочи и извика:

— Имах предвид...

— Имахте предвид, че е социологическо оръжие, зная. Но това навежда на някои мисли. Представете си космически кораб с вграден позитронен мозък и друг — с човешки екипаж. Кораб с човешки екипаж не би могъл да използва работи за активни бойни действия. Роботът не би могъл да унищожава хора от неприятелски кораби или от неприятелски светове. Не би могъл да направи разлика между хора-приятели и хора-врагове. Разбира се, на работа може да му се каже, че вражеският кораб няма хора на борда си. Може да му се каже, че бомбардират ненаселена планета. Това е трудно да се направи. Роботът ще види, че неговият кораб има хора на борда си, ще знае, че неговият свят е населен с хора. Той ще предположи, че същото е вярно и за неприятелските кораби и светове. Само един истински експерт в Роботиката, някой като вас, доктор Лийбиг, би могъл да манипулира с роботите по най-подходящия начин, а такива специалисти има много малко. Но космически кораб, снабден със собствен позитронен мозък, безгрижно би нападнал всеки кораб, който му е наредено да нападне, така ми се струва. Той съвсем естествено би предположил, че всички други кораби са без хора. Лесно може да се попречи на кораб с позитронен мозък да приема съобщения от неприятелски кораби, които биха го извадили от заблудението. Със своите оръжия и отбранителни съоръжения под непосредствения контрол на позитронния мозък той би бил по-маневрен от който и да е кораб с човешки екипаж. Няма да е необходимо място за персонал, за продоволствия, за водо- и въздухопречистватели, ще може да носи повече оръжие, ще бъде по-добре брониран и по-неуязвим от всеки обикновен кораб. Един-единствен кораб с позитронен мозък би разгромил флотилии от обикновени кораби. Греша ли?

Последният въпрос беше отправен към доктор Лийбиг, който бе станал от мястото си и стоеше неподвижен, почти като в каталептичен пристъп, предизвикан от — какво? Гняв? Ужас?

Не последва отговор. Не би могъл да се чуе никакъв отговор. Нещо се отприщи и другите закрещяха като обезумели. Клориса имаше лице на фурия и даже Гладиа бе на крака, размахвайки заплашително малкия си юмрук.

И всички се бяха нахвърлили срещу Лийбиг.

Бейли се отпусна и затвори очи. Опита се само за малко да разхлаби мускулите и сухожилията си.

Беше успял. Най-последно бе натиснал верния бутон. Куемът бе направил аналогия между соларианските роботи и спартанските илоти. Бе казал, че роботите не могат да се бунтуват, така че соларианите могат да бъдат спокойни.

Ами ако някой се опиташе да научи роботите как да вредят на човека; с други думи да ги направи способни да се бунтуват?

Нямаше ли да бъде това най-тежкото престъпление? В свят като Солария, нямаше ли и последният жител да се нахвърли ожесточено срещу всеки, макар и само заподозрян, че прави роботи, способни да навредят на човека; на Солария, където роботите превъзхождаха числено хората с двайсет хиляди на един?

Атълбиш изкрещя:

— Вие сте арестуван. Категорично ви забранявам да се докосвате до книгата и документацията си, докато властите не ги проучат...

Той продължи да говори почти несвързано, но едва ли някой го чуваше в тази врява. Един робот се приближи до Бейли:

— Известие, господарю, от господаря Оливо.

Бейли взе съобщението със сериозен вид, обърна се и извика:

— Един момент.

Гласът му имаше почти магическо въздействие. Всички се обърнаха тържествено към него и на всяко лице (освен в ледения поглед на Лийбиг) се четеше само напрегнато внимание към землянина.

Бейли каза:

— Наивно е да очакваме, че доктор Лийбиг ще остави книгата си недокоснати, докато попаднат в ръцете на властите. Затова още преди началото на тази среща моят колега Даниъл Оливо тръгна към имението му. Току-що получих известие от него. Той е вече там и след малко ще бъде при доктор Лийбиг, за да го постави под арест.

— Арест! — изрева Лийбиг в почти животински ужас. Очите му се разшириха и заприличаха на зейнали дупки в главата му. — Някой ще дойде тук? Лично присъствие? Не! Не!

Второто „Не“ беше писък.

— Няма да ви направят нищо — каза хладно Бейли, — ако ни окажете съдействие.

— Няма да се видя с него. Не мога да се видя с него. — Робоспециалистът падна на колене, без да съзнава като че ли какво прави. Събра ръце в отчаян жест на молба. — Какво искате? Искате ли признание? Делмаровият робот имаше заменяеми крайници. Да. Да. Да. Аз подготвих отравянето на Груър. Аз дадох нареждания за стрелата, предназначена за вас. Дори бях замислил космическите кораби, за които говорехте. Не съм успял все още, но да, бях ги замислил. Само задръжте другия. Не му позволявайте да дойде. Задръжте го!

Той бръщолевеше нещо.

Бейли кимна. Отново верния бутон. Заплахата от лично присъствие успя да изтръгне признание много по-лесно от всяко физическо мъчение.

Но в този момент, при някакъв далечен шум, главата на Лийбиг се изкриви, а устата му се разтвори. Вдигна и двете си ръце, за да пропъди нещо.

— Махнете се — замоли се той. — Махнете се. Не приближавайте. Моля ви, не приближавайте. Моля ви...

Отдалечи се пълзешком, после ръката му внезапно потъна в единия джоб на сакото. Тя се появи, държейки нещо, и го поднесе бързо до устата. Като се олюля два пъти, той падна по очи.

Бейли искаше да извика: „Глупак такъв, това което те приближава, не е човек; само един от роботите, които обичаш.“

Данийл Оливо изскочи в зрителното поле и за момент се втренчи в разкривената фигура.

Бейли затаи дъх. Ако Данийл се сетеше, че именно неговата човешка външност бе заблудила и погубила Лийбиг, ефектът върху подвластния му на Първия закон мозък можеше да се окаже поразителен.

Но Данийл само коленичи и деликатните му пръсти докоснаха тук-там Лийбиг. После вдигна главата му, сякаш му беше безкрайно скъпа, взе я в ръцете си, погали я.

Красиво изваяното му лице се втренчи в другите и той прошепна:

— Един човек е мъртъв!

Бейли я очакваше; тя бе помолила за една последна среща, но очите му се разшириха, когато се появи. Той каза:

— Дойдохте лично.

— Да — отвърна Гладиа, — по какво личи?

— Носите ръкавици.

— О. — Тя притеснено погледна ръцете си. После, тихичко: — Имате ли нещо против?

— Не, разбира се, не. Но защо решихте да ме видите, а не по видеофона?

— Знаете ли — тя се усмихна плахо, — трябва да свиквам. Нали, Елайджа? Искам да кажа, щом отивам на Аврора.

— Значи всичко е уредено?

— Господин Оливо, изглежда, има влияние. Всичко е уредено. Никога няма да се върна.

— Това е добре. Ще бъдете по-щастлива, Гладиа. Знам, че ще бъдете.

— Малко се страхувам.

— Зная. Това ще означава да се виждате с други хора през цялото време и няма да имате удобства като на Солария. Но ще свикнете и което е по-важно — ще забравите целия ужас, който сте преживели.

— Не искам да забравя всичко — каза тихо Гладиа.

— Ще забравите. — Бейли погледна нежното момиче, което стоеше пред него, и каза не без внезапна болка: — И един ден ще се омъжите. Искам да кажа, ще бъдете истински омъжена.

— Не знам — каза тя скръбно, — това не ми изглежда толкова привлекателно — точно сега.

— Тогава ще мислите другояче.

И те останаха за миг така, безмълвно загледани един в друг. Гладиа каза:

— Още не съм ви благодарила.

— Това беше мое задължение.

— Сега се връщате на Земята, нали?

— Да.

— Никога няма да ви видя отново.

— Може би. Но това не бива да ви натъжава. Най-много след четирийсет години аз ще бъда мъртъв, а вие ще си останете същата.

Лицето ѝ се изкриви.

— Не говорете така.

— Истина е.

Тя каза бързо, сякаш принудена да смени темата:

— Знаете ли, всичко това за Джотан Лийбиг е вярно.

— Знам. Други робоспециалисти прегледаха книгата му и откриха, че е работил върху създаването на мислеци космически кораби без човешки екипаж. Намериха също и други работи със заменяеми крайници.

Гладиа потрепера.

— Защо е извършил такова ужасно нещо, как мислите?

— Страхувал се е от хората. Уби себе си, за да избегне личния контакт и е бил готов да унищожи други светове, за да е сигурен, че Солария и нейното табу върху личното присъствие ще си останат непокътнати.

— Как може да се е чувствувал така — промълви тя, — когато личният контакт е толкова...

И отново миг мълчание, докато стояха един срещу друг на десетина крачки.

Тогавя Гладиа възкликна внезапно:

— О, Елайджа, ще ме сметнете за много порочна.

— Порочна ли?

— Мога ли да ви докосна? Никога вече няма да ви видя, Елайджа.

— Щом искате.

Стъпка по стъпка тя се приближи, с блеснали очи, но и някак боязливо. Спря на три крачки от него, после бавно, като в транс, започна да смъква ръкавицата от дясната си ръка.

Бейли понечи да я възпре с жест.

— Не бъдете безразсъдна, Гладиа.

— Не се боя — каза Гладиа.

Ръката ѝ беше гола. Трепереше, когато я протегна.

Трепереше и неговата, когато взе нейната ръка. Те останаха така за миг, ръката ѝ — нежна и плаха — се отпусна в неговата. Той разтвори ръката си и нейната се освободи, протегна се внезапно и без предупреждение към лицето му, и върховете на пръстите ѝ, ефирни като перца, се спряха за миг на бузата му.

— Благодаря ви, Елайджа. Сбогом.

— Сбогом, Гладиа — и я изпрати с поглед.

Дори мисълта за чакащия кораб, който щеше да го отведе обратно на Земята, не пропъди чувството за загуба, което изпитваше в момента.

Заместник-министърът Албърт Миним го посрещна с преднамерено официален израз.

— Радвам се да ви видя отново на Земята. Докладът ви, разбира се, пристигна преди вас и сега го проучват. Свършихте добра работа. Тази история ще изглежда добре в досието ви.

— Благодаря — каза Бейли.

Дотолкова стигаше въодушевлението му. Това, че беше отново на Земята, под закрилата на пещерите, че можеше да чува гласа на Джеси (вече беше говорил с нея), бе оставило у него странна пустота.

— Все пак — продължи Миним — докладът ви засяга само разследването на убийството. Нас ни интересувахе и друг въпрос? Ще ми докладвате ли за това устно?

Бейли се поколеба, а ръката му посегна машинално към вътрешния джоб, където отново можеше да намери успокоителната топлинка на лулата си.

Миним веднага се обади:

— Може да запалите, Бейли.

Запалването на лулата Бейли превърна в доста дълъг ритуал. Той каза:

— Не съм социолог.

— Така ли? — Миним се усмихна бегло. — Струва ми се, че веднъж обсъждахме това. Един преуспяващ детектив трябва да е и добър социолог благодарение на опита си, макар никога да не е чувал за Уравнението на Хакет. От безпокойството ви в момента съдя, че имате някои идеи за външните светове, но не знаете как ще ми прозвучат те на мен.

— Щом мислите така, сър... Когато ми съобщихте, че ме изпращате на Солария, вие зададохте един въпрос; попитахте кои са слабите места на външните светове. Силата им е в роботите, малобройното им население, дълголетието, но кои са слабите им места?

— Е, и?

— Струва ми се, че зная слабите места на соларианите, сър.

— Значи можете да отговорите на въпроса ми? Добре. Продължавайте.

— Слабите им места, сър, са техните работи, малобройното им население, дълголетие то им.

Миним гледаше втренчено Бейли, без да променя израза си. Пръстите му трескаво рисуваха фигури върху книгата на бюрото.

Той попита:

— Защо мислите така?

На връщане от Солария Бейли с часове бе обмислял всичко; мислено се бе изправял пред бюрократичния апарат с разумни, обосновани доводи. Сега се чувствуваше объркан. Той каза:

— Не знам дали ще мога да ги изложа ясно.

— Няма значение. Да ги чуем. Това е само първата приблизителна информация.

Бейли каза:

— Соларианите са се отказали от нещо, което човечеството е притежавало от милион години: нещо, което струва повече от атомната енергия, от градовете, селското стопанство, сечивата, огъня, от всичко; защото това нещо е направило всичко останало възможно.

— Не искам да гадая, Бейли. Какво е то?

— Племето, сър. Общуването между индивидите. Солария се е отказала от това напълно. Тя е свят от изолирани индивиди и единственият социолог на планетата е доволен от това. Впрочем този социолог никога не е чувал за социоматематика, защото си измисля собствена наука. Няма кой да го научи, да му помогне, няма кой да се сети за нещо, което той самият би могъл да пропусне. Единствената наука, която истински процъфтява на Солария, е Роботиката и само неколцина се занимават с нея, а когато трябваше да се анализират взаимоотношенията между работи и хора, бяха принудени да повикат на помощ човек от Земята.

Соларианското изкуство, сър, е абстрактно. На Земята абстрактното изкуство е една от формите на изкуството; на Солария то е единствената форма. Няма го човешкото присъствие. В бъдеще ще се премине към извънотробно отглеждане на плода.

Миним каза:

— Звучи потресаващо. Но нима е вредно?

— Мисля, че да. Без взаимовръзката на човек с човека главният интерес към живота изчезва; повечето от нравствените стойности липсват; животът загубва голяма част от смисъла си. Видеоkontaktът не е заместител на личния контакт. Самите солариани си дават сметка, че видеоkontaktът е преживяване от разстояние. И ако изолацията не доведе до застой, на помощ идва тяхното дълголетие. На Земята имаме непрестанен прилив от млади хора, които се стремят към промяна, защото не са имали време да придобият трайни навици. Предполагам, че съществува някакъв оптимум. Живот, достатъчно дълъг за истинско осъществяване, и достатъчно кратък, за да отстъпи място на младостта, с темпо, което не е прекалено бавно. На Солария темпото е прекалено бавно.

Миним все още шареше с пръста си по бюрото.

— Интересно! Интересно! — Той вдигна поглед и сякаш маска беше паднала от лицето му. В очите му имаше радост. — Инспекторе, вие сте проникателен човек.

— Благодаря ви — отвърна сухо Бейли.

— Знаете ли защо ви накарах да ми разкриете впечатленията си? — Почти приличаше на момченце, което предусеща удоволствието. Продължи, без да чака отговор. — Докладът ви бе подложен на предварителен анализ от нашите социолози и се питах дали вие самият имате някаква представа за чудесните новини, които сте донесли на Земята. Виждам, че имате.

— Почакайте — каза Бейли. — Остана още нещо.

— Да, разбира се — съгласи се Миним тържествуващо. — Солария не е в състояние да избегне стагнацията. Тя е прехвърлила критичната точка и тяхната зависимост от роботите е отишла твърде далеч. Роботът не може да накаже едно дете, макар наказанието да е в крайна сметка за негово добро. Роботът не вижда по-далеч от непосредствената болка. А пък всички работи заедно не могат да въведат порядък на една планета, като премахнат институциите ѝ, когато тези институции са станали пагубни. Те не могат да видят по-далеч от непосредствения хаос — значи външните светове ги чака непрестанна стагнация и Земята ще се избави от властта им. Тези нови факти променят всичко. Дори няма нужда от бунт. Свободата ще дойде от само себе си.

— Почакайте — отново, по-високо, каза Бейли. — Говорим само за Солария, но не и за другите външни светове.

— То е същото. Вашият социолог от Солария... Кимот...

— Куемът, сър.

— Куемът, да. Казал ви е, нали, че другите външни светове вървят по пътя на Солария.

— Каза го, но той няма информация от първа ръка за другите светове и не е никакъв социолог. Не в истинския смисъл. Струва ми се, че ви обясних това.

— Нашите хора ще проверят.

— Те също нямат информация. Ние не знаем нищо за големите външни светове. Аврора, например; света на Данийл. Неразумно е да очакваме, че ще приличат по нещо на Солария. Всъщност има само един свят в Галактиката, който прилича на Солария...

С леко, радостно движение на малката си ръка Миним слагаше край на въпроса:

— Нашите хора ще проверят. Сигурен съм, че думите на Куемът ще се потвърдят.

Погледът на Бейли стана мрачен. Ако земните социолози изгаряха от желание за добри новини, те в края на краищата щяха да открият, че Куемът е прав. Всичко можеше да се установи с цифри, стига проучването да бе достатъчно дълго и достатъчно трудно, а истинските факти — пренебрегнати или недогледани.

Той се поколеба. Не беше ли най-добре да говори сега, когато можеше да го чуе високопоставено правителствено лице или...

Поколеба се малко повече от необходимото. Отново говореше Миним, този път по-делово, като си играеше с някакви листове.

— Само още някои подробности за случая Делмар, инспекторе, и после сте свободен. Имахте ли намерение да подтикнете Лийбиг към самоубийство?

— Имах намерение да изтръгна признание, сър. Не очаквах, че ще се самоубие при появата на някой, който, колкото и нелепо да изглежда, бе само робот — това всъщност не нарушаваше табуто върху личното присъствие. Но откровено казано, не съжалявам за смъртта му. Беше опасен човек. Ще мине много време, преди да се появи друг някой, който да съчетава в себе си неговата болест и блестящия му ум.

— Така е — сухо каза Миним — и смятам, че смъртта му е щастлива случайност, но не помислихте ли за опасността, която ви е застрашавала, ако соларианите си бяха дали сметка, че Лийбиг не би могъл да убие Делмар?

Бейли извади лулата от устата си и не каза нищо.

— Хайде, инспекторе — каза Миним. — Знаете, че не го е направил. Убийството изисква лично присъствие, а Лийбиг по-скоро би умрял. Той всъщност умря, но не допусна това.

Бейли каза:

— Прав сте, сър. Надявах се, че соларианите ще бъдат твърде потресени от злоупотребата му с роботите, за да се замислят над този факт.

— Тогава кой уби Делмар?

Бейли каза бавно:

— Ако имате предвид кой е нанесъл конкретния удар, то това е човекът, когото всички подозираха. Гладиа Делмар, съпругата.

— И вие я оставихте на свобода?

— От морална гледна точка тя не носи отговорност. Лийбиг е знаел, че Гладиа често се е карала ожесточено със съпруга си. Сигурно е знаел как може да избухва тя в моменти на гняв. Лийбиг е искал съпругът да бъде убит при обстоятелства, които биха хвърлили вината върху съпругата. Затова той е снабдил Делмар с робот и навярно го е обучил с цялата си вещина да подаде на Гладиа един от разглобяемите си крайници, когато е най-разгневена. С оръжие в ръката в критичния момент, изпаднала във временно умопомрачение, тя е действувала, преди Делмар или роботът да успеят да я спрат. Гладиа е била неволен инструмент на Лийбиг — както и самият робот.

Миним каза:

— Ръката на робота трябва да е била изцапана с кръв и сплъстени коси.

— Сигурно е било така — каза Бейли, — но именно Лийбиг се е погрижил за робота-убиец. Лесно е можел да накара другите роботи, които са били там, да забравят за него. Доктор Тул е могъл да забележи нещо, но той е прегледал само убития и припадналата жена. Лийбиг е сгрешил, защото е смятал, че вината ще падне така сигурно върху Гладиа, че липсата на очевидно оръжие на местопрестъплението не би

й помогнала. Нито пък е можел да очаква, че за разследването ще бъде повикан човек от Земята.

— И така, след смъртта на Лийбиг вие уредихте заминаването на Гладиа от Солария. Не го ли направихте, за да я спасите, в случай че някои солариани се замислят върху тази история?

Бейли сви рамене.

— Тя е изстрадала достатъчно. Всичко я е тормозило — съпругът ѝ, Лийбиг, животът на Солария.

Миним каза:

— Не насилихте ли малко закона, за да задоволите един личен каприз?

Изсеченото лице на Бейли стана сурово.

— Не беше каприз. Не бях обвързан със соларианското правосъдие. Интересите на Земята стояха над всичко и в името на тези интереси трябваше да обезвредя онзи, който бе опасен — Лийбиг. Колкото до госпожа Делмар — сега гледаше право в Миним и знаеше, че предприема решителна стъпка. Трябваше да го каже: — колкото до госпожа Делмар, аз я подложих на един експеримент.

— Какъв експеримент?

— Исках да зная дали ще се съгласи да се озове в свят, където личният контакт е позволен и желан. Бях любопитен да разбера дали ще има смелостта да посрещне краха на привички, толкова дълбоко вкоренени у нея. Опасявах се, че може да откаже да отиде; че може да настоява да остане на Солария, която за нея бе ад, вместо да се реши да изостави неестествения си солариански начин на живот. Но тя избра промяната и аз бях доволен, че го направи, защото това ми се видя символично. То сякаш отвори вратите към нашето спасение.

— Нашето ли? — възкликна Миним. — Какво, по дяволите, искате да кажете?

— Не вашето и моето, сър — каза сериозно Бейли, — а на цялото човечество. Вие грешите за другите външни светове. Те имат малко работи; личният контакт там е позволен; правеха проучвания на Солария. Р. Данийл Оливо беше там с мен и ще се върне с доклад. Има опасност един ден и те да се превърнат в Соларии, но сигурно ще осъзнаят тази опасност, ще положат усилия да поддържат разумно равновесие и по този начин ще останат водачи на човечеството.

— Това е ваше мнение — каза раздразнено Миним.

— Но има и нещо друго. Съществува един свят като Солария и това е Земята.

— Инспектор Бейли!

— Така е, сър. Ние сме Солария, обърната наопаки. Те са се изолирали един от друг. Ние сме се изолирали от Галактиката. Те са в омагьосания кръг на своите неприкосновени имения. Ние сме в омагьосания кръг на подземните градове. Те са водачи без последователи, имат само работи, които не могат да възразяват. Ние сме последователи без водачи, имаме само затворени градове, за да ни пазят. — Бейли стисна юмруци.

Миним се мръщеше.

— Инспекторе, преживели сте тежко изпитание. Нуждаете се от почивка и ще я имате. Един месец отпуск с пълно заплащане и после — повишение.

— Благодаря, но това не е всичко, което искам. Искам да ме изслушате. Една-единствена посока води към нашето избавление и тя е навън, към Пространството. Там, навън, има милион светове, а космолитите притежават само петдесет. Те са малко и живеят дълго. Ние сме много и живеем малко. Ние сме по-пригодени от тях за овладяване на Космоса и за разселване. Имаме свръхнаселеност, която ни тласка напред и бърза смяна на поколенията, която ни дава млади и дръзки хора. Нашите прадеди първи колонизираха външните светове.

— Да, разбирам... но се боя, че нямаме повече време.

Бейли чувствуваше нетърпението на другия да се отърве от присъствието му, но не мръдна от мястото си. Каза:

— Когато първоначалната колонизация създаде светове, превъзхождащи ни с техниката си, ние се скрихме под земята и се окопахме в утроби. Космолитите ни накараха да се почувствуваме нищожни и ние се скрихме и от тях. Това не е отговор. За да избегнем разрушителния ритъм на бунта и потушаването, трябва да се състезаваме с тях; да ги следваме, ако трябва, да ги водим, ако можем. За да направим това, трябва да се обърнем към пространството; трябва да се научим да не се боим от пространството. Ако за нас е късно, трябва да научим децата си. Това е жизненоважно!

— Имате нужда от почивка, инспекторе.

Бейли каза възбудено:

— Чуйте ме сър. Космолитите са силни: ако ние си останем същите, Земята ще бъде унищожена след по-малко от век. Това е изчислено, както сам ми казахте. Ако космолитите са наистина слаби и стават все по-слаби, тогава можем да се спасим, но кой казва, че космолитите са слаби? Соларианите, да, но това е всичко, което знаем.

— Но...

— Не съм свършил. Едно нещо можем да променим, независимо дали космолитите са слаби или силни. Можем да променим начина си на живот. Нека да излезем в пространството и никога няма да се налага да се бунтуваме. Можем да се разселим в наши светове и сами да бъдем космолити. Ако си останем на Земята, все така скупчени, безполезният и гибелен бунт не може да се предотврати. И толкова по-зле, ако хората хранят лъжливи надежди заради някакви си предполагаеми слабости на космолитите. Направете нещо, съветвайте се със социолозите. Изложете им моите доводи. И ако у тях остане съмнение, намерете начин да ме изпратите на Аврора. Дайте ми възможност да ви донеса доклад за истинските космолити и ще знаете какво трябва да направи Земята.

Миним кимна:

— Да, да. Сега ви желая приятен ден, инспекторе.

Бейли си тръгна твърде възбуден. Не бе очаквал явна победа над Миним. Победите над закостенялото мислене не се печелеха за ден, нито за година. Но бе забелязал замисления и неуверен израз, който бе преминал по лицето на Миним и бе помрачил, поне за малко, предишната безкритична радост.

Чувствуваше, че може да прозре в бъдещето. Миним щеше да се допита до социолозите и един или двама от тях щяха да загубят увереността си. Щяха да се замислят. Щяха да се посъветват с Бейли.

Няма да мине и година, каза си Бейли, само година и аз ще бъда на път за Аврора. Едно поколение — и ще излезем отново навън, в пространството.

Бейли се качи на северната Експресна линия. Скоро щеше да види Джеси. Ще разбере ли тя? А синът му, Бентли — вече седемнайсетгодишен. Когато Бен си има свой собствен син на седемнайсет години, дали той ще отиде на някой безлюден свят, за да положи началото на един нов, необятен живот?

Тази мисъл плашеше. Бейли все още се страхуваше от пространството. Но вече не се страхуваше от страха! Този страх не беше нещо, от което да бяга, а нещо, с което да се бори.

Сякаш някаква лудост бе обзела Бейли. От самото начало пространството го бе завладяло със съдбовната си привлекателност; от онзи момент в колата, когато, надхитрявайки Данийл, бе наредил да свалят покрива, за да се изправи в открития въздух.

Тогава не можа да разбере. Данийл сметна, че това е извратено. Самият Бейли смяташе, че го прави от професионална необходимост, за да разкрие едно престъпление. Едва онази последна вечер на Солария, когато изтръгна завесите от прозореца, осъзна потребността да застане пред откритото пространство заради самото него; заради неговата притегателна сила и обещание за свобода.

Сигурно на Земята имаше милиони, които биха усетили същия копнеж, ако някой само им отвореше очите, ако ги накараше да направят първата крачка.

Той се огледа.

Експресната линия се носеше напред. Навред блестеше изкуствено осветление, редяха се и жилищни масиви, и бляскави реклами, и витрини, и заводи, и светлини, и шум, и тълпи, и още шум, и хора, хора, хора...

Всичко, което бе обичал, което не бе искал да остави и се бе страхувал да остави, всичко, за което си бе мислил, че копнее на Солария.

И всичко му бе чуждо.

Не можеше да се приспособи.

Беше отишъл да разследва едно убийство и нещо се бе случило с него.

Бе казал на Миним, че градовете са утробы и наистина бяха такива. И кое е първото нещо, което трябва да направи човек, преди да може да бъде човек? Трябва да се роди. Трябва да напусне утробата. И след като веднъж я напусне, не може да се върне обратно.

Бейли бе напуснал града и не можеше да се върне обратно. Градът не беше вече негов; стоманените пещери му бяха чужди. Това трябваше да стане. Така щеше да бъде и с други, и Земята щеше да се роди отново, да се устреми навън.

Сърцето му биеше лудо и грохотът на живота наоколо стихна до недоловимо жужене.

Спомни си за съня си на Солария и едва сега го разбра. Вдигна глава и можа да види през етажите от стомана, бетон и човеци. Можа да види маяка горе в пространството, който щеше да изведе хората навън. Виждаше го как сипе лъчите си.

Голото слънце!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.